

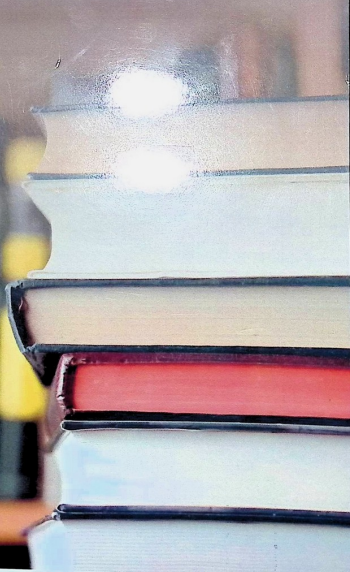
სსიპ - დავით აღმაშენებლის
სახელობის საქართველოს
ეროვნული თავდაცვის აკადემია

შრომები

2017

1345 /2
2017

სსიპ - დავით აღმაშენებლის სახელობის
საქართველოს ეროვნული თავდაცვის
აკადემია

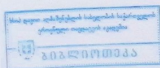
LEPL - DAVID AGHMASHENBELI
NATIONAL DEFENCE ACADEMY
OF GEORGIA

ISSN 1512-0708

შრომები PROCEEDINGS

2017

შრომები / 2017

სარედამციო კოლეგია

- ნიკოლოზი ჯიჯია** ეკონომიკის დოქტორი; დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემიის რექტორის მოადგილის მოვალეობის შემსრულებელი; რედკოლეგიის თავმჯდომარე.
- ოთარ ჯანელიძე** ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი; პროფესორი, გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- რუსუდან დალაძე** ეკონომიკის დოქტორი; ასოცირებული პროფესორი; დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემია;
- რომიო გალდავა** მათემატიკის დოქტორი; ასოცირებული პროფესორი, დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემია;
- ლამა მარკოზაშვილი** სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი; ასოცირებული პროფესორი; თავდაცვისა და უსაფრთხოების პროგრამის ხელმძღვანელის მოვალეობის შემსრულებელი; დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემია;
- ვიკი კოლკოშვილი** ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი; სახანაგლო სამხაზურის უფროსი; დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემია;
- ვიკი კოლკოშვილი დავით რაზმაძე** სამეთაურო სამუშაო კოლეჯის თავდაცვისა და ეროვნული უსაფრთხოების კურსის უფროსი; დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემია;
- ირინა კვიციანი** ფილოლოგიის აკადემიური დოქტორი; ინგლისური ენის პედაგოგი; დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ენობრივი მომზადების სკოლა;
- რიკ კლიფტონი** განათლების ფსიქოლოგიის დოქტორი; პროფესორი, Delaware County College
- რობერტ ჰანდი** სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი

THE EDITORIAL BOARD

- NINO JIJIA** Doctor of Economics; Acting Deputy Rector; David Agmashenebeli National Defence Academy; Editor in chief;
- OTAR JANELIDZE** Doctor of Historical Sciences; Professor, Gori State University
- RUSUDAN DALAKISHVILI** Chichinadze - Doctor of Economics; Associate professor, David Agmashenebeli National Defence Academy;
- ROMEO GALDAVA** Doctor of Mathematics; Associate Professor, David Agmashenebeli National Defence Academy;
- LASHA MARKOZASHVILI** Doctor of Social Sciences; Associate professor; David Agmashenebeli National Defence Academy; Acting Head of Defence and Security Studies Programme;
- LIEUTENANT COLONEL ZURAB MCHEDLISHVILI** Doctor of Historical Sciences; Head of Educational Division; David Agmashenebeli National Defence Academy;
- LIEUTENANT COLONEL DAVID RAZMADZE** Head of Defense and National Security Course; Command Staff College; David Agmashenebeli National Defence Academy;
- IRINA KVEBELAVA** Doctor of Philology; English Language Teacher; Language school of David Agmashenebeli National Defence Academy;
- RICK CLIFTON** PhD in Educational Psychology; Professor; Delaware County College
- ROBERT HAND** PhD in Social Sciences

კრებულის გამოსაცემად მოამზადა მარინა ძულიაშვილი
The journal for publishing has been prepared by Marisha Dzulisashvili

სარჩევი

- 5-7 მთრე მსოფლიო ომი (მართული გამომდილება)
ოთარ ვანელიძე**
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ეროვნული თავდაცვის აკადემია
- 10-15 2003-2011 წლებში აზრ-ს მიერ ირახში მანტრშიმილებალი ოპირაშიმიბის ანალიზი
ვიცე-პოლკოვნიკი გიორგი ლიკვიშვილი**
ეროვნული თავდაცვის აკადემია
- 16-17 კორკორაშიმილი მხლების ხარკერული სისმეშები
ღავით გულუა**
ასოცირებულ პროფესორი
ეროვნული თავდაცვის აკადემია
- 18-25 HYBRID HIGHLY TECHNOLOGICAL SYNERGY OF MODERN WARS AND MILITARY
CONFLICTS**
MAJOR GENERAL YURRY DANYK
Professor, Doctor of Engineering, Chief of Military Institute of
Technologies, Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine
TAMARA MALIARCHUK
Master of Science, PhD Candidate, Expert in Special Questions of
Information Security, Ivan Franko Zhytomyr State University, Ukraine
GIORGIO KOKHREIDZE
Senior teacher, PhD Candidate, David Agmashenebeli
National Defense Academy of Georgia
- 26-30 A METHOD HIGHLIGHT THE SEMANTIC COMPONENT OF AERIAL PHOTO**
ANDRE KRABINRUTSKY
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)
VLADIMIR BARANNIK
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)
Prof. D.Sc, Department of Combat Use Automatic Control System, Head of Department
ANDRE VLASOV
Ph.D., Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)
Senior scholar employer of scientific centre
VLADIMIR LARIN
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)
Department of Combat Use Automatic Control System, senior instructor
- 31-33 კრიმტორაფიული შიმივის თანამედროვე მეთოდები
ნანი არაბული**
ღავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი. ასოცირებული პროფესორი
ვლადიმერ ადამია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

31-33

სარჩევი

- 34-37 THE IDENTITY OF A PRISONER OF WAR IN THE PSYCHOLOGICAL ENVIRONMENT OF "CULTURAL TRAUMA" DURING A HYBRID WAR**
YURI SHYROBOKOV
Kharkiv National University named after Ivan Kozhedub Air Force
- 38-41 1924 წლის აჯანყება ძართული იმიგრანტული კრების ფორმლიტაჟი**
სალომე კაპანაძე
ასოცირებული პროფესორი
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
- 42-45 ფსიქოლოგიური დიბრიფინები და საბრძოლო ხტრები**
ნათია ობგაიძე
დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
- 46-49 ხიშტაქიური ლიდერობა სამართვილუს შიარაღებულ ძალებსა და მროვნული**
თავდაცვის აკადემიის ინჟინრთა ბაბალიონში
ქეთევან ქიაბრიშვილი
დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასოცირებული პროფესორი
ნიკა ჟორჯოლიანი
ლექტენანტი, ქვეით უმცროს ოფიცერთა სკოლის მსმენელი
- 50-52 ინრაღლის ინდერგი სახელმწიფო ახლო აღმოსავლეთის პალიტრაში**
ვიცე-პოლკოვნიკი კონსტანტინე პეტრიაშვილი
სსიპ - დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის
აკადემიის აღმინისტრაციის უფროსი
- 53-57 "რბილი ძაღის" ფაქტორები რუსეთის საბარაო პოლიტიკაში**
ვიცე-პოლკოვნიკი კონსტანტინე პეტრიაშვილი
სსიპ - დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის
აკადემიის აღმინისტრაციის უფროსი

მეორე მსოფლიო ომი (ქართული გამოცდილება)

ოთარ ზანელიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ეროვნული თავდაცვის აკადემია

რეზიუმე საქათა მეორე მსოფლიო ომში საქართველოსა და ქართველების მონაწილეობას აშუქებს. აღნიშნულია, რომ საქართველოდან ფრონტის ხაზზე 700 ათასამდე მებრძოლი გაიგზავნა, რომელთა შორის 16 ათასი ქალი, 60 გენერალი და ადმირალი, 23 ათასი ოფიცერი და მეთაური იყო. ისინი იბრძოდნენ სახმელეთო, საჰაერო და სასაერო ნაწილების, პარტიზანული რაზმების შეზადებულობაში საბჭოთა თუ ვეროპის ბეგრის ქვეყნის მიწა-წყალზე. ომში გაწვეულთა თითქმის ნახევარი შინ ვეღარ დაბრუნდა.

ქართველი მხედართმთავრები უნარიანად სარდლობდნენ ისეთ მსხვილ საბრძოლო შენაერთებს, როგორცაა: არმია, კორპუსი, საჰაერო, სატანკო, ქვეითთა დივიზიები, ბრიგადები, პოლკები, ბატალიონები, შაი შტაბები და სხვ.

საქართველოს 165 წარმომადგენელს სსრ კავშირის გმირის წოდება მიენიჭა, რამდენიმე ქართველი კი ვეროპის სხვადასხვა სახელმწიფოს ეროვნულ გმირად აღიარებული. კვრიოდ: საფრანგეთის ეროვნული გმირი პოლკოვნიკი დამიტრი ამილახვარი; იტალიის - ქართველი პარტიზანი დორე მუსულმევილი; ივოსლავიის - მფრინავი ალექსანდრე მანავაძე.

მეორე მსოფლიო ომში ქართველთა მონაწილეობის ერთ თავისებურებად ნაშრომში ქართული ემიგრაციის გარკვეული ნაწილის შესამე რაიხის სამთავროს და სახმედრო წრეებთან თანამშრომლობა, ქართველი ტყვეების ვერმახტის წაწილები გაერთიანება წარმოჩენილი. ფრონტის მეორე მხარეზე მებრძოლი ადამიანები თავის დროზე კომუნისტურმა პრეპარატმა მოუღალატებდა და საბჭოთაში მტრებად მონათლა. სინამდვილეში ისინი გერმანული დროშის ქვეშ საქართველოს განთავისუფლების მიზნით დაირაზმნენ და არა მის სასტრუქად.

საკვანძო სიტყვები: მსოფლიო ომი, საქართველო, პარტიზანი, ლეგიონერი, ქართული ემიგრაცია.

1939 წლის შემოდგომაზე საქაეროს ახალი დიდი წინააღმდეგი დაემუქრა. 1 სექტემბერს დანყო და ექვს წაწილად გასტანა მანამდე უმავალით მასშტაბის მეორე მსოფლიო ომში, რომელზეც ექვს ათეულზე მეტი სახელმწიფოს სახელით 11 მილიონი მებრძოლი მონაწილეობდა. ამ სახელმწიფოთა შორის საქართველო, როგორც ცალკე ქვეყანა, არ ფიგურირებდა. საქართველოს სსრ იმ დროს საბჭოთა კავშირში შემავალი ე.წ. მოკავშირე რესპუბლიკად იყო და მას მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე საბჭოთაისაგან განსხვავებული საკუთარი ფერტი არ გააჩნდა. ამის მიუხედავად, საქართველოს მოსახლეობამ სენებელ ომში თავისაწინა წელიწადი შეიტანა.

საქართველოს საუკუნეების განმავლობაში არაერთხელ მიუღია მონაწილეობა სხვათა ომებში, უბრძოლია სხვათა დროშის ქვეშ, მაგრამ სულ სხვა იყო მეორე მსოფლიო ომში მისი ჩართულობის მასშტაბები და დიაპაზონი. მართალია, ბრძოლის ქარ-ცეცხლი უმავლოდ არ შეზეხია და მთელი ომის განმავლობაში ზურგის რეგიონად დარჩა, მაგრამ საქართველომ მტერზე გამარჯვებისათვის უდიდესი შეწვრპილი გაიღო. სამ მილიონნახევარამა რესპუბლიკამ ფრონტის ხაზზე 700 ათასამდე მებრძოლი გაგზავნა, რომელთა შორის 16 ათასი ქალი, 60 გენერალი და ადმირალი, 23 ათასი ოფიცერი და მეთაური იყო. ფრონტზე მებრძოლთა თითქმის ნახევარი შინ ვეღარ დაბრუნდა.

როცა საბჭოთაის წინააღმდეგ ომს იწყებდა, პიტლერი დარწმუნებული იყო, რომ ეს უნარმამია „ეთნიკური კონფლიქტები“ გერმანელთა დარტყმის ვერ გამოვლიტდა და ცალკე ნაყოთანაღურ ერთეულებად დაიშლებოდა. საბჭოთა ხელისუფლება ვერმოდდა ამ სამშრობებს და თავის დაწვევის მიზნით პრევენციული ღონისძიებანი განახორციელო. მაგალითად, ომის დაწყებისათავე საქართველოდან პირწმინდად გაასახლეს გერმანელი კოლონისტები. 1944 წლის მათი ხედი გაიზარა სამცხე-ჯავახეთისა და სხვა სახმელისძირა რაიონებში მცხოვრებმა მამაინამა მოსახლეობამ. 70 ათასამდე თურქი, ქურთი და სუბიები (სომეხი მუსულმანი) დეპორტირებულ იქნა ყაზახეთსა და შუა აზიის მხარეში [6, გვ. 63-65].

საბჭოთა სახელმწიფოს მიწილითურობას დიდწილად რევიმის ტოტალიტარული ბუნება განპირობებდა. ომის დროს სტალინისა და კომუნისტური ხელისუფლების

მონობებებს, მიმართვებს მკაცრი ბრძანების ხასიათი ჰქონდათ. კრემლის დირექტივებიდან ოდნავი გადახვევაც კი საბჭოვად ისეუბოდა. სახელმწიფო ულმოობად ებრძოდა დემეტრებებს, საპიკიორებს, სხვაგვარად მოაბრუნებს. საბრძოლო ნაწილების ზურგში მოქმედებდნენ საგანგებო გადაშობი რაზმები, რომელთაც ევალებოდათ აფიცილად დახმებრიტად ყველა, ვინც ბრძანების გარეშე უკან დაიხედდა. საბჭოთა მეომრებს ეკაღეუბოდათ ტყვედ დანებება და სხვ.

მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო ანტიკლას-პროლეტარია. სსრ კავშირის გმირის წოდების დაწინაება, მხედრული მამაუბობა თუ შრომითი აქტივობის მორალურ სტიმულირებას, ასევე გამაერთიანებელ ლობუნებას ადამიანებზე გემოქმედების სერიოზული ალა გააჩნდათ. ამის პარალელურად, ხალხის დიდ ნაწილში არსებობდა ენთუზიაზმი და ბლადის-სტალინის რწმენაც. საქართველოში სულაც არ იყო მეორეხარისხოვანი სტალინის ეროვნული წარმომავლობაც, მისი ქართველობა. აბითაც აისწნება, რომ ტოტალიტარი მოზლინაციის პარალელურად, ათასობით ჭაბუკი და ქალიშვილი, შაი შორის საქართველოდანაც, ფრონტზე მოხალისედ გაემგზავრა. მაგრამ იყვნენ სრულიად საპირისპიროდ განწყობილი ქართველები, დასაკუთრები ემიგრაციაში, რომლებიც ადფორთავების შედეგბენ ვერმახტის საბრძოლო წარმატებას და კურსი გერმანიისათან თანამშრომლობაზე აიღეს [ამ საკითხის ქვეთო უფრო ვრცელად შევეხები].

1941 წ. 22 ივნისს პიტლერული გერმანიის სსრ კავშირზე თავდასხმით ორ სახელმწიფოს შორის გაბოღებულ ომი ი. სტალინმა, პრეპარატული მომარტბებით, იმთავითვე საბჭოთა ხალხების დიდ სამამულო ომად გამოაცხადა და თითოეულ მათგანს ერთიანი სამშობლოს დაცვისაკენ მოუწვოდა. აქედან მოყოლებული ამ ომს დიდ სამამულო ომად მოიხსენებენ.

ტერმინი „სამამულო ომი“ საერთაშორისო ენებზე გამოყვეულ სოლიდურ ლექსიკონებში არ გვეხვება [17]; [19]; [20]. აღსანიშნავია, რომ ამ ენებზე არ არსებობს სამამულო ომის არც ენიკლოპედიური განმარტება რუსული ენის ლექსიკონი კი ამ ენების ასეთ დფინიციას იძლევა: „სამამულო ომი - სამართლიანი ომის მამულობის (Отечествен) თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის უსიოლ დამპყრობთა წინააღმდეგ“ [16, გვ. 929].

ძწილია სხენებულ ომს საქართველოსთვის სამამულო ომი უწოდოთ, რადგან ქართველი ხალხის ერთადერთი სამშობლო, მამული, შინა-წყალი იყო და არის საქართველო და არ შეიძლებაა ყოფილიყო და არც ყოფილა სსრ კავშირი. არარესი ხალხები, მათ შორის ქართველები, ამ კავშირში იძულებით შეიყვანეს. მოსახლეობის ნაწილი, რომელიც სრულად აცნობიერებდა რომ დაპყრობილი და ბოლოშედეგის ტყვეობაში მყოფი საქართველო ეროვნულ სახელმწიფოებრიობას მოკლებული ქვეყანა იყო, საბჭოთა იმპერიის შინაგანად თავის მამულიად არ მიიჩნევდა. ამიტომაც იყო, რომ თანამედროვე ქართულმა საისტორიო მეცნიერებამ ახლებურად გაიანბრა 1941-1945 წლების ომის არსი, მის მიმართ ქართველი ხალხის დამატებული და უარყო საბჭოთაო ინტერპრეტაციის განსაკუთრებული ომის სამამულო ხასიათი საქართველოსათვის [18, გვ. 137].

უნდა აღინიშნოს, რომ რუსი ისტორიკოსები ამ საკითხში დღესაც შეუვალნი არიან. ერთ-ერთი მათგანის სიტყვით: „როგორც არ უნდა „გადაიდგოს“ განვლილი ომის მოვლენები, უძველეს დატყვად დარჩება, რომ მეორე მსოფლიო ომს სსრ კავშირში მცხოვრები ხალხებისათვის იყო სამამულო“ [15, გვ. 5].

ქართულ ისტორიოგრაფიის კომისიების პერიოდის სხვა არაერთი „თეთრი ლაქი“ შეკავსად, გენჩინოსა-საბჭოთა კავშირის ომის სახელწოდების შეცვლაც მოუხდა, რომელიც დღეს მეორე მსოფლიო ომად იწოდება. ეს არ ნიშნავს, რომ დავივიწყოთ და პატივი აღარ ვცეთ ამ ომს მონაწილე ჩვენს თანამამულებს, მათ შორის თითქმის ყველაწეს მბრძანებელ ვეტერანებს, რომლებიც გადაურჩნენ მძიმე ჯანსაღედს და ომიდან შინ დაბრუნება შეძლეს.

საბჭოთავი გერმანიის ჯარების თავდასხმებთან მოკლე დროში, ხელისუფლების ძალიანსხვეით, სსრ კავშირი და მათ შორის საქართველო, ერთ მთლიან სამხედრო ბანაკად გადაიქცა. სახალხო მეურნეობა გარდაქმნილი იქნა სახმედრო ყიადაზე. უკავარესეს დისკალიბრად დაყარა არა მხოლოდ არამაში და ფრონტზე, არამედ ზურგშიც. საქართველოს უწინმეტყველებსმა ქარხნებმა, რომელთაც პროფული შეუვალეს, ნაცლებად სახალხო მეურნეობის პროდუქციის წარმოებას, დაიწყეს პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევების, ნალსატყორცების, ვანების, საბრტოლონი ჭურვების, ტანკების სათადარიგო ნაწილებისა და სხვ. დამზადება. 1942-1944 წლების განმავლობაში საქართველოდან ფრონტის მართვ 6 ათასზე მეტი 82-მილიმეტრიანი ნალსატყორცნი მიემოდა [8, ფურც. 5-6]. თბილისის საავიაციო ქარხანამ მის წლებში „ლია“ 3-ე „იაკ-3“ ტიპის 3 ათასზე მეტი ავიაციამანადგურებელი გამოუშვა [10, ფურც. 20-21]. სახმედრო მეცვითეს სრულდებდნენ ფოთის, ბათუმის, სოხუმის გემთმშენებელი საწარმოები, ვასპის ცემენტის, ქუთაისის ლითონფონის ქარხნები. თბილისის ვაგონმშენებლებმა ქარხანამ ჯავნოსანი მბარებებლის და აგო, იგი ადგილობრივი მეორების დაკომპლექტა და ფრონტზე ისე გაგზავნა [12, გვ. 241]. გაიანბრა საქართველოს წილისუფლის (მარგანეცი, ქვანახშირი) ექსპლუატაცია, რომელსაც სტრატეგიული მნიშვნელობა მიენება და სხვ.

მიმეი ინდუსტრიის პარალელურად, მთლი დაძაბვით მუშაობდნენ სადგიტო, მსებეტი თუ ადგილობრივი მრეწველობის საწარმოები, რომლებიც უზთავრესად ქალთა კონტინენტი იყო დასაქმებული. მოსახლეობა იღლებდა ყველაფერს, იტანდა შიმშილს და გატირებებს, მაგრამ თავდაცვით ფონდებში შექონდა ფული, სახელმწიფო სესხის ობლიგაცია, ძვირფასეულობა. მეორესეს ემხრობოდა თბილი განსაცმელი, თიერთული და სურსათი. ომის პირველ კვირებში საბჭოთა არმიამ საქართველოდან მიიღო 4319 ავტომობილი, 334 ტრაქტორი, 182 მოტოციკლი, 19 ათასამდე ცხენი და სხვ. [9, ფურც. 1]. გროვდებოდა შემწირულობები სახმედრო ტვირთისა და შეიარაღებისათვის. ქართველი ხალხის შრომითმა შენატანებმა 1941-1945 წლებში 3 მილიარდ მანეთს გადააგზავნა. თავდაცვის ფონდები მართვ საქართველოს ეკლესიამ 1 მილიონამდე მანეთი ჩარიცხა და სხვა შეწირულობაც შეიტანა [2].

საქართველოს მოსახლეობის აქტიური მონაწილობით აიგო თავდაცვითი მღუფ შავი წივის ნავსადგურების დასაცავად, გამაგრებულ იქნა კავკასიონის მთავარი ქედის

უღელტეხილების - დარიალის, ჯვრისა და მანისონის მისადგომები. სტრატეგიული დანიშნულებით გაიგანეს შავი წივის რკინიგზის მაგისტრალი. შეკეთდა საქართველოს სახმედრო გზა, მიმდინარეობდა ახალი გზატკეცილების მშენებლობა.

საქართველოს სამოქალაქო ავიაცია კავკასიისათვის ბრძოლების შეროდნად დასმარების უწყვედა მოქმედ არმის, ფრონტის მღუფად მისდგომ უზენებელ გადასკვადა ფრონტები, გადასჭრინდა საბრძოლო მასალა და სხვა სახმედრო ტვირთები. საქართველოს რკინიგზა ჩართული იყო სანავის, სტრატეგიული წინდულობის, ემსაბდ ლენდ-ლიზით მიღებული ტვირთების გადატანაში. ვაზსახმედროდა ევაკუირებულითა ტრანსპორტირებას.

ომის პირველად წელს საქართველომ გერმანიის მიერ ოკუპირებული უკრაინისა თუ ცენტრალური რუსეთის რაიონებთან ევაკუირებული ფაბრიკა-ქარხნები, მათი მუშა-მოსამსახურენი და მრავალრიცხოვანი ლტოლვილი მოსახლეობა მიიღო. საქართველოში გადმოტანილ მსხვილ სანარმოთა შორის იყო ტყანაროვის საავიაციო და სვესტოპოლის ავისანერმონტო ქარხნები, ასევე ზოგიერთი უძელესი და ტექნიკურის სანადგებელი. თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრმა შესისხლა კვივისა და ხარკოვის საომარი თეატრები, თბილისის კონსერვდიაში - იალტის კინოსანარმო, მიწეფი არაერთი სახმედრო ჰოსპიტალი და სხვ. საქართველომ შეიკვლეა ფრონტისპირა მონიდან ევაკუირებული მრავალი საბავშვო სახლი, ქართულმა ოჯახებმა მიიღეს უცხოურნიდა დარჩენილი რუსი, უკრაინელი, ბელარუსი თუ სხვა ეროვნების ასელებული მონარტი.

ომის რთული მედომარობა შეუქმნა საქართველოს სოფლის მეურნეობას. შრომისუნარიანი მოსახლეობის მასობრივმა სახმედრო განკვეამ სოფელი არსებობდა მოხუცები, ქალები და მშობრების აბრა დაბოთა. ფრონტს გადაცედა სოფლად არსებული მანქანა-ტრაქტორების დრო ნაწილი, ასევე ცოცხალი განმევი ძალა, რამაც გააძნელა ხენა-თესვა და სხვა სამეშობობი. ძილების უკუდრეების მოზობიანაციით, ბავშვთა შრომის ფართო გამოყენებით და სხვ. ქართულმა სოფელმა შეძლო თავი გაერთიანა ომის სინშელეთათვის.

ომის დანებებისას საბჭოთა არმიამ სახმედრო-სავალდებულო მსახურეს გაიღოდა 126 ათასი ქართველი უარისკაცი და მეთაური. მათ დიდ ნაწილს მართლში ჩაბმა პიტლერულითა შემოქროსიანეც მოუწია. აქედან მიყოფილები, სამი ათას კოლომეტრზე გადაიჭრულ სხვადასხვა ფრონტზე, არ დარჩენილა არც ერთი მნიშვნელოვანი საბრძოლო ოპერაცია, რომელშიც მონაწილობა არ მიღეთა ქართველ მეომრებს. ისინი იბრძოდნან როგორც სახმედრო, ისე სახალდა და საპარტი ნაწილებს, პარტიზანული რამზების შემადგენლობაში საბჭოთა თუ ევროპის ზვერი ქვეყნის შინა-წყალზე. ქართველი უარისკაცები და ოთვილები იბრძოდნენ მოსკოვის მისადგომებთან და ლენინგრადის რაიონის ბრძოლაში, სტალინგრადთან თორილი-კურსკის რაიონზე, ბელოოჩსკის, უკრაინის, მოლდავიის გასანაროისებულობად, ბალტის ქვეყნებთან გერმანულ ფაშისტთა გასადგენად და სხვ.

ომის დასაწყისი ეტაპზე მრავალი ათასი ადგილობრივი მეომარი მონაწილობად ბერლინზე შეტევაში. რიასტანგზე გამარჯვების დროში აღმართვის პატივი რუს მიხილ ევროპოთან ერთად წილად ხედა ქართველ მშვერვას მელიტონ ქაჩარია. 8 ათასამდე ქართველი მებრძოლი შედიოდა ანაპონის წინააღმდეგ მოქმედ საბჭოთა არმიის რიგებში და სხვ.

ქართველი მეცდართომთავრები სარდლობდნენ ისეთ მსხვილ საბრძოლო შენარტებს, როგორცაა: არმა (გენერალ-ლეიტენანტი კონსტანტინე ლესვიცივი ჯერ მე-18 სადესანტო, შემდეგ 46-ე არმიის მეთაური), კორპუსი (გენერალ-პოლკოვნიკი პროფული ჩანჩიბაძე), ნიკოლოზ თაფართიქელი, ასპანერი, სატანკო, ცვეთითა დივიზიები, ბრიგადები, შოლები, ბატალიონები, მათ შლები და სხვ.

მეორე მსოფლიო ომში საქართველოს მონაწილობის ერთი საყურადღებო მონაკვეთია ეროვნული საკარისო შენარტების ფორმირება და მათი ჩართვა საბრძოლო

მოქმედებებში. ამგვარი სამხედრო დანაყოფები საქართველოში ქართული წიფელი არმიის წარმოების სახით ჯერ კიდევ 1921 წელს აღმოცენდა. ისინი შემდეგ ტერიტორიულიდან კადრის ერთეულ დივიზიებად გარდაქმნეს, მაგრამ 1938 წელს საერთოდ დახსნის და საერთა-საკავშირო საქარის ერთეულებში გადაიწარმეს. 1942 წელს თებერვალში, საბჭოთა კავშირისათვის ერთ-ერთ უმძიმეს ეტაპზე, კვლავ დაიკავა ეროვნული წარმოების შექმნის საკითხი. 1942-1943 წლებში ჩამოყალიბდა 12 ქართული დივიზია შემდეგი თანმიმდევრებითა და რიგითი ნომრებით: 224-ე, 388-ე, 387-ე, 394-ე, 392-ე, 414-ე, 242-ე, 351-ე, 276-ე, 296-ე, 296-ე, 406-ე [3, გვ. 35-41]. მათგან სამი თურქეთ-სსრ კავშირის სახლავარს იცავდა, დანარჩენები კი შექმნილიანვე ფრონტის წინა ხაზზე გაიგზავნენ. მართო კავკასიის დაცვით ეროვნული დივიზიებსა თუ სხვა საქარისო წარმოლებს გაერთიანებული 200 ათასზე მეტი ქართველი მონაწილეობდა.

ქართული შენაერთების საბრძოლო წარმატებებს მონაწილეს დივიზიებისათვის იმ ქალაქების სახელწოდებების მიწინაა, რომელთა განთავსდებლობებიც მათ საპატიო წოდება შეიძინეს. ასეთია შორის იყვნენ: 276-ე თებერვლის, 242-ე ტაბაისი, 414-ე ანაისი დივიზიები.

როცა გერმანიელები კავკასიისის უღელტეხილებს მოუხსნებოდნენ, სხედნენ ჩაოყალიბდა 280 კაციანი „გამსაკურთხელობა რაზმი“ (მეთარის მიხელ კადრებიც). რომლებიც კლდეზე ცოცხის ოსტატები და ალპინისტები გაერთიანდნენ. რაზმი კორეებისა და სახედრების გამოყენებით საჭერელებს და სურათი-სანოვავე აქონდა მოთმე დაბანაკებულ ქარის წარმოლებში.

ქართველი კაპიტნის, შუდგემში ცნობილი არტიტეტორის, ხელოვნათმკოდნობის დოქტორის, პროფესორის, ირაკლი ციციშვილის მეთარების საინფორმო ბატალიონმა შტრის გამალებული დაბოქმების პირობებში, შიდაწარე დენგრეე ოთხი დღე-ღამის განმავლობაში აიგო 550 მეტრი სიღრმის ხიდი. ამავე ვადებში ბატალიონმა დენგრეე 720 შტრინანი მეორე ხიდის აგებაც შეძლო. უმჯობესი სერვატე, ქართველი შოთა გამაქვილიძე ხელფეშარების შეჯერით ევემ შეეცარა მენინავე ტაქსე და სიოცხების დასაფ ჩაზალა შტრის შემოტევა. საცეხელ შტრის ამრჩავრას სახელით გადაეწერა ქართველი წინაშეტი იცენ ქეთარაძე და სხვ.

შტავარმა ირაკლი თოიძე შექმნა მეორე შოთელი ომის დროს ერთ-ერთი საუკეთესო პლაკატი „დედა საშობლო ვეცხისი“, რომელიც საყოველთაოდაც ცნობილი. საქართველოდან ომში წარგზავნილი 165 კაცს შორის, რომელთაც სსრ კავშირის გმირის წოდება მიენიჭათ, იყვნენ შტრინავე ჭიჭუკი ბენდელიანი, წყალტვემა ნავის კაპიტანი იაროსლავ იოსელიანი, პარტიზანი შოთა რუხაძე, არმიის სარდალი კონსტანტინე ლესელიძე, დივიზიის მეთარეი ვლადიმერ ჯანჯავა და მრავალი სხვა.

არაერთი ჩვენ თანამემამულე მონაწილეობდა გერმანულა მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე გაპოლუ პარტიზანულ შორბრძოლაში. გერმანიის ტყვეთა ბანაკებიდან გაქცეული ასულიობით ქართველი შტრბრძოლი შეფრთა აღბნებთში, იგოსელიანში, პოლენოვში, იტალიასა თუ საფრანგეთში გაპოლუ პარტიზანულ შორბრძოლას, მონაწილეობა მიიღო ამ ქვეყნების განთავისუფლებაში ფაშის დაპარტიზანობა.

ქართველები ბმრბოდნენ პოლონეთის შეიარაღებული ძალების - არმია კრიოვას შემადგენლობაშიც. 1921 წელს პოლონეთის მთავრობამ შეიკვდლა საქართველოდან გაიხიზნო რამდენიმე ოფიცერი და ასამდე იუნკერი. იუნკერი, ვარშავის სამხედრო სასწავლებლის დასრულების შემდეგ, შევიდნენ პოლონეთის სამხედრო სამსახურში და ვაკვათი ბაღალი სახეობარი პოსტებიც. ასეთია შორის იყვნენ გენერალი შაქირ ბაქრაძე, ალექსანდრე ჰაქარიაძე, ალექსანდრე კონიაშვილი, პოლკოვნიკები ვალერიან თევზაძე და სხვ. პოლონეთის განმთავისუფლებელ ძალებთან თანამშრომლობისათვის ეწინააღმდეგება დასაქმბრეს ცნობილი ქართველი მეცნიერი თეოლოგი, არქიმენდიტი გრიგოლ ფერაძე, რომელიც 1942 წელს ოსციენიის საკონცენტრაციო ბანაკში აღესრულა. მოგვიანებით გრიგოლ ფერაძე ქართულმა და პოლონეთის მართლმადიდებელმა

ველსიებმა მინდნად შერაცნეს. ბგერი ქართველი ემიგრანტი თუ ყოფილი ტყვე ირცელებოდა საფრანგეთის წინააღმდეგობის შორბრძოლაში. მაკინარათა რიგები მებრძოლი მარტო ერთი - ქართველი პარტიზანი პოლკი „შაქი ფორმირი“ (მეთარე ოთარ იშხნელი, კომისარი ალექსანდრე კალანდაძე) 1500-მდე ქართველს აერთიანებდა. პოლკს დიდი დასახლებება მიუძღვის ქალაქების ტულუზას, კარმის, ალისისა და სამხრეთ საფრანგეთის სხვა არაერთი დასახლებული პუნქტის განთავისუფლებაში.

1942 წლის 24 ოქტომბრის ევკოპტში, ელ ალაშეინისათვის ბრძოლაში დიდიხმა საფრანგეთის არმიის ქართველი ოფიცერი, საფრანგეთის ეროვნული გმირი, პოლკოვნიკი დიმიტრი ამილახვარი [23]. დიმიტრი მამახვარი, რომლის ნეშტი ფრანგებმა შოვიკებით პარიში გადასავენეს, მარლ დე გოლა „მარაჯო სირმაკის მეთარეს“ უწოდებდა. ის ცნობილი სენ-სის სამხედრო აკადემიის აღმრთელი იყო. ამ სასწავლებლის 1954-1956 წლების გამოშვებას დიმიტრი ამილახვარი სახელი მიენიჭა, აკადემიას კი ამჟინებს წარწერა: „დიმიტრი ამილახვარი იყო ღირსეული შილი თავისი სამშობლოს, საქართველოს და ეროვნული საფრანგეთის“.

ქართველი მეომრები თავდადებით ბმრბოდნენ გერმანულ ფაშისების აწინის ნახევარკუნძულზეც, ამ მოქმედ პარტიზანულ შენაერთებს შორის გამოირჩეოდნენ ქართველთა რაზმებიც, რომელთა შემადგენლობაში 400-ზე მეტი მებრძოლი იყო გაერთიანებული. იტალიის ტერიტორიაზე პიტლერელთა წინააღმდეგ ბრძოლის შეგერა მამაცი ქართველი პარტიზანი გიორგი ვარამაშვილი („კაპიტანი მონტი“). მის საღვალავე ასეთი წარწერა ამოტყდებოდა: „გამკლული, შტრინდი ამ განისვენებს პარტიოტი, რომელმაც დაღვარა სისხლი შენი განთავისუფლებისათვის. მან გასძე შენ თავისუფალი იტალია... „კაპიტანი მონტი“ - ვარამაშვილი“ [13, გვ. 42]; [22].

იტალიის ეროვნულ გმირად აღიარებული ქართველი პარტიზანი ოთრე მოსილიშვილი, რომელსაც მინიჭებული აქვს მთლიანი უმაღლესი ჯილდო „მხედრული მამაციობისათვის“ [21].

მდინავე ალექსანდრე მანაკაძე, რომელიც ომის სწრაულებს პირობებში იგოსელიანის სახელმე-განმთავისუფლებელ არმიას იარაღს, საჭერველს, შედიკამენტებს, საკვეთ პროფეტებსა და ტანსაცმელს აწვდიდა, იგოსელიანის ეროვნული გმირი [25].

მეორე მსოფლიო ომში ქართველთა მონაწილეობის ერთი თავისებურება ქართველი ემიგრაციის გარკვეული წილის გერმანიის სამთავრობო და სამხედრო რეგებობას თანამშრომლობა და ქართველი ტყვეების ეწინააღმდეგის წილისულებში გაერთიანება. მათ შორის, ვინც შესაძლ რაიხთან დახლოების გზას დადგა, შეიძლება დავასახლოო ქართული ემიგრანტული ორგანიზაცია „თფირი გიორგი“, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის შოვიფირი წერი და უპირტი ინტელექციელის წარმომადგენლები. ყველა შოვიანის პოზიციის განსახლებურად პრიცილი: „ჩვენ შტრის შტერი ჩვენი მეგობარნი“. საბჭოთა იმპერიის დამარცხება გერმანიისთან ომში საქართველოს განთავისუფლების წინაპირობა უნდა გამოამართო.

ცნობილია, რომ 1918 წლისათვის კაიშერული გერმანია, იმპერატორ ვილჰელმ შოირის ნებით, დაესხარა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენაში. ქართველ ემიგრანტებს კვლავ სურდათ გერმანიის ძლიერება საქართველოს ეროვნული ინტერესებისათვის გამოყენებისათვის. მათ გულისნაღვლის უფრო სასუსხოდნენ აბერი (სამხედრო დაზვერვა) და გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო, რომელთა თვალსაჩინო წარმომადგენლები (რბებტროპი, ადმირალი ვანარისი, გრავე მულენბურგი და სხვ.) იზიარებდნენ საქართველოს დამოუკიდებლობის შესახლებლობას, თუ ეს რეგირი გერმანიის ადმინსტრაციის პოლიტიკის დასაყდენად გადაიქცეოდა.

დაისახა გერმანიის შეგნობით საქართველოს განთავისუფლების გეგმა. მემკვიდრისშობა, რბი მანაკაძე, კერძოდ, გერმანია-საჭერთა კავშირის ომის დაწყებდან ახლო ხანებში, საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის

სამხარგრეთის ბიურომ მიიღო რეზოლუცია, რომელიც კონსპირაციული გზით საქართველოში შემოვიტანა. იმ შემთხვევისათვის, „თუ გერმანიის ჯარები შემოვიდნენ საქართველოში და მოსკოვის გავიქონდნენ“, რეზოლუციის თანახმად, ქვეყანაში მოქმედ არალეგალურ ორგანიზაციებს უნდა შეეწყვიტა დროებითი მთავრობა, რომელიც გერმანულმა მიიღება როგორც სტუმარი და არა როგორც „ბატონი და ოკუპანტი“ [7, გვ. 33]. აღსანიშნავია, რომ ეს მთავრობა და ადგილობრივი ხელისუფლების სტრუქტურები ქალაქიურ საფეხველზე უნდა ჩამოეყალიბებინათ ყველა ქართული პარტიის წარმომადგენელთა მიზანილოებით, გარდა ბოლშევიკებისა.

მსოფლიო ომმა გარკვეული იმედები აღუძრა ქართულ ეროვნულ ძალებს საქართველოზე. ქართველი ინტელიგენციის ვინაობა წრეში იხილებოდა მოქმედების გეგმა იმ ვითარებისათვის, თუ გერმანიის ჯარები კავკასიის სამხრეთ-აღმოსავლეთში შეიჭრებოდა. აქტივობა შეიმჩნეოდა სტუდენტურ-ახალგაზრდობის წიაღშიც. მწერალ ლევან გოთოას თანაზრდობით თბილისში შეიქმნა არალეგალური კომიტეტი, შეთქმულთა ორგანიზაცია ჩამოყალიბდა კოტე ხშიმაშვილმა, თუმცა იმ ადამ ბოლშევიკის ხელშეწყობით ამოცუდნა გაერთიანება „სამანი“ (საქართველოს ავტოდასისტის მებრძოლი ნაციონალისტები) და სხვ. არც ერთ დასახელებულ ჯგუფს ფართო მუშაობის გამოა არ დაესაყვია, უმბრობის ორგანიზება ყველა მათგანი ჩინასაღვე განადგურეს.

თავისუფლებისაკენ ქართველთა მისწრაფებას ხელი შეუწავლა გერმანიის დაპყრობის შემდეგ საბჭოთა რეჟიმის დაპყრობის შემდეგ, რომელსაც მთელი კავკასია და მათ შორის საქართველოც, ეკოლონიკურ სივრცეში, გერმანიის მოხალე საკომუნიკაციო ბაზაზე ჰქონდა წარმოადგენილი. მიუხედავად ამისა, 1942 წ. მახვუბლი, აღმოსავლეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთი, ბერლინი ჩამოყალიბდა საკომუნისტური ფუნქციის მქონე ქართული ეროვნული კომიტეტი (იარსება 1943 წ. ოქტომბრამდე). მას მისაკი წერილით ხელშეწყობდა კომიტეტის წევრებმა მინჯული იყვნენ სპირიდონ კვიციანი, ზურაბ ავალიშვილი და გიორგი მაღალაშვილი. ქართულ ეროვნულ ძალთა კონსოლიდაციის მიზნით, კომიტეტმა ბერლინი დაარსა ყოველთვიური ფურცლი „ქართველი ერი“ (რედაქტორი კალისტრატე სალია, რომელიც კ. ბოგაშვილის ფსევდონიმს წერდა) [14, გვ. 400].

კომიტეტი ვილსელმ შტორმისგან განსხვავებით, პიტლერმა არ გაიზიარა საქართველოს დამოუკიდებლობის განახლების იდეა. მან აკრძალა ქართული კომიტეტის საქმიანობა და იდეა დართო, შექმნილიყო მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციის მქონე ქართული საკავშირო შტაბი. შტაბის თავმჯდომარე და სამოქალაქო განყოფილების ხელმძღვანელი იყო გიორგი მაღალაშვილი, პოლიტიკურ ნაწილს მიიღო კვიციანი ხელმძღვანელობდა, სამხრეთი განყოფილების სათავეში ხელოვანი ედგა, ხოლო საფინანსო-სამეურნეო სფეროს მიხედვით აღმზიანა განაგებდა. შტაბი მჭიდრო კონტაქტში იმყოფებოდა პარტიის მოქმედ ქართული ეროვნული ერთობის ლიდერთან, ემიგრირებულ მთავრობის წევრებთან ნ. ჟორდანიასა და ვ. გეგეჭკორთან.

ბერლინი გამომავალი ქართველ ლეგიონერთა შტაბის უკონტაქტო ორგანოს, გაბთ „საქართველოს“ მიხედვით, საკავშირო შტაბი წარმოადგენდა „უცხოეთში მყოფი ქართული ემიგრაციისა და მებრძოლი ახალგაზრდობის ხელმძღვანელს“ [3], რეალურად კი შტაბს გერმანეთისათვის ქართველი ტყვეების ომში გამოყენების ხელშეწყობა ევალებოდა [4, გვ. 136]. შტაბის აქტივობა, ტყვეთა გამოყენებას ომში კრძალავდა ფუნქციის საერთაშორისო კონვენცია, მაგრამ გერმანელები ამას ანგარიშს არ უწყებდნენ.

საკონცენტრაციო ბანაკებში მოხვედრილი ტყვეები არსებითად განპირობდნენ იყვნენ დასუსტად. გერმანულ სამხედრო ფორმირებაში ჩართული მათ ფიზიკური გადარჩენის შანსი ეძლეოდათ. ამასთან, ქართველ შტაბის მეთაურთა მოსაზრებით, თუ პიტლერები საქართველოს მინა-წყალზე შევიდოდნენ, ქართველებს დაუყოვნებლივ

უნდა გამოეყვანებინათ დამოუკიდებლობა და შეეძინათ დროებითი ხელისუფლება. დამსხვებთ ფაქტის წინაშე აღმოჩნდებოდნენ და თითქმის მის გაუქმებას მოერიდებოდნენ, ასეთ შემთხვევაში ქართველ ტყვეთა საკარის ნაწილები შეიძლება გამოადარეოთ ეროვნული არმიის ბირთვი [1, გვ. 17-18].

საკავშირო შტაბის ძალისხმევით სოცხელ შეუნარჩუნდა უარევი ქართველ ტყვეს და მათთან ერთად მრავალ ებრაელსაც, რომელთაც შტაბის წევრები ქართველებად ასახელებდნენ.

გერმანიის ორიენტაციაზე გადასულმა ჩვენმა თანამემამულეებმა თავდაპირველად საფრანგეთში სადესანტო სექტორში „თამარ I“ ჩამოყალიბეს, რომელიც ქართველი ემიგრანტული გაერთიანდნენ. 1942 წელს გადახარბებული სამხედრო ქართველი ტყვეებისაგან შედგა კიდევ ერთი ასეთი რაზმი - „თამარ II“. ქართველთა მიზანილოებით შეიქმნა სამხედრო ფორმირება „ბერგმანი“, რამდენიმე ქართული ბატალიონი და სხვ. აღსანიშნავია, რომ მიჯიფირი შენაერთის საქართველოს გამოქმნილი მოღვაწეების სახელები ურდეს, კრძალდ: „დავით აღმაშენებელი“, „თამარ მეფე“, „შოთა რუსთაველი“, „ერეკლე II“, „ილია ჭავჭავაძე“ და სხვ. სხვა ეროვნების საბჭოთა ტყვეების სამხედრო ნაწილებსაგან განსხვავებით, ქართული შენაერთების ფორმირებაში წამყვან როლს არა ვერმახტი, არამედ ქართულ ემიგრაცია ასრულებდა.

ქართული ლეგიონების მებრძოლებს გერმანული სამხედრო ფორმა ვცვთა და საკავშირო შტაბის განაშენიანებული ნიშნები ეცვით. სამხედრო ფორმის თეთრი სირნამოვლებული ალისფერი საცელო ჰქონდა, რიგითთა სამხედრო ნაწილები იყო, აღსანიშნავია, რომელსაც თეთრი ან ვერცხლისფერი სირმა ამხვედნენ. ვინაობა, დაგროვდა თანხებისაგან დანულ თიფცერთა სამხრეთის ოქრისფერი შოლები დაუფლებდა. შენაერთის მარცხენა სახელო ლეგიონების მიკერებულ ჰქონდა შენაერთი, რომლებიც საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროს იყო გამოსხვლი.

ამ შენაერთების ქართველ სამხედრო მეთაურთაგან ცნობილია გენერალ შალვა მაღალაშვილის, პოლკოვნიკ ფრიდონ ნელვაძის, ობერლიტენანტ გიგი გაბაილიასა და სხვ. სახელები.

ლეგიონერებს, რომლებიც სპირიდონ კვიციანს სიხვით, „აღმწენით და რამწენით საქართველოს მოხალეს ტერფოდნენ და თავგანწივს ჰქონდა გუნდრეს უკმეცდნენ“ [11, გვ. 137], სტერილით, რომ საფინანსო იმპერიის დამარცხება ომში საქართველოს განთავსულების წინაპირობა გახვდებოდა.

ფრონტის მეთრო მხარეზე მებრძოლი ადამიანები თავის დროზე კომუნიტურმა პირობებთან შოლატაგებდა და სამშობლოს მტრებად მოწინააღმდეგე მათ საბჭოთარ ეპოქის თითქმის ბოლომდე შერთა. არადა, ქართველ ლეგიონერებს, რომელთა რიცხვი 20 ათასს აღემატებოდა, სამშობლოსათვის არ უღალატათ.

როგორც მემოთ აღინიშნა, ლეგიონერთა უმეტესობა საკონცენტრაციო ბანაკებში მოხვედრილი სამხედრო ტყვე იყო. ბანაკებში დარჩენა მათთვის სოცხელის ტოლფასი იყო, იქიდან გამოსვლა კი, თუნდაც მოწინააღმდეგე ძალებში შეერთების პირობით, თავის გადარჩენის ერთგვარი გზად მისჩანდა. ამასთან, მრავლად იყვნენ ატრისპოტოლად განსყობილი ტყვეებიც. გერმანული დროშის ქვეშ ისინი, ქართული ემიგრანტის წარმომადგენლებთან ერთად, საქართველოს განთავსულების მიზნით დარაზმდნენ და არა მის სატრფოდ.

თანამედროვე ქართულ ისტორიოგრაფიაში მუხმ მოეხსნა ტბე სენებელი თემის დღეს თავისუფლად მიმდინარეობს შველთა, გამოთქმება აბრი და იწერება გერმანიის მარცხე მებრძოლი ჩვენს თანამემამულეების შესახებ. ამ ეფაინანებს არაკენ სახას ვმირებად, მაგრამ ხარვეში სწორდება: უსამართლოდ მიჩვეულად სახელები უხრუნდება ისტორიის.

ლიტერატურა

1. გაბლიანი გ., მეორე მსოფლიო ომი და ქართველები, ჟურნ. „ივერია“, პარიზი, 1981, # 24.
2. გაბ. „კომუნისტი“, 1944 წ. 10 მაისი. ასევე, <http://www.ambioni.ge/9-maisi>
3. გაბ. „საქართველო“, ბერლინი, 1944 წ., 18 აპრილი.
4. ვანჩაძე დ., სამშობლოს სამსახურში, ჟურნ. „ივერია“, თბილისი-პარიზი, 1992, # 1.
5. კუპატაძე ე., ქართული საჯაროსო შენაერთების ისტორია 1921-1956 წლებში, თბ., 2011.
6. ნათელაძე მ., დემოგრაფიული პროცესები საქართველოში XX საუკუნის 40-იან წლებში, თბ., 2002.
7. ჟურნ. „ჩვენი დროშა“, პარიზი, 1949, # 1.
8. საქართველოს შს სამინისტროს არქივი, ფონდი 14, ანაწ. I-IX, საქმ. 11634.
9. საქართველოს შს სამინისტროს არქივი, ფონდი 14, ანაწ. I-IX, საქმ. 12112.
10. საქართველოს შს სამინისტროს არქივი, ფონდი 14, ანაწ. I-IX, საქმ. 12355.
11. სპირიდონ კეცია. მასალები პირადი არქივიდან, შესავალი წერილი, შენიშვნები და კომენტარები დაურთო ოთარ ჯანელიძემ, თბ., 2007.
12. ჩარკვიანი ვ., განცდილი და ნააზრევი, თბ., 2004.
13. ხუბულური-ტატიშვილი ლ., კაპიტანი მონტი, თბ., 1979.
14. Мамулия Г., Борьба за свободу и независимость Кавказа (1921-1045), Тбилиси-Париж, 2012.
15. Ожороков А.В. Антисоветские воинские формирования в годы второй мировой войны, М., Издательство Вузовская книга, 2000.
16. Словарь русского языка, т. II, М., Издательство „Азбуковник“, 1958.
17. Dizionario Devoto Oli del la Lingua Italiana, 2004-2005.
18. Janelidze O., Shvelidze D., World War II or the Great Patriotic War. Totalitarianism and Literary Discourse: 20th Century Experience. Cambridge Scholars Publishing, 2011.
19. Pedit Robert, 2000; Warig Deutsches Vorlebuch, 2000.
20. Websters Seventh New Collegiate Dictionary, 1976.
21. <http://intermedia.ge/სტატია/35539-იტალიის-ქართველი-ეროვნული-გმირები/60/user:შორენა-ალაზნისპირელი:show:channel>
22. http://www.ordredelaliberation.fr/fr_compagnon/16.html
23. <http://www.quirinale.it/elementi/DettaglioOnorificenze.aspx?decorato=13995>
24. <https://narodnooslobodjenje.files.wordpress.com/2014/07/narodni-heroji-jugoslavije.pdf>

Abstract

World War II (Georgian experience)

OTAR JANELIDZE

David Agmashenebeli National Defense Academy of Georgia

The article covers the participation of Georgia and Georgians in World War II. It is known that 700 thousand soldiers were sent from Georgia to the front line, with 16 thousand women, 60 generals and admirals, 23 thousand officers and commanders among them. They were fighting in Infantry, Navy and Air Forces, also as partisans on the territories of the Soviet Union and many European countries. Almost half of the recruited in the war did not return home.

Georgian military leadership commanded such major combat units as army corps, air, tank and infantry divisions, brigades, regiments, battalions, their headquarters etc.

165 representatives of Georgia were awarded the title of Hero of the Soviet Union, several Georgians were recognized as national heroes of various European States. In particular, Colonel Dimitry Amilakhvari is a National Hero of France, Georgian partisan Pore Mosulishvili is a National Hero of Italy and a pilot Alexander Managadze - of Yugoslavia.

One of the particular features of the work is representation of the participation and collaboration of a certain part of Georgian emigration with the government and military circles of the Third Reich, and incorporation of Georgian prisoners of war in the units of Wehrmacht. Soldiers fighting on the other side of the front line were announced as traitors and enemies of the homeland by Communist propaganda. In reality they were unified under the German flag with the purpose of liberation of Georgia and not against it.

Keywords: World War, Georgia, Partizan, Legionary, Georgian Emigration.

2003-2011 წლებში აშშ-ს მიერ ერაყში განხორციელებული ოკუპაციების ანალიზი

306-კოლატონიპი გიორგი ლეკვიშვილი

ერთგული თავდაცვის აკადემია

რეზიუმე თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების არტიკულტურა დამოკიდებულია დასავლეთის დემოკრატიული ქვეყნების შესაძლებლობებზე შეინარჩუნონ სტაბილურობა მსოფლიოში. დღეისათვის, მყიფე და შეუმდგარი სახელმწიფოები სხვადასხვა რეგიონში დესტაბილიზაციის წყაროს წარმოადგენს. ამ თვალსაზრისით, აშშ-ს როგორც ყველაზე განვითარებული სხვადასხვა ქვეყნის მქონე დემოკრატიული სახელმწიფოს შესაძლებლობები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მსოფლიოში მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მათ მიერ ბოლო წლებში ჩატარებული სამხედრო კამპანიების შესწავლა და ანალიზი. ჩვენი კვლევის მიზანია ჩამოვყალიბოთ ის მიზეზები, რომლებიც ხელს უწყობს სამხედრო კამპანიების დროს პოლიტიკური წარმატების მიღწევას, განსაკუთრებით ისეთ ქვეყნებში, რომლებშიც განხორციელდა რეჟიმის ძალისმიერი ცვლილება. ერაყში აშშ-ს სამხედრო კამპანია წარუმატებლობით დასრულდა. თავსატეხს წარმოადგენს, თუ რატომ ვერ შეძლო თავისი მიზნების მიღწევა აშშ-მ. ჩვენს კვლევაში ჩვენ შევეცდებით ავსინათ 2003-2011 წლებში ერაყში განხორციელებული სამხედრო კამპანიის წარუმატებლობის მიზეზები.

საკვანძო სიტყვები: ამბოხების სანინაღმდეგო მოქმედებები, ამბოხება, ტერორიზმი, ომი ტერორიზმის წინააღმდეგ, ერაყი, სამხედრო ოკუპაცია, პოლიტიკური ელბა, რეჟიმის შეცვლა.

შესავალი

„დამპყრობელს ყოველთვის უყვარს მშვიდობა; მას ურჩევნია წინააღმდეგობის გარეშე დაიმორჩილოს ქვეყანა“.
კარლ ფონ კლაუვეციცი, ომის შესახებ.

თანამედროვე მსოფლიოს უსაფრთხოება მნიშვნელოვანად არის დამოკიდებული მესაზღვრეობის (განსაკუთრებით კი, აშშ-ს) მიერ წარმოებული სამხედრო მოქმედებების ეფექტურობაზე. სამხედრო ძალა ერთ-ერთი იარაღი ძლიერი სახელმწიფოს ხელში საკუთარი პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად. თუმცა, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ კრიზისული სიტუაციის დროს სამხედრო ინსტრუმენტის გამოყენება საერთაშორისო ასპარეზზე არ იწვევდეს იმაზე მეტ პრობლემას წარმოშობას, ვიდრე მის გამოყენებამდე არსებობდა.

კვლევის მიზანია იმ ასპექტების განმარტება და სისტემური ჩამოყალიბება, რომელთა გამოცემა აშშ-მ, 2003 წელს, ერაყში წარმატებული სამხედრო ინტერვენციის მიღწევად, ვერ მოახერხა სამხედრო პოლიტიკური მიზნების მიღწევა და რატომ იყო ერაყის 2003-11 წლების ოკუპაცია წარუმატებელი, როდესაც წარმატებისათვის აუცილებელი ყველა წინაპირობა არსებობდა?

წარმოშობის კიპოთება მდგომარეობის შემდეგში: ქვეყნის მმართველი და არამმართველი ელიტები წინების გაზრდის პროპორციულად, იზრდება სამხედრო კამპანიის წარუმატებლობის რისკი. ჩვენს წარმოდგენაში, წინესში ვგულისხმობთ შეწავის გავლენიანი ინდივიდების ან საზოგადოების ნაწილის მიმართ, რათა აიძულოთ ისინი იმოქმედონ საკუთარი სურვილის საწინააღმდეგოდ.

აღნიშნული კიპოთება არ გამოირცხვას სამხედრო კამპანიის წარუმატებლობის შესაძლო სხვა მიზეზებს, როგორებიცაა - ეთნიკურ-რელიგიური დივიზიონობა ოკუპანტ და ოკუპირებულ ძალას შორის, ოკუპირებული ქვეყნის მიერ მნიშვნელოვანი საგარეო დამხმარების მიღება, ოკუპირებული ქვეყნის მიმართ ხელისუფლების არათანმიმდევრული პოლიტიკა, საერთაშორისო საზოგადოების მიერ სამხედრო ინტერვენციის ნეგატიური შეფასება და სახელმწიფოს მიმართ მომხიბლარი არეულობა. მაგრამ, ჩვენი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი,

რომელმაც აღნიშნული სამხედრო კამპანიის მარცხი გამოიწვია, იყო ერაყის ელიტებზე მიმართული წნეხი.

საკვლევი კითხვად და მიზნიდან გამომდინარე, წარმოშობის მთავარი თემა და დამოკიდებული ცვლადი იქნება სამხედრო კამპანიის წარუმატებლობა, ხოლო დამოუკიდებელი ცვლადებია მმართველი ელიტა და არამმართველი ელიტა (კონტრაგენტი).

დამოკიდებული ცვლადის ინდიკატორებია: სამხედრო კამპანიის დაწყებამდე გაცხადებული მიზნების შეუსრულებლობა, ძალების ოკუპირებული ტერიტორიიდან წაადრეველ გაცემა, ვითარების ესკალაცია ოკუპირებულ ტერიტორიაზე, ამბოხებულის რიცხვის სტაბილური ზრდა, ოკუპაციის ხარვეზი ზრდა, ოკუპირებული ქვეყნის ადმინისტრაციის მიერ ქვეყნის ტერიტორიის მნიშვნელოვან ნაწილზე დროგამოშვებით კონტროლის დაკარგვა.

დამოუკიდებელი ცვლადის ინდიკატორებია: მოსახლეობის ფართო ფენებზე გავლენის შესაძლებლობა, რესურსების ფლობა, მაღალი პოლიტიკური და ადმინისტრაციული თანამდებობების დაკავება, კავშირების ფართო ქსელის კონტროლი როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთ.

მეთოდოლოგია და თეორიული წარჩი

წარმოშობის ძირითადი, გამოყენებულია ხარისხობრივი კვლევის მეთოდი და მოყვანილია 2003-2011 წლებში ერაყში განხორციელებული სამხედრო კამპანიის ანალიზი. კვლევის მეთოდოლოგიური მხარე ეყრდნობა მოპოვებული მასალების ანალიზს, კერძოდ: წარმოშობის მიხედვით პირველი წყაროების ანალიზი, რაც გულისხმობს კვლევაში განხორციელებულ მოვლენებში მოხსნილ გადაწყვეტილების მიმდებარე პირების შეფასება, საშთაფრო დოკუმენტებს, სასამართლო პროცესების ჩანაწერებს და სხვა დოკუმენტურ სახითის მასალას. მეორეად წყაროების ანალიზის დროს განხორციელებული იქნება ექსპერტების მიერ განხორციელებული კვლევები, საგანგებო უპოლიციები, სამეცნიერო სტატიები, მიწების და ინტერნეტპორტალებზე ხელშეწყობილი ინფორმაცია. ასევე გამოიარა ინტერვიუები ექსპერტებთან და სამხედრო მაღალჩინოსნებთან.

სამეცნიერო ლიტერატურის მოძიება განხორციელდა ელექტრონული სამეცნიერო ბაზების და საძიებო ელექტრონული სიტყვების გამოყენებით. მეორეად

მონაცემების მოსაპოვებლად ასევე ესარგებლობი კორჯ მებისონის უნივერსიტეტის ელექტრონიკის ბიბლიოთეკით. საკვანძო საბიბიო ცნებებზე გამოიყენებ: ოუკავაია, სამხედრო წარმავება, წარუმატებლობა, რეჟიმის შეცვლა, ომის ტრანსფორმაცია, ერასის ოუკავაია, ამბოხების სანინალმდეგე ოპერაციები.

ჩვენს კვლევაში თეორიები გამოიყენება მოვლენების და მიმდინარე პროცესების ასახვლად. ასეველი პრობლემის განსაზღვრებლად ინფორმაციის შეკვრება ავირჩივ. მეოთხე თაობის ომის კონცეფტუალურ წარმოს გამოყენებით, შევსდებით ავსნათ სამხედრო კამპანიის წარუმატებლობის მიზეზები. აღნიშნული თეორიული მიდგომა დავცემარება ავსნათ და გადმარტათ თანამედროვე ომის და და მისი ერთ-ერთი სახეობის, ამბოხების ზუნება.

ომი, ოთხ თაობად, პირველად ულიამ ლინდმა და ამერიკელი სამხედრო ოფიცრების ჯეუმა დაოქ. 1 მათ, 1989 წელს, სახელად ქვეითა კორპუსის განთიშ გამოაქვეყნეს სტატია, სახელწოდებით „ომის სახეკვლეობა: მეოთხე თაობის ომში“ (Lind, Nightingale, Schmitt, Sutton, Wilson, 1989). 2006 წელს კი, თომას ჰემისმა აღნიშნული კონცეფცია გაანვრყო და ის სიღრმეულად შეისწავლა. თავის წიგნში, „შეგრელო და ქვა: 21-ე საუკუნის ომის შესახებ“ (The sling and the stone: On war in the 21st century), ჰემისმა საფუძვლიანად გაანალიზა თანამედროვე კონფლიქტების გამოწვევები და ის პრობლემები, რომლებიც თანამედროვე არმიები ამბოხებულებთან, პარტიზანებთან და სხვა არატრადიციული ტექნიკით მოქმედ მონინალმდეგეებთან დაპირისპირების დროს აწვდებია. ჰემისმა ასევე ჩამოაყალიბა მეოთხე თაობის ომის თეორიული წარმოს (Hammes, 2006), რომლის ძირითადი დებულებებია:

1. მეოთხე თაობის ომებში გამოიყენება ყველა ხელშისაწვდომი ვსელი: პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და სამხედრო, რათა დაარწმუნონ მონინალმდეგე მხარის გადაწყვეტილების მიმღები პირები, რომ მათი მიხიხე მიუღწევადია ან უდიდეს დანახარჯებთან იქნება დაკავშირებული.
2. ამ ტიპის ომები ამბოხების დანვითარებულ დროსან წარმოადგენს. მის საფუძვლებში ვცხე პრინციპი, რომლის თანახმადაც, პოლიტიკური ნების შემოზვევაში, შესაძლებელია გაცილებით ძლიერი (როგორც პოლიტიკურად, ასევე ეკონომიკურად) მხარის დაარწმუნება.
3. ბრძოლის სანარმოებლად გამოიყენება სოციალური კავშირები.
4. ომის წინა თაობებისგან განსხვავებით, ამ ტიპის ომებში, მონინალმდეგის სამხედრო ძალების დამარცხება არ წარმოადგენს წარმატების აუცილებელ წინაპირობას. მიზნის მისაღწევად, მონინალმდეგე მხარის გადაწყვეტილების მიმღებ პირებზე ხორციელდება არაპირდაპირი „კონსტრუიციული ომები“.
5. მეოთხე თაობის ომები საკმაოდ განვლულია დროში და შეიძლება, ათწლეულებიც გაგრძელდეს (Hammes, 2006).

წინამდებარე ნაშრომში ჩვენ გავიხიარებთ აღნიშნულ დებულებებს, თუმცა, აქვე დავძენთ, რომ ომმა, ხანგრძლივი ხასიათი, მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება მიიღოს, თუ ვერ მოხერხდება სწორი სტრატეგიის შემოშვება და თავიდანვე არ განინახლებლება მეორე და შესაძლო ხარისხის ეფექტები,

რომლებიც, სამხედრო კამპანიის დროს, შეიძლება ამა თუ იმ გადაწყვეტილების მოქცევის, ეს, განსაკუთრებით, ეხება დაპირებულ ქვეყანაში უკვე ჩამოყალიბებული სოციალური სტრუქტურისა და ელიტების მიმართ გატარებულ სოციალურად. განსხვავებული სოციალური კონსტრუქციებისა და მოვლენების დანერგვამ და ახალი ელიტის ფორმირების შედეგობადა, კონსტიტუტი, შესაძლოა, დროში გაიწიოს და მარცხის წინაშე დაეყენოს სამხედრო ინტერენციის განმახილებელი სახელმწიფო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კონფლიქტისთვის ხანგრძლივი ხასიათის მიუხედავად, სწორედ, ასიმეტრიული ტექნიკით მოქმედი მონინალმდეგის მიზანს წარმოადგენს. ოუკავაიის განმახილებელი მხარე კი, პირიქით, ცდილობს, რაც შეიძლება სწრაფად, დასარტლოს საომარი კამპანია.

ვიზიადან მეოთხე თაობის ომების თეორია ძირითადად, ომის ეფემომზე შეისწავლის, აცილებლად მიგაწინა ასევე ელიტების თეორიის გამოყენება, რათა სრულყოფიანად აიხსნას სამხედრო ოუკავაიის დროს განვიტარებული სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენები. ასევე, აღნიშნული თეორიის პრინციპად უკეთ შეძლოთ დამოუკიდებელი ცვლადებზე დავკვირვებას და მათ ანალიზს.

ელიტების თეორიის ერთ-ერთი ეფემომდელი ვილფრედო პარტო გამოყოფდა მმართველ და არამმართველ ელიტებს. არამმართველი ელიტის (კონტრეულიტი) წარმომადგენლებს გააჩნიათ ელიტისთვის დამახასიათებელი ყველა თვისება, თუმცა არ ფლობენ ფორმალურ ხელისუფლებას. დროთა განმავლობაში მმართველი ელიტა იფიტება და არაფორმალურ მართავს მოსახლეობას. სწორედ, ამ დროს აქტიურდება ე.წ. კონტრელიტა და აცხადებს პრეტენციას ხელისუფლებაზე. თუმცა, ხელისუფლებაში მოსახლეობად მას სჭირდება მოსახლეობის კეთილგანწყობის მოვლება, რის მიმღების შემდეგაც ის გადადის აქტიურ ქმედებებზე და უბიძგებს სახელს ავანცებისა და მოქმედი ხელისუფლების დაზიანებაზე. ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, ეს ელიტად, დროთა განმავლობაში, დაკარგავს მართვის სადაცების და ხელისუფლებაში უნდა ახალი კონტრელიტა. „ელიტების ბრუნვის“ ეს პროცესი უკრმანტელად ხორციელდება. პარტოს აზრით ყველა რეგულაცია, რეალურად, ელიტებს შორის ბრძოლაა, რომლის დროსაც მმართველი ელიტას ცვლის პოტენციური ელიტა (კონტრელიტა) (Pareto, 1961), (Mosca, 1961).

ნაშრომში ჩვენ ვიხიარებთ პარტოს და მოსკას მოსაძრებას, რომ ელიტა არის უსიყრდნობა, რომელიც მართავს უმრავლესობას, ანუ საშოაფლობის დანარქენ წანილს. ადამიანთა ეს წანილი ან უშუალოდ ახორციელებს პროცესების მართვას ან აქვს უნარი და ბერკეტიტი, რომ გავცენა მოახლებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე თვითონ გადაწყვეტილების მიმღებ პირებზე პირდაპირი ან ირიბი შეგავლენით.

ნაშრომში მოცემული თემატიკის განხილვამდე, უნდა განვმარტოთ, რას ვგულისხმობთ ტერმინ „ოუკავაიამი“. შავის 1907 წლის კონცეფციის 42-ე მუხლის თანახმად, „ტრატორია ითვლება ოუკავიურებად, თუ ის მოქმედება მონინალმდეგის არმიის კონტროლის ქვეშ და „სადაც გავრცელდება აღნიშნული არმიის ძალაუფლება“.

(Convention (IV), Hague, 1907)
ეილა ბენვენისტოს განმარტებით, ოუკავაია, შეიძლება, არ იყოს სამხედრო დაპირისპირების შედეგი (Benvenisti, 2012). ის შეიძლება განხორციელდეს ძალის გამოყენების შეტარით, რის შემდეგაც ქვეყნის მოქმედება ხელისუფლებამ

¹ პირველი თაობის ომები 1648 წლიდან (ვესტფალის ზავის შემდეგ, როდესაც შეიქმნა ერთი სახელმწიფოები). მეორე თაობა 1800-იანი წლებიდან იწყება (როდესაც გამოიგონეს ნაცდებებიანი შაშანი). შესაძლო თაობა იწყება გერმანული ბრძოლით და ომის შემდინაყით.

² ასიმეტრიული ბრძოლა არის კონცეფციური ბრძოლის საპირისპირო ომის წარმოების მეთოდი. ტერმინი გამოიყენება არამმართველი ბრძოლის სტრატეგიის აღსაწერად. ამ დროს ოპონენტებს ძალებს შორის არის მნიშვნელოვანი დისბალანსი. თუ კონცეფციური მოქმედებები უმეტესწილად მიმართულია ოპონენტის სამხედრო ძალების გასანეიტრალებლად, ასიმეტრიული მიდგომა გამიწნულია გამარჯვების მოსაპოვებლად

მიიღოს გადაწყვეტილება ოკუპანტისათვის ხელისუფლების გადაბარების შესახებ. გარდა ამისა, „ოკუპაცია შეიძლება იყოს სამშვიდობო ხელშეკრულების ნაწილი“ (Benvenisti, 2012).

ჰიტერ სტირკის თანახმად, სამხედრო ოკუპაცია ნარმოადგენს ხელისუფლების ფორმას, რომელიც ძალიან გამოყენებით, ან შეუპოვებელი დამყარებული და გულისხმობს ორპირივე პასუხისმგებლობის არსებობას ოკუპანტსა და ოკუპირებულ სახელმწიფოს შორის, სუვერენული სტატუსის ცვლილების გარეშე (Peter M. R. Stirk, 2009).

აშშ-ს თავდაცვის დეპარტამენტის მიერ შექმნილი განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, სამხედრო ოკუპაცია არის მდგომარეობა, რომლის დროსაც ტერიტორიაზე უპირობო ახორციელებენ უხეირო ფუნქციის შეიარაღებული ძალები (Joint Publication 1-02, 2016). ამავე ლექსიკონის მიხედვით, სამხედრო ინტერვენცია არის ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული მოქმედება, რომელიც გულისხმობს შეიარაღებული ძალების გამოყენებას არსებული დაპირისპირების პირობებში (Joint Publication 1-02, 2016).

ამგვლა არის ერთი სახელმწიფოს მიერ ტერიტორიის სამუდამო მიერთება (Edelstein, 2004). ასეთ შემთხვევაში, ტერიტორიაზე პოლიტიკურ კონტროლს ახორციელებს ანექსიის განმახორციელებელი სახელმწიფო. ჟენევის მე-4 კონვენციის თანახმად, ოკუპაცია ანექსიისგან სწრაფ იმით გასხვავდება, რომ პირველი ატარებს დროებით ხასიათს და ამ დროს არ ილახება ოკუპირებული ქვეყნის სუვერენიტეტი და სახელმწიფოებრიობა (Pictet, 1958).

ოკუპაციის თემამე უამრავი ნაშრომი არსებობს, თუმცა, მათი უმარაგესობა ცალკეულ ოკუპაციებზეა ფოკუსირებული. ასევე გამოკვლეულია სახელმწიფო და ერის მშენებლობის კონცეფტუალური მოდელები, სადაც აქცენტი კეთდება პოსტ-კონფლიქტურ სიტუაციებში სახელმწიფოს დამყარებასა და განვითარებაზე (state building, nation building). თუმცა, ოკუპაციის მიზანს, როგორც წესი, არ ნარმოადგენს არც ქვეყნისა და აკადემიის მშენებლობა, აღნიშნული კონცეფციები მხოლოდ სპეციალური გარემოს შექმნის მეთოდებია. ოკუპაციას განსხვავებული მიზნები აქვს, რომლებიც ყოველთვის ოკუპანტი სახელმწიფოს ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარეობს და როგორც წესი, არ მოქმედებს ოკუპანტის ინტერესებთან თანხვედრაში. ოკუპირებული სახელმწიფოს მიერ მხარდაჭერილი ხელისუფლება ხშირად ხდება საკუთარი მოსახლეობის კრიტიკის ობიექტი და არ იმსახურებს მის წინაშეს. ასეთ პირობებში კი, ქვეყნის მშენებლობა საგრძნობლად რთულდება და დროშიც მეტისმეტად იწლებს. თანამედროვე განვითარების გარემოში, არც ერთ სახელმწიფოს არ სურს ჰქონდეს ოკუპანტის სტატუსი ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში. ის, როგორც წესი, ორენტირებულია, რაც შეიძლება სწრაფად მიადინოს საკუთარ პოლიტიკურ მიზნებს და გამარჯვებულმა გადააბაროს ქვეყნის მართვის სადავეები მის მიერ მხარდაჭერილ რეჟიმს.

შემთხვევის ანალიზი: 2003-2011 წლების სამხედრო კამპანია ერაყში

2001 წლის 11 სექტემბრის ტერორისტულმა აქტმა დიდი გავლენა მოახდინა საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის არმობიტირებაზე. იმ დროისათვის, მხოლოდ ამერიკის განაშობა შესაბამისი რესურსი და გაცემდა, რომ მასშტაბური სამხედრო ოპერაციები ენარმოებინა მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში მომავალე ტერორისტული ორგანიზაციების წინააღმდეგ. შესაბამისად, აშშ იძულებული გახდა, აქტიურად ჩართულიყო ტერორიზმთან ბრძოლაში და საკუთარი შეიარაღებული ძალები მიემართა იმ სახელმწიფოებისა და რეგიონებისკენ, საიდანაც შთაგონი საფრთხე მოდიოდა. დაიწყო ე.წ. გლობალური ომი ტერორიზმის წინააღმდეგ. 2001 წელს ამერიკის არმია ჩართო ავღანეთში ტერორისტული ორგანიზაცია თალბანის წინააღმდეგ ბრძოლაში და გააგზავნა რეგულარული სამხედრო

შენაერთები ავღანეთში (Belasco, 2009, July). 2003 წელს კი განახორციელა ინტერვენცია ერაყში.

ავღანეთში აშშ-ს შეჭრა მკვეთრად გამოხატული ტერორისტული საფრთხის აღსაკვეთად განხორციელდა და საერთაშორისო სამართლის კუთხითაც, სამხედრო კამპანია აბსოლუტურად ლეგიტიმური იყო. იგივეს ვერ ვიტყვით ერაყზე. დღემდე ბუნდოვანია აშშ-ს ერაყში სამხედრო ინტერვენციის რეალური მოტივიც, ასევე არ არის ნათელი თუ რა პოლიტიკური მიზნების მიღწევას ცდილობდა ერაყშიწერი. ოფიციალურად გადამხდებული მიზნები იყო შემდეგი: პირველი, აშშ-ს სურდა ახსნა ჰუსეინის დიქტატორული რეჟიმის ხელისუფლებიდან ჩამოშორება, რადგან ერაყშიწერიის მტკიცებით, მას გააჩნდა მასობრივი დაბიანების იარაღი (ფლობდა ენოვონ და ბიოლოგიურ იარაღს და უშეზოდა ატომური იარაღის შექმნაზე). მეორე, სადავოს რეჟიმს ქრონიკული და ეხმარებოდა ტერორისტულ ორგანიზაციებს, რომლებიც იყენებდნენ ერაყის ტერიტორიას საკუთარი მებრძოლების მომზადებასა და ტრანზიტისათვის. შესაბამისად, ერაყშიწერი ცდილობდა ერაყის კამპანია ნარმოებინა, როგორც ტერორიზმის წინააღმდეგ ეფექტური ომის ნაწილი. ოფიციალურად გაცხადებული მიზნების გარდა, სავარაუდოდ, არსებობდა ინტერვენციის ფარული მიმტეებიც.

რეჟიმში ამერიკული ბაშების გაწვავება მონიშნავდა იმას, რომ ერთი ერთი დარული მიმტე შეიძლება ყოფილიყო ირანზე წერილობა და მისი აღდგენა მოქცევა. აშშ-ს და ირანს შორის ურთიერთობები მის შემდეგ დაიბახა, რაც ამ უკანასკნელში ისლამური რევოლუცია განხორციელდა და დავიდა შაჰის ხელისუფლება, რომელიც ერაყშიწერი უჭერდა მხარს. ერაყის კამპანის შემდეგ, ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ ამერიკელების შემდეგი სამიზნე ირანი გახდებოდა. 2003 წელს აშშ-ს უკვე გააჩნდა სამხედრო ბაშები თურქეთში, ერაყში, უკრაინაში, ყაბარში, სადავოს არაბეთში, ბაჰრეინში, ავღანეთში და ჰაიტიში, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ირანი, გეოპოლიტიკური კუთხით, ფაქტორულია, ალყაში იყო მოქცეული. გარდა მშობი ჩამოთვლილი მიმტეების, ერაყის ნავთობმოპოვებელი ინდუსტრია ამერიკის ინტერესების სფეროს ნარმოადგენდა და სავარაუდოდ, ინტერვენციის ერთ-ერთი მიზნე იყო.

2003 წლის მარტის დასაწყისისათვის, აშშ-ს და მისმა მოავარმა მოკავშირემ ამ ოკუპაციებში, დღემდე ბრძანებოდა, 350 000 მეტ სამხედროს მოყვარეს თავი რეჟიმში. 17 მარტს, პრეზიდენტმა ბუშმა ერაყის ოლდერის დაუყოვნებლი მოსთხოვა ქვეყნის დატოვება და ულტიმატუმის ვადის ამოწურვისთანავე, გასცა ბრძანება ერაყში შეჭრაზე. სამხედრო ოპერაცია ნარმოებოდა დასრულებული და რამდენიმე კვირაში, აშშ და მისი მოკავშირეები ერაყის მთელ ტერიტორიას აკონტროლებდნენ.

სამხედრო ინტერვენციის აუცილებლობას ამერიკელები ერაყში მასობრივი დაბიანების იარაღის (მდი) და აღქედვის ტერორისტების საწარმოელი ბანაკების არსებობით ხსნიდნენ. დონალდ რამსფელდის განცხადებით, სადავო ჰუსეინი მდი-ს ფლობდა და ლიად აცხადებდა, რომ მას აშშ-ს წინააღმდეგ გამოყენება (REPORT ON THE U.S. INTELLIGENCE COMMUNITY'S PREWAR INTELLIGENCE ASSESSMENTS ON IRAQ, 2004). მეორეს მხრივ, პრეზიდენტმა ბუშმა ჰუსეინის რეჟიმსა და აღქედვის შორის ვერ ხედავდა განსხვავებას. თუმცა, როგორც ეს შემდგომში გამოიჩინა და განვითარებულმა მოვლენებმა აჩვენა, ერაყშიწერი ამ ქრონია რეალური საშიშროების სადავო რეჟიმის წინააღმდეგ.

სადამევერე სამსახურებმა ვერ აღმოაჩინეს ქვეყნის მასობრივი დაბიანების იარაღი და ვერც აღქედვის და ჰუსეინის მოავრობას შორის პირდაპირი კავშირის და ტერორისტების საწარმოელი ბანაკების არსებობის დამაშტეტებელი მტკიცებულებები. 2003 წლამდე, ერაყი იყო სეკულარული სახელმწიფო და რელიგიური ფუნდამენტალიზმი, თავად რეჟიმისთვისაც საფრთხე ნარმოადგენდა. შესაბამისად, ამ კუთხით, საფრთხე

ამერიკელების მიერ იყო გამოცემული, რათა გაემართლებინათ სამხედრო ოპერაციის აუცილებლობა.

2003 წლის სამხედრო ინტერვენციად, ვრაც მართავდა ბაისის პარტიის სადამპყნობელი ხელშეწყობით. ადონიშული პარტია, ძირითადად, დაკომპლექტებული იყო სუნიტებით, თუმცა, პარტიის ჩამოყალიბების საწყის ეტაპზე მასში შიიტები დომინირებდნენ. იმის გამო, რომ პარტიის დოქტრინა, ძირითადად, არაბულ ნაციონალიზმს ეფუძნებოდა, ხოლო არაბთა უმრავლესობა სწორედ სუნიტები არიან, შიიტების გავლენა ბაისის პარტიაში მნიშვნელოვანად და მათი უმრავლესობა კომუნისტურ პარტიას უერთდებოდა. ამის მიუხედავად ბაისის პარტია არ ყოფილა ექსკლუზიურად სუნიტური ორგანიზაცია და მასში შიიტებს ყოველთვის ჰყავდათ წარმომადგენლები. რაც ყველაზე მთავარია, ვრაცი იყო სეკულარული სახელმწიფო და მეტ-ნაკლებად განვითარებული სახელმწიფო სტრუქტურა გააჩნდა, რომელიც ქვეყნის ეფექტურ მართვას უზრუნველყოფდა.

1991 წელსაც კი, როდესაც ვრაციის არმია უმძიმესი მარცხი განიცადა ქვეყნის შტრის შემდეგ და ქვეყანაში სამოქალაქო ომი დაიწყო, ხელისუფლებამ ვითარების დასტაბილურება შეძლო, ირანი აქტიურად უჭერდა მხარს ოპოზიციურ პარტიებს (განსაკუთრებით, შიიტებს) და ვრაციმ განვითარებული მოვლენებზე შეგავლენის მოხდენას ცდილობდა გარდა ამისა, ვრაცი, როგორც აგრესორს, საკმაოდ მძიმე საწყევლებს დასწავდა, რამაც ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლა გააართულა. მიუხედავად ამ ყველაფრისა, სადამ პუსტინის რეჟიმმა შეძლო სრულად იცავა თავისი აჯანყება ქვეყნის შიგნით და დემარცხებინა ოპოზიცია.

2003 წლამდე, ვრაციმ მოქმედი რეჟიმი ეფექტურად აკონტროლებდა ქვეყანას და რომ არა ამერიკელების პირდაპირი ინტერვენცია, მისი დამოხმის რისკის ქვეყნში შიგნით მოქმედ ოპოზიციას არ გააჩნდა. ინტერვენციის შემდეგ, ქვეყანაში განჩა დასავლელის გავლენა, რომლის შესახებ საკუთარ ბაისის პარტიის ყოფილი წევრებმა და გენერლებმა, თუმცა ამერიკელების ფსონი ქურთებსა და არაბ შიიტებზე დადეს, რითაც, დატკბობრავდა, ქვეყნის თითქმის მთელი სუნიტური ნაწილი გამოითქმს პოლიტიკური ცხოვრებიდან.

სუნიტები, სადამ პუსტინის მმართველობის პერიოდში, მართლაც სარგებლობდნენ დიდი პრივილეგიებით და ხელისუფლება, ძირითადად, სწორედ მათ ეყრდნობოდა. სუნიტებს ეკავათ მნიშვნელოვანი თანამდებობები მთავრობასა და არმიას. ეკონომიკის სფეროშიც, ძირითადად, სწორედ სუნიტური ნაწილი იყო წარმოდგენილი და აკონტროლებდა როგორც ნავთობმომწოდებელ, ასევე საბანკო სექტორებს. შესაბამისად, სუნიტურ ელიტას, რომლებსაც ქვეყნის მართვის გამოცდილებასთან ერთად, ფინანსური ბერკეტებსაც გააჩნდათ, ამერიკელებმა სახელმწიფო საქმეებში ჩარევა აუკრძალეს და პროცესს დასასაფიკაციო (De-Ba'athification) დაარქვეს. ეს ბაისის პარტიის ვრაციის პოლიტიკური ცხოვრებიდან ჩამოცილებას ნიშნავდა (პირადი ინტერვიუ ამ არმიის ყოფილი მაღალჩინოსანთან, 2016). 1945 წელს, მსავსი პოლიტიკა ჰქონდათ მოკავშირეთა ძალების გერმანიის ნაცისტური პარტიის წინააღმდეგ და მას დენაციფიკაციას (Denazification) უწოდებდნენ. თუმცა, ვრაციმაც განსხვავებით, გერმანიაში განხორციელდა ნაცისტური პარტიის სათავეში მყოფი კონკრეტული პიროვნებების დენაცია/გასამართლებაც და აღნიშნული პროცესი მასშტაბური და ხანგრძლივი დევნის სახე არ მიიღია. მეტიც, დენაციფიკაციის გამოცხადებიდან

მოკლე ხანში, ნაცისტური პარტიის ყოფილი წევრებმა დაიბრუნეს გავლენა ქვეყნის შიგნით და მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ომის შედეგად განადგურებული გერმანიის რეკონსტრუქციისა და განვითარების საქმეში (Herz, 1948). 2003 წელს, ვრაციმ რომ მოკლევნით ანდოლოგური სტრატეგია განვითარებულყოფი, ოუკრაინა, დიდი ალბანობით, წარმატებული აღმორჩეობა და დედისათვის რეგიონში გამსავლებული გეოპოლიტიკური სტრატეია იქნებოდა.

წარმატებული სამხედრო ინტერვენციისა და სადამის ხელისუფლების დამხობის მიუხედავად, ამერიკელებმა არა მხოლოდ ვერ შეძლეს საკუთარი გავლენის დანერგვა, თუ სავარაუდოდ, ფარული მიზნების მიღწევა, არამედ პირობით, მნიშვნელოვნად გააუარესეს რეგიონის უსაფრთხოება და შესუსტეს ამერიკის გავლენა ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში. უფრო მეტიც, ამერიკელების ინტერვენციის შემდეგ, ვრაციმ ჩამოყალიბდა და გაძლიერდა ისლამური ტერორისტული ორგანიზაციები, ვერძოდ ალ-ყაედა და მის წიაღში აღმოცენებული ე.წ. ისლამური სახელმწიფო (შემდგომში დაიბი).³

2006 წლის მინორულს, ამერიკელების მიერ ჩამოყალიბებული კოალიციური ძალები ეკვპ მარცხის პირას იყვნენ მისული (Mansoor, Petraeus, 2013). ვერნერი ჰერტრესის მიერ შემუშავებული ახალი სტრატეგიის წყალობით ამერიკელებმა შეძლეს ვითარების გაუმჯობესება, თუმცა, ამან მხოლოდ ვადაცადა საბოლოო მარცხი. 2009-10 წლებში, ვითარება კვლავ გაუარესდა და 2011 წელს, ამერიკელებმა დატოვეს ვრაცი, რითაც რეგიონში კვლავ შეიქმნა ძალაუფლების ვაკუუმი, რომელიც მაშინვე შეავსეს, ერთის მხრივ ტერორისტულმა ორგანიზაციებმა, რომლებიც, ძირითადად, ვრაციულ სუნიტებით იყო დაკომპლექტებული, ხოლო მეორეს მხრივ, ირანმა და მის მიერ მხარდაჭერილმა შიიტურმა გასამხედროებელმა დაკავებულმა. ირანის გავლენა, როგორც საკუთრივ ვრაციში, ისე მთელ რეგიონში, საგრძობლად გაიზარდა, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ამერიკელებმა ვერ შეძლეს მისი შევაცხადება. დღისათვის, ირანის გავლენა ვრცილდება ასევე სირიასა და ლიბანზეც. საგრძობლად გაიზარდა ასევე ირანის მიერ დაფინანსებული და მხარდაჭერილი გასამხედროებელი ორგანიზაცია ჰეზბოლას (მას ირანის საგარეო არმიასაც ეწოდებენ) გავლენა რეგიონში.

მას შემდეგ, რაც ამერიკელების მიერ შექმნილია კოალიციურმა ძალებმა ვრაცი დატოვეს, მის ტერიტორიაზე შეიქმნა დაიბი, რომელიც, 2014 წლის მდგომარეობით, ვრაციის თითქმის მესამედსა და სირიის 25%-ს აკონტროლებდა. დღესდღეობით, დაიბის საწვრთნელი ბანაკები ათამდე ქვეყნის ტერიტორიაზე ფუნქციონირებს და მას ასევე შეეძლია აქვს ტერორისტული ექსპლი, მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. დაიბის შექმნა და გაძლიერება კი, სწორედ, ამერიკელების მიერ ვრაციის ოუკრაინის დრის და შეზღუდულმა შეცდომებმა განაპირობა. უმთავრესი შეცდომა იყო ვრაცი მმართველი ელიტის პოლიტიკური ცხოვრებიდან გათიშვა. 1945 წელს, გერმანიის ოუკრაინის შემდეგ ამერიკელს რომ ნაცისტური პარტიის ყოფილი წევრები გერციად და სრულად ჩამოშორებინათ ისინი ქვეყნის მმართველობიდან, მათ აცდენულადა ჩინააღმდეგუნენ კომუნისტები და თაყიანთ გავლენას განაგრძობდნენ მიკლ გერმანიაზე. ამერიკელების მიერ გადადგმული ეს ნაკივი აპერითეგარეუმი შეავსდა მაშინდელმა საერთაშორისო საზოგადოებამ. გამარტგონი კრიტიკის ქარცეცხლში მოაქციეს და ნაცისტების მხარდაჭერაში კი აცანაშალებდნენ, თუმცა, ამერიკელებმა შეძლეს საკუთარი მიზნების მიღწევა და წარმატებული ოუკრაინის განთრცილება. გერმანიის

³ დაიბი არის ე.წ. ისლამური სახელმწიფოს სახელწოდება, რომელიც გამოიყენება ახლო აღმოსავლეთში და აღნიშნული ორგანიზაციის თავდაპირველი დასახელების "ალ-დავლა ალ-ისლამია ფილ ირაც და ალ-შამ-ლ" (სიტყვა სიტყვით ნიშნავს ვრაციის და ლეწანობის ისლამურ სახელმწიფოს) აბრევიატურას წარმოადგენს. ისლამური სამყარო ეწინააღმდეგება აღნიშნული ტერორისტული ორგანიზაციის ისლამურ სახელმწიფოს მოქმედებას და მას დაიბი უწოდებს. ალბანიაშიცაა, რომ წინააღმდეგობა აქვს ვრაციის მიმართული მოქმედებებს, ტერორისტები ეწინააღმდეგებანთ საკუთარი ორგანიზაციის მისამართით ამ სახელწოდების გამოყენებას.

მსგავსად მოიტყვნენ ამერიკელები იტალიაშიც და ოკუპაციის დროს არ განუზოროცილებიათ ნაცისტური პარტიის წევრებს მასთან დაფარვა, პირიქით, მათმა უზრაველებმა შეინარჩუნეს გავლენა ქვეყნის შიგნით და ხელი შეუწყო იტალიის განვითარებას.

ოკუპაციის წარმატება თუ წარუმატებლობა მრავალწინადაცაა მოვლენად და მასზე, როგორც წესი, სხვადასხვა, როგორც ეთნიკურ-რელიგიური, ისე გეოპოლიტიკური და ეთნიკური ფაქტორები ერთობლივად ახდენენ გავლენას, თუმცა, კონკრეტულ შემთხვევაში, რომელიმე ფაქტორმა შეიძლება ზეარსებითი კატალიზატორის ფუნქცია და გამოიწვიოს მოვლენების ამა თუ იმ მიმართულებით განვითარება.

ჩვენი ამოტი, მათ შორის უწინმეტყველავანესია ოკუპირებულ ქვეყნის ადგილობრივი ელიტის კონტროლი და მისი სწორად მართვა. ოკუპირებულ სახელმწიფოში დამკვიდრებულ პოლიტიკური ელიტის ახალი ჩანაცვლების შედეგობა და პოლიტიკური ლანდშაფტის ძირეული ცვლილება საერთოდად ზრდის ოკუპაციის მარცხის ახალბათობას, განსაკუთრებით, იმ შემთხვევაში, როდესაც ოკუპანტი სახელმწიფო ცდილობს, რაც შეიძლება სწრაფად დატოვოს ოკუპირებული ტერიტორია.

1991 წელს, როდესაც ერაყელმა არმიამ ნაგო ომი ქვეყნითი და ერაყში შიდა არეულობა დაიწყო, სადამ ჰუსეინმა აჯანყებულ ქურთებს და შიიტებს ადგილები შესთავაზა მთავრობაში, თუმცა, საბოლოოდ შეთანხმება არ შედგა. ასევე, ნინაწყოლივია ის ფაქტორი, რომ ერაყელ დაპირისპირება, ძირითადად, მიმართული იყო ჰუსეინის რეჟიმის წინააღმდეგ და მასში შიიტებთან და ქურთებთან ერთად აქტიურად იყვნენ ჩართული როგორც სუნიტი კომუნისტები და მემარცხენეები, ისე თავად ბაასის პარტიის ყოფილი წევრები. დაპირისპირება არ ატარებდა ეთნიკურ რელიგიურ ხასიათს და უფრო დიდხანსერის წინააღმდეგ მიმართულ მოთარაბას წარმოადგენდა. ასევე, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ერაყის არმიის ძირითად ნაწილს შიიტები შეადგენდნენ და 1980-იან წლებში, ირანთან ომის ერთად აქტიურად იბრძოდნენ კიდევ ერაყელი ინტერესების მფარველებად. ირან-ერაყის ომის დროს ჰუსეინის რეჟიმი მსახილობას საერთო მიზნისთვის გაერთიანებასა და ერთობას უსთავაზო ხაზს. მას წინა პლანზე წამოწვეული ჰქონდა არაბული იდენტობა და ბრძოლა ირანთან, რომელიც ერაყის ისტორიულ მოწინააღმდეგე წარმოადგენდა. რეჟიმის პროპაგანდა ეფუძნებოდა მუშაობა და ირანის გავლენა, ქვეყნის შიგნით მიმდინარე მოვლენებზე, სუსტი იყო. ამერიკულმა ინტერვენციამ და სუნიტური რეჟიმის შიიტებთან და ქურთებით ჩანაცვლებამ, პირიქით, გააძლიერა ირანის გავლენა ერაყის შიგნით.

2003-06 წლებში, ერაყი 1.6 მილიონმა სუნიტმა დატოვა. დამატებით, 1.5 მილიონი სუნიტი იძულებული გახდა, ქვეყნის სხვა რეგიონებისთვის შეეფარებინა თავი. სუნიტების დღევა უკვე დეგრადირების ნიშნებს ატარებდა. ეს, განსაკუთრებით, თვალშისაცემი იყო ხალხიდან, რომლის სუნიტური მისახლეობა მასობრივად ტრავმატა ქალაქს (Mansour, Petraeus, 2013). აქედან გამომდინარე, არ არის გასაკვირი, რომ ყოფილი ერაყელი მაღალჩინოსანი სამხედროები და გავლენიანი ლიდერები ტერიტორიულ ორგანიზაციებში ერთიანდებოდნენ და ყოველმხრივ ცდილობდნენ, ხელი შეეშალათ ამერიკელების მიერ ფორმირებული შიიტურ-ქურთული ხელისუფლებისათვის, რომელსაც არც ქვეყნის მართვის და მით უმეტეს, განვითარების არავითარი გამოცდილება არ გააჩნდა. ამერიკელების მიერ მხარდაჭერილი ხელისუფლება, ფაქტობრივად, განიწილი იყო. ასევე გარდაცვლილი იყო ერაყის რამდენიმე დამოუკიდებელ ნაწილად დაყოფაც. 2014 წელს, ერაყის ტერიტორიაში ჩამოყალიბდა სუნიტების მიერ შექმნილი დაიბრუნება და ქურთების დე ფაქტო სახელმწიფო, რომელზეც ბაღდადი ძალზე მცირე გავლენა ჰქონდა.

საბოლოო კამში, 2003 წელს, ტერიტორიულ ბრძოლის გვიტოვ ნამოწყვეტილი სამხედრო კამპანია ერაყში იმით

დასრულდა, რომ ქვეყანაში მოხდა სუნიტური მოსახლეობის რადიკალიზაცია და შექმნა ტერიტორიული სახელმწიფო დამო, რაც უზრუნველყო მოვლენა იყო თანამედროვე მსოფლიოს ისტორიაში. ამ ცვლილების მიზეზი კი ოკუპაციის პერიოდში ამერიკელების მიერ დებასიფიკაციის შედარს პოლიტიკის შედეგს წარმოადგენდა.

ერაყის არმია რეგიონში ერთ-ერთი საუკეთესო იყო, როგორც შეიარაღების, ისე მომზადების კუთხით. 2003 წლისთვის, ერაყის არმია, დაახლოებით 300 000 მებრძოლისგან შედგებოდა, რომლებსაც შეიარაღებუნი 2000-მდე ტანკი და 3700-მდე გაუმზამწანა ჰქონდათ, ისინი 16 დივიზიას და 5 სააბრე კორპუსში იყვნენ გაერთიანებული (Otterman, 2003). ცალკე აღწერილობის დროს ერაყის რესპუბლიკური გვარდია, რომელიც შეიარაღებული ძალების ერთადერთ შენაერთს წარმოადგენდა და 70 000-მდე ჯარისკაცისგან შედგებოდა Otterman, S. (2003, Apr). ერაყის არმია გვეგვიანდებოდა იყო დაკომპლექტებული, რომელიც უზრუნველყო შიიტები წარმოადგენდნენ, თუმცა, თვითენა კორპუსი და რესპუბლიკური გვარდია, ძირითადად, ერაყელი სუნიტებისგან შედგებოდა და რეჟიმის მთავარ დასაცემებს წარმოადგენდა. უმეტესად, სწორედ მათი წყალობით მოხდა ჯერ ალ-ქაიდას, შემდეგ კი დაიშინ ტერიტორიული ორგანიზაციების გაძლიერება.

მიუხედავად ორნაგებელი ომისა (1991 და 2003 წლებში), ერაყის არმიის შედეგი გამბდაროვ სტაბილურობის გარანტი ამერიკელების მიერ ოკუპირებულ ქვეყანაში. ერაყელი გენერლები სურვილსაც კი გამოთქამდნენ, ახალი ადმინისტრაციის პირიქითი ემსახურათ და პირბას დებდნენ, რომ უმოკლეს დროში შეტყობნენ რამდენიმე დივიზიის ხელახლა ფორმირებას (პირადი ინტერვიუ აშშ არმიის მაღალჩინოსან სამხედროსთან, 2016) და ქვეყნის სამხატრში ჩაყენებას. თუმცა, ამერიკულმა ადმინისტრაციამ ერაყში დებასიფიკაციის პროგრამა წამოიწყო, რომელიც რეჟიმის დროს მომუშავე პარტიული თუ სამხედრო კადრების ქვეყნის მმართველობაში ჩამოცილებისკენ იყო მიმართული. გამიგნტონი ცდილობდა, თავიდან შექმნა როგორც პოლიტიკური, ისე სამხედრო ელიტა და ის რეჟიმთან დაპირისპირებულ კვადრებისგან დაეკომპლექტებინა. 2005 წელს, ერაყის პრეზიდენტმა გახდა ეროვნებით ქურთი ჯალალ თალაბანი, რომელიც 2014-ში, ისევ ქურთმა ფიდე მასეც შეეცალა. ერაყის მთავრობა ძირითადად ქურთებით და შიიტებით დაკომპლექტდა, რომელთა უზრუნველბა რეჟიმის წინააღმდეგ მიმართულ მოძრაობაში იყო ჩართული და სახელმწიფოს მართვის გამოცდილება არ გააჩნდა. ექვს თვეში ერთხელ იცვლებოდა ქვეყანაში მომუშავე ამერიკული ადმინისტრაცია (პირადი ინტერვიუ ამერიკულ მაღალჩინოსან სამხედროსთან, 2016).

რეჟიმის წინააღმდეგ მიმართული კამპანია თანდათან ერაყში მცხოვრები სუნიტების წინააღმდეგ გამოუვსადგენელ ომში გადაიზარდა, რომლის ამოცანაც მათი, როგორც პოლიტიკური ძალის, განვითარება იყო. კონფლიქტი, წელ-წელა, რუნდინა, პეტდას და ტეტის ტომებს შორის მომხდარ დაპირისპირებას ემსგავსებოდა. ამერიკელების მიერ ჩამოყალიბებულ კოალიციურ ძალებს სულ უფრო ჯჭრებოდა მეტ-ნაკლებად სტაბილური ვითარების შენარჩუნება. ერაყში დისლოკირებული ამერიკული კონტინგენტი, 2008 წელს 160 000-მდე გაიზარდა და ეს რაოდენობაზე არ იყო საკმარისი შექმნილი ვითარებაში სტაბილურობის უზრუნველყოფად (Belasos, 2009).

სამხედრო ძალების პარალიზურად, ადგილი ჰქონდა ვერძო სამხედრო კომპანიების გამოყენებასაც. მიუხედავად განვლილი ძალისხმევას, ვითარება სულ უფრო რთულდებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ სამხედრო ოპერაციის მიზნები არ იყო მიღწეული, 2008 წელს განვითარებულმა ევრონიშუკვა კრიზისმა და სამხედრო კამპანიის განუშობლად გამრვილბა ხარჯმა, 2011 წელს, აიძულა ვამიგნტონი, ეტაობრივად გამოეყვანა თავისი შეიარაღებული ძალები ერაყიდან.

ლიტერატურა

1. Mansoor, P., & Petraeus, D. (2013). Surge: My Journey with General David Petraeus and the Remaking of the Iraq War. Yale University Press. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/j.ctt5vxx46>
2. Edelstein, D. M. (2004). Occupational Hazards: Why Military Occupations Succeed or Fail. *International Security*, 49-91.
3. Reno, J. (2013). VA stops releasing data on injured Vets as total reaches grim milestone. *International Business Times*, 1. <http://www.ibtimes.com/va-stops-releasing-data-injured-vets-total-reaches-grim-milestone-exclusive-1449584>
4. National Intelligence Estimate (2002), Iraq's continuing programs for WMD https://www.scribd.com/doc/259216899/Iraq-October-2002-NIE-on-WMDs-unedacted-version?ad_group=Online+Tracking+Link&campaign=Skimbit%2C+Ltd.&content=10079&irgwc=1&keyword=ft500noi&medium=affiliate&source=impactradius
5. Roberts, A. (2007). Transformative military occupation: applying the laws of war and human rights. In *International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines* (pp. 439-496). Brill.
6. Hudson, W. (2015). *Army Diplomacy: American Military Occupation and Foreign Policy after World War II*. University Press of Kentucky. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/j.ctt14jxwsz>
7. Carlton, E. (1992). *Occupation: The Policies and Practice of Military Conquerors*. Rowman & Littlefield.
8. Convention (IV) (1907) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October . <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/3855ec082b509e76c41256739003e636d/1d1726425f6955aec125641e0038bfd6>
9. Benvenisti, E. (2012). *The international law of occupation*. Oxford University Press.
10. *Dictionary of Military and Associated Terms* (2016). Joint Publication 1-02 . Department of Defense
11. Jean S. PICTET, (1958). *Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Volume IV. p 275 https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-IV.pdf
12. Belasco, A. (2009, July). Troop levels in the Afghan and Iraq wars, FY2001-FY2012: Cost and other potential issues. LIBRARY OF CONGRESS WASHINGTON DC CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE. <https://fas.org/spp/crs/natsec/R40682.pdf>
13. Select committee on Intelligence United States Senate, report on the U.S. Intelligence community's prewar intelligence assessments on Iraq, 2004.
14. პირადი ინტერვიუ აშშ არმიის თავდარიგის პოლკოვნიკ სტივ ჰიკსთან (2016) (2003 წელს ხელმძღვანელობდა აშშ-ს საარმიო კორპუსის შტაბის დავებების განყოფილებას)
15. პირადი ინტერვიუ აშშ არმიის თავდარიგის გენერალ ბილ ქრეიფენთან (2016)
16. პირადი ინტერვიუ აშშ არმიის თავდარიგის პოლკოვნიკ კონ სკოტთან (2017)
17. Herz, J. H. (1948). The fiasco of denazification in Germany. *Political Science Quarterly*, 63(4), 569-594.

Abstract

Analysis of US-led operations in Iraq in 2003-2011

LIEUTENANT-COLONEL Giorgi Lekveishvili
David Agmashenebeli National Defense Academy of Georgia

The security of the modern world is largely dependent on the efficiency of military actions conducted by the superpowers (especially the US). Military occupation is one of the methods used by a strong state to achieve its own political goals and will likely remain a political tool for statesman in powerful states in the future. In this work we will conduct a systemic research of 2003-2011 US-led operations in Iraq. The focus will be made on military political aspects of the conflict.

Keywords: counterinsurgency, insurgency, terrorism, war on terror, Iraq, political elite, regime change.

კორპორაციული ქსელების სერვერული სისტემები

დავით გულუა

ასოცირებულ პროფესორი
ეროვნული თავდაცვის აკადემია

რეზიუმე. წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილია თანამედროვე კორპორაციული ქსელების საიმედოების და სარგებლობის უზრუნველყოფის ყველაზე მნიშვნელოვანი მეთოდები. შესრულებულია სერვერ-ფარმების, კლასტერული და ვირტუალური ინფრასტრუქტურის შიდადი მიმოხილვა და ხანგასშლილი კორპორაციული ინფრასტრუქტურის აგების და მართვის ადრულ მეთოდებთან მათი უპირატესობები.

საკვანძო სიტყვები: სერვერული სისტემები, მონაცემთა საცავები, კლასტერული არქიტექტურა, ვირტუალიზაცია

კორპორაციული ქსელების სტრუქტურული და გეოგრაფიული გაფართოებისა და გართულების კვალად მათი დაპროექტება და აგება ადრინდელზე ბევრად მეტ გონებრივ და მატერიალურ დანახარებს მოითხოვს. ნებისმიერი კორპორაციული ქსელის ყველაზე კრიტიკულ კომპონენტს მისი სერვერული სისტემა წარმოადგენს, რომელიც ქსელის კლიენტებს ყველა აუცილებელი სერვისით აზარალებს. შესაბამისად, კორპორაციული ქსელის გამართული ფუნქციონირების მთავარ გარანტს სწორად დაპროექტებულობა და აგებული სერვერული სისტემა წარმოადგენს.

კორპორაციული ქსელის სერვერული სისტემა ორ ძირითად მოთხოვნას უნდა აკმაყოფილებდეს:

- საიმედობა (Reliability) - კორპორაციული ქსელის ფუნქციონირების უწყვეტობისა და ინფორმაციის დაკარგვის მინიმალური ალბათობის უზრუნველყოფა;
- სარგებლობა (Availability) - ინფორმაციულ რესურსებთან მიმართვის მისაღები სიჩქარის უზრუნველყოფა.

ჩამოთვლილი მოთხოვნების შესრულება სერვერული ინფრასტრუქტურის დაპროექტებისა და აგებისას კომპლექსურ მიდგომას საჭიროებს. კერძოდ, სასურველია სერვერული სისტემის დაყოფა, სადაც „კრიველი ენლონი“ სწორედ შემოთ ნახსენებ მოთხოვნებს მოქმედებს და მეორე რიგის სერვერთა და ბაზოზე გამართული სერვისების (მაგ. ელემენტორული ფოსტა, ვებ, მონაცემთა ბაზები, კორპორაციული გამოყენებითი პროგრამები და ასე შემდეგ) [1].

განვიხილოთ რამდენიმე მიდგომა სერვერთა პირველი რიგის ასაგებად, რომელთა კომბინირებითაც საიმედო და ეფექტური სერვერული სისტემების მიღება შეიძლება.

ტერმინალური და პროგრამული სერვერ-ფარმი წარმოადგენს სერვერთა ფიზიკურ და ლოგიკურ ერთობლიობას, რომლის დაინჟინერებასაც კლიენტების (მომხმარებელთა) საშუალო სესიების უზრუნველყოფა და ერთიანი კორპორაციული პროგრამული პროდუქტების გამართული ამუშავება წარმოადგენს. სერვერ-ფარმის საშუალებით ითვება სწრაფმდები და საიმედო „კრიველი სერვერული ენლონი“, რომელიც მომხმარებლებს თითქმის განუწყვეტელად მისცემს „მეორე ენლონი“ სერვერებთან მიმართებას და მათი სერვისების გამოყენების საშუალებას. ამასთან, იგი წარმოადგენს იდეალურ საშუალებას კორპორაციული პროგრამული უზრუნველყოფის ცენტრალიზებულ შენახვისა და მართვის, აგრეთვე მომხმარებლებზე მათი განაწილებისთვის. დატვირთვითა განაწილების (Load Balancing) მექანიზმის თანხაბრად განაწილება სერვერ-ფარმის სერვერებზე, რაც სერვერული სისტემის სწრაფი და დაბალანსებული მუშაობის წინაპირობაა.

Windows-ოჯახის სერვერული ოპერაციული სისტემებისთვის შექმნილია პროგრამული პაკეტი Citrix XenApp, რომელიც უზრუნველყოფს გეგმი წამოთვლილ ფუნქციონალს საკუთარი სექვილური პროტოკოლის

(ICA – Independent Computing Architecture) გამოყენებით. Citrix-ფარმის პროგრამულ სერვერზე წყდობის ფუნქცია პრაქტიკულად ყველა გავრცელებული ოპერაციული სისტემისთვისაა დაშვებული (Windows, Mac OS X, UNIX...).

თანამედროვე სერვერული სისტემების მეორე მნიშვნელოვან კომპონენტს კლასტერული ქსელებისგან წარმოადგენს, რომლის ძირითადი დანიშნულებაა სერვერული სისტემის საიმედოების ამაღლება, ანუ მისი შეუფერხებელი მუშაობის უზრუნველყოფა. კლასტრის მუშაობა ფუნდამენტურაა ურთიერთდაზღვევის პრინციპზე: ნებისმიერი კომპონენტის (კვანძის) მწყობრიდან გასასვლის შემთხვევაში მის გაკარგვლებამი არსებული რესურსების მართვას სხვა კვანძი ავტომატურად იღებს საკუთარ თავზე. ავტავარად, სისტემაში მოხმობრი ავარია მომხმარებლისთვის შეუმჩნეველ რჩება.

კლასტერული ტენოლოგია დაშვებულია სერვერული ოპერაციული სისტემების ურავალესობისთვის.

ვირტუალიზაცია წარმოადგენს ტენოლოგიას, რომელიც ბოლო აინჟინერული ფართოდ ინერგება თანამედროვე კორპორაციული ქსელების სერვერული სისტემებში. ვირტუალურ მანქანას გააჩნია რამდენიმე უპირატესობა, რომელიც თავს პირველ რიგში სწორედ სერვერული ინფრასტრუქტურის აგების პროცესში იჩენს. ეს უპირატესობებია:

- ერთ ფიზიკურ გამოთვლით სისტემაში რამდენიმე ოპერაციული სისტემის პარალელური ამუშავების შესაძლებლობა;
- კრიტიკული რესურსების (პროცესორის დრო, ოპერატიული და გარე მეხსიერება) ოპტიმალური განაწილება ვირტუალურ მანქანებს შორის;
- ოპერაციული სისტემების ინსტალაციისა და კონფიგურირების დროითი დანახარების შემცირება წინასწარ მომზადებული ვირტუალური სისტემების (იმაგების) სახეზე;
- ოპერაციული სისტემების სწრაფი გადატანა ფიზიკურ სისტემის შორის

ვირტუალური სისტემა აგებულია „სტუმარ-მასპინძელი“ სისტემების ბაზაზე „მასპინძელი“ (Host) სისტემაზე. ჩვეულებრივ, ფიზიკური სერვერთა, ხოლო „სტუმრები“ მასზე ჩვეულებრივი ფაილების სახით განთავსებულ ვირტუალურ მანქანებს წარმოადგენენ. ფიზიკური რესურსების ვირტუალურ მანქანებზე განაწილების პროცესი მინიმალურია. სისტემის აღმოსტრატორი საქართველოს მიწვევით განაწილებს ყოველ ვირტუალურ მანქანაზე პროცესორთა რაოდენობას, ოპერატიული და გარე მეხსიერების მოცულობას, ქსელურ რესურსებს (მაგ. IP-მისამართები) და ასე შემდეგ [2].

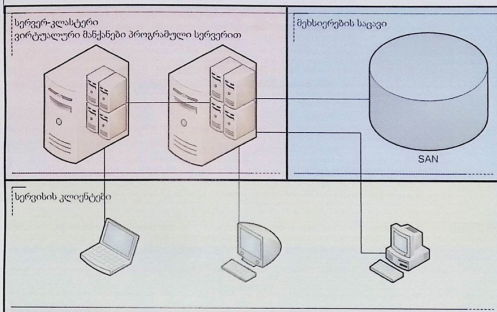
ვირტუალიზაციის ეფექტური ინსტრუმენტების აგებამე მუშაობდა როგორც სექვილურად ამ სფეროში მოღვაწე ფირმები (მაგ. VMWare), ასევე ქსელური ოპერაციული სისტემების მხვილი კომპანიები (მაგ. Microsoft). პროგრამული პროდუქტების არჩევანი დიდია. ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ ფიზიკური გამოთვლითი სისტემების ვირტუალიზაციის პროცედურა ნაწილობრივ

აპარატულ დონეზე შეიძლება შესრულდეს პროცესორების მნარმოებელი კომპანიების დამსახურებით (ტექნოლოგიები Intel Virtualization Technology და AMD Secure Virtual Machines), რაც ამგვარი სისტემების მუშაობის ეფექტურობას ამაღლებს.

მნიშვნელოვან ტენდენციას, რომელიც თანამედროვე კორპორატიული ქსელების სერვერულ ინფრასტრუქტურაში შეინიშნება, მმართველი და მონაცემთა ქსეისიტემების ფიზიკური დაცვა და ლოგიკური მოლიანობის შენარჩუნება წარმოადგენს. იგულისხმება სერვერული სისტემებისა და მონაცემთა საცავების ფიზიკური უზრუნველყოფის უზრუნველყოფა, როცა გარე მესხიერება

აღარ ექვემდებარება ერთ კონკრეტულ სერვერს. ამგვარი მიდგომის მთავარ ღირსებას კლასტერული სისტემის მსგავსად მონაცემებთან მიმართის თითქმის გარანტირებული უზრუნველყოფა წარმოადგენს, რადგან ნებისმიერ სერვერს პრაქტიკულად გარე მესხიერების ნებისმიერ უბანთან მიმართა ხელეწიფება. დამოუკიდებელი მონაცემთა საცავების მართვის მონაცემთა ტექნოლოგიას სადღესიოდ წარმოადგენს SAN (Storage Area Network), რომელიც სერვერებსა და მონაცემთა საცავებს შორის კავშირისთვის მაღალსიჩქარულ, ოპტიკურბოჭკოვან ინფრასტრუქტურას იყენებს (პროტოკოლი Fibre Channel).

ნახ. 1-მე წარმოდგენილია აღწერილ ტექნოლოგიათა კომბინირებით აგებული სერვერული სისტემის მარტივი ნიმუში.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო ათწლეულებში კორპორაციული ქსელების სერვერული ინფრასტრუქტურის მართვის საშუალებათა განვითარება მათი პრაქტიკულად უწყვეტი მუშაობის საფუძველს წარმოადგენს.

???????????

ლიტერატურა:

1. Чарли Рассел, Шарон Кроуфорд, Джейсон Джеренд Microsoft Windows 2003 – Справочник Администратора. Пер. с Англ. М. Издательство «СП ЭКОМ» 2004. 1392 с. ISBN 5-9570-0016-7
2. Michael Ziegler, Virtualisierung: Desktop zentral; VMWares Konzept der Virtual Desktop Infrastructure; iX 8/2006, Abstract

Server Systems in Corporate Area Networks

DAVID GULUA

David Agmashenebeli National Defence Academy
Associate Professor

In this Paper, most important methods and tools for ensuring a high level of reliability and availability of modern corporative area networks (CAN) are presented. Common review of server-farms, cluster- and virtualization infrastructures is performed and their major advantages to older methods of building of IT-Infrastructures are emphasized.

HYBRID HIGHLY TECHNOLOGICAL SYNERGY OF MODERN WARS AND MILITARY CONFLICTS

MAJOR GENERAL YURIY DANYK

Professor, Doctor of Engineering, Chief of Military Institute of
Technologies, Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine

TAMARA MALIARCHUK

Master of Science, PhD Candidate, Expert in Special Questions of
Information Security, Ivan Franko Zhytomyr State University, Ukraine

GIORGI KOKHREIDZE

Senior teacher, PhD Candidate, David Agmashenebeli
National Defense Academy of Georgia

Abstract. The article analyses hybrid war components, technologies and countermeasures to hybrid threats. The article consists of introduction, five chapters and conclusions. The main tendencies of present and future military art and combat actions development are discussed in the introduction. Modern highly technological means (measures) of hybrid conflicts are represented in the article. It is conducted the analysis of main hybrid war peculiarities in the framework of new strategies and concepts of military art. Highly technological hybrid war components, information, psychological and cyber aspects of hybrid conflicts are considered. The article displays crisis situation formation, detection of its consequences by Special Operations. It is conducted the analysis of hybrid war spheres. State training peculiarities to hybrid threat countermeasures are represented in the article.

Key words: Hybrid War, Information and Cyber Security, high technologies.

Introduction

The analysis of the ways of ensuring the state national security in conditions of hybrid threats reflected the use of two main components by the majority of countries with the purpose of timely response to present and future hybrid challenges and threats and their prevention, deterrence, neutralization. The main components are

- Deterrence potential, which consists of traditional branches of armed forces (ground forces, air forces and navy);
- Conducting new type wars potential (new type army components), the basis of which are Special Operations forces and measures, Information Psychological Operation and Electronic Warfare, and also Cyber Forces (Cyber Intelligence, Security, Countermeasures), branches of Intelligence (Technical Intelligence, Military and Special Intelligence, OSINT), Operation Control of communication, units, which are equipped with robotic (unmanned) complexes, countermeasures and other highly technological forces and measures [3].

Technological progress has always been a driving force for war art development. It led nowadays to transformation from war philosophy notions to more pragmatic categories, which helps to

identify new tendencies of such complex phenomena evolution as armed combat actions. That's why leading experts and researchers reflecting the essence of present and future combat actions talk discuss Highly Technological Wars, Military Conflicts and Combat Actions. [4].

Actually, it is a regular transformation of basic principle of objective achievement. It turns into the principle of political, information-economic-force countermeasures. The new thing is Highly Technological War Generation, which is connected with design and mass use of highly technological measures, systems and complexes, which are designed by the most developed countries. The achievements give them military technical and strategic advantages during combat actions without use of significant force groupings [4].

Soft Power and Smart Strategies in Military Conflicts

Along with the power options to achieve the goals of conflict, which were called the strategy of "hard power", there are "soft power" or "smart" - strategies.

The peculiarity of "soft power" strategies is the combination of three components: the culture of the state (in what it attracts

others), its political values (whether it adheres to them in national and foreign policy) and external relations (whether they are perceived as legitimate and morally justified) [5].

Nevertheless, the implemented solutions are not only non-military ("soft") or only power tools of influence. The key problem in new strategy formation for subjects of modern world policy is a combination of "soft" and "hard" instruments of influence. To solve this problem, a "smart power" strategy was developed that includes the strategic use of diplomacy, persuasion, capacity development and the projection of power and influence, which is the most cost-effective and has political and social legitimacy [6]. The concept underlines the necessity of powerful modern highly technological army as well as the investment of significant funds in alliances, partnership and institutions [7].

Samples of weapons and military equipment gained new opportunities with the help of innovative technologies. It led to development, implementation and practical use in leading countries of the world of new strategic concepts of combat actions ("Global Combat Action", "Global Presence", "Global Coverage", "Network Wars", "Hybrid Wars", "Strategic Paralysis", "Parallel Wars", "Controlled Wars" etc.).

All the concepts consider combat influence on possible enemies in a distance with the use of covering information intelligence software, information and highly technological weapons, robotic (unmanned aircraft complexes, unmanned ground and navy complexes).

Innovative technologies of combat actions control consider that attacks usually are done mainly on principal objects with the support of maximum achievable speed and accuracy of actions on critical components, mainly on all the territory of the state (region). The approaches realization provides effective objective achievement. It is supported by analysis of National Security

Support Systems of leading states of the world. The analysis reflected the weakest points (subsystems, components, objects), which were named "weak points", "sensible spots", "critical points". Influence on them may destroy the system or in an unauthorized way change its characteristics and algorithms of functioning. Disorder in functioning or any other destructive influence on them deprives the state, which did not take security measures, the opportunity to conduct combat actions further [4].

Practically, support of defense capacity of a state demands in conditions of hybrid wars balanced national security and defense sector. Its key components are modern, resisting to present and future challenges and threats, armed forces, equipped with highly technological samples of weapons and military equipment. Also there is a necessity in relevant specialist services, staffed with trained personnel.

Modern Highly Technological Hybrid Conflicts Measures

In modern war success is defined by availability and effective use of innovative designs of weapons and military equipment. The highly technological samples include

- Electronic Warfare systems and complexes and other technical types of intelligence;

- Modern Information Communication Systems;
- Innovative Control Complexes of forces and means (measures), Automatic Weapon Control Systems;
- Innovative, including Automatic Program Complexes for conducting information, information and cyber actions and actions in cyber space;
- Integrated reconnaissance-strike complexes;
- Life Support Systems in space;
- Robotic systems of all types (mainly unmanned aviation complexes) and their countermeasures. [18]

Electronic Warfare

- automated intelligence systems "Armada", "Areal", Automated Control Complex (ACC)-ИОМ1 (eng.POM1), Automated Control Complex -Д13P(eng.D13R);
- stationary monitoring APK-CCИ (eng.automated control complex), APK-CCИИМ, APK-СП, «Аргамак-ЦС»(eng."Argamak CS"), 5B65-VSAT
- mobile electronic warfare means "Oasis-T", "Mercury-S", "Torn-MV", "Grebeshok-M1", "Argus-M2", "Dozor", ACC-ИОМ2 (eng. POM2), "Argument-E", "Argument-P", "Articul-M";

Electronic Warfare Countermeasures

Ground-Based

- Electronic Warfare Complexes "Borisoglebsk-2", "Diabazol";
- Automated complexes and automated control points "Moscow-1", Automated Control Complex-1, P-330K, P-330KMA, P-330KMB);
- jamming stations, airborn stations 1P/1296/PB-261A "Krasuha-2", 1P/1257/PB-271A "Krasuha-4C", "Topol-M", СПН-40M2, СПН-30, СПН-2, СПН-4, СПН-202;
- jamming stations (short-wave communication, ultra-short-wave communication) P-378A, P-378B, P-325Y, P-330B, P-330T, P-934E, P-934YM, P-330Ж, P-330EMB, P-325YMB, PB-531B "Infauna", MKTK-1A "Judoist", "Leer-2", PИ-377YBM1J "Lesochek", PИ-377YBM2, PИ-377Л, PИ-377ЛA "Lorandit-M";

Air-Based

- Electronic Warfare complexes and stations (electronic countermeasures, aviation individual and group protection): Л175B, "Kedr", "Omuf", "Gardenia 1FUE", "Vitebsk", "Porubshik", "Hibiny", "Himalayas", "President-C", J005-C;
- jamming helicopters Ми-8 (Mт-17);
- Drone Jammers "Stroy-PM", "Moshkarec" and "Moshkara";
- Small Jamming Station МСР-418K;
- electro-optical warfare system "Zashita-EK" (eng. Protection-EK), «АДРОС-КТ-01АВЕ» (eng. "ADROS-KT-01AVE");

Sea-Based

- Complexes and systems of electronic warfare, signal environments, setting deceptive targets, jamming TK-25E, МП-401С, МС, МП-405, PEИ M11-407, ИК-2, ИК-10, ИК-1, "Podzagolovok -23" (eng. subheading);
- self-contained, drifting and hauled devices of sonar countermeasures МГ-74ME, "Berilliy-E", "Tunc" (eng.tuna), "Sprut", "Zmey" (eng.snake).

Technical Means of Information and Psychological Operation Forces

Technical Means of Oral Speech

- powerful audio-lingual station M3C-83 "Grom" (eng.thunderstorm);
- medium-powered audio-lingual stations 3C-82 "Decorator";
- medium-powered audio-lingual stations 3C-96.03;
- lightweight audio-lingual stations O3C-78 "Komar";
- audio-lingual stations B3C-85 "Mnogoszlozhnost";

Systems of information automation, reception and processing

- portable reception point I/2-80;
- portable complex ПСК-84;
- polygraphic means, technical means of radio and TV-propaganda.

Means of Space and Missile Defense Forces

Space Apparatus

- electro-optical intelligence "Persona-2" (eng. person), radio-locating «Kondor», radio-electronic «Lotos-C», «Celina»;
- communication «Meridian», «Raduga-1M», «Raduga 2»;
- navigation «Glonas-M», «Glonas-K»;
- double designation «Resource-P1», «Resource -П2», «Kanopus-B», « Resource DK-1»;

Missile Carriers

- light «Start-1», «Cosmos-3M», «Cyclon-2», «Cyclon-3»;
- middle «Soyuz-B», «Zenit».

Robotic (Unmanned Aircraft) Vehicles

Unmanned Aircraft Vehicles

- «Orlan» «Forpost», «Tahion», «Tipchak», «Aleron», «ZALA», «Irkut», «Dozor», «Granat», «Zastava» [18-21]

Operational control complexes and automated control systems of weapon are becoming system-forming in modern combat actions. During Anti-Terrorist Operation (ATO) in Ukraine Armed Forces of the country came across with militias, which quickly adapt to changes and dynamics of modern combat and widely used conventional and asymmetric tactics. It turned out, ATO authorities were not sufficiently prepared to the actions at that moment. It resulted in absence of reliable control over the situation, and it decreased efficiency of troops command and control. Mainly insufficient response coordination of military groups and groups of National Guard of Ukraine, State Border Guard Service of Ukraine and Security Service of Ukraine led to significant loss of human and territorial resources [6].

Experience of the latest military conflicts confirms that it is not enough to have troops automated control system. There should be common automated control system of troops, which provides cooperation of integrated task forces. It should also provide operational command and control of module structures of two and more branches of armed forces. Due to the necessity of control over the formations from one command post and integration of corresponding, cooperating subsystems in unique system there is a demand in common information processing and use in conditions of combat actions. It means following the same rules of information transfer, its processing, storing and visualization in single information space (SIS). [17].

The mentioned conditions confirm the necessity of new method design for automated control from small in quantity mobile units in multi-service forces, well-armed and prepared to execute different tasks separately from main forces (force groupings).

It is a reason for constant work over design and development of the complexes and systems by leading countries of the world. The most significant design of automated control system is USA strategic concept- C4I «Command, Control, Communications, Computers and Intelligences». The automated control system is represented by troops of operational strategic level, Global Command and Control System (GCCS). The basis of C4I information infrastructure is an information system unity of operational strategic, operational tactic and tactic levels of control, which are interconnected vertically and

horizontally [9].

From technical point of view C4I is a global, territory distributed, integrated telecommunication system of information computer centers and automated working stations, placed at command points of headquarters and armed forces operation control points, functioning according to single information space concept.

Russian Federation follows the same trend. In Russian 2025 Year Development System Concept of Armed Forces Control one of the main goals is guaranteed forces control in SIS. According to the concept there is a number of planned national arrangements: conceptual basis design with armed forces application and use of SIS; design of integrated transport net, united with computer automated communication system of armed forces; information telecommunication system of armed forces; information protection system; integration of all information resources in single information infrastructure of armed forces; creation of perspective research center in the sphere of information technologies and their use for development and design of means for combat actions. All aspects are represented in ASUP 2.0 (ACYTI 2.0) project.

It is necessary to underline achievements of Poland in this sphere. Poland designed its own automated control system JASMINE. JASMINE system is universal information telecommunication platform based on component (module) construction according to the concept of NATO Network Enabled Capabilities (NNEC). Elements of JASMINE system can be used at any military level from strategic to tactic.

The conducted analysis shows the achievements of leading countries of the world in troops automated control system design. It promotes the efficiency and quality control, significant decrease of time necessary for decision making and creation of conditions for efficient use of combat capabilities, success achievement in combat actions including decrease of forces and facilities [2]. Table 1 represent main troops automated control systems of leading countries of the world. According to Table 1 the main focus is on the design of automated control systems for troops of strategic and operational levels of military authorities.

Table 1

Troops Automated Control Systems of World Leading Countries

Country	Control Levels			
	Soldier, section	"Platoon-Company-Batallion	"Brigade-Devison"	Automated Complexes, branch of forces
Germany	Idz-Es "Gladius" ("Warrior-21.)	FAUST, IFIS, ADLER-II, SAFES, FUWES	Fulinfosys H, HEROS-2/1, FAUST, IFIS, ADLER-II, Hflaafusys, SAFES	Finfosysk, Fulinfosys, HEROS-3, HEROS-2/1, ADLER-II, DIFA, Hflaafusys, SPIA, IRIS, HERGIS, Syseloka H, Opinfo, RAFES, SAFES
Russian Federation	Sozvezdiye 2M Andromeda-II ASUV 2.0 (ACYB 2.0)	Poliot-K Sozvezdiye 2M Andromeda-II ASUV 2.0 (ACYB 2.0)	Poliot-K Sozvezdiye 2M Andromeda-II ASUV 2.0 (ACYB 2.0)	Andromeda-II ASUV 2.0 (ACYB 2.0)
USA	FBCB2	FBCB2 ABCSS, ATCCS, MCS	FBCB2 ABCSS, ATCCS, MCS	GCCS, DISN, ATCCS, ABCSS, AGCCS, ATCCS, MCS

Nowadays in Ukraine Armed Forces there are automated control systems of troops of tactical level ("Combat", "Krapiva", "Vial-15" and others).

State Cyber Security Support System. Information, Psychological and Cyber Components

The state defense capacity facing the threat of a "hybrid war", requires balanced sector of national security and defense. Its key link is the armed forces equipped with high-technology weapons and equipment ("hard power" means) that are modern, appropriate to the challenges and threats of today and the future. The personnel should be able to conduct powerful information and special operations with the purpose of influence on economy, politics, energetic infocommunications, control, native and enemy population. (means of "soft power"). The application of the "smart power" strategy allowed the leading countries of the world to achieve significant successes in combining "hard" and "soft" means of influence. This was greatly facilitated by the creation of high-tech defense clusters. They include scientific schools and research centers, training systems for specialists, associations of enterprises for the production and modernization of elements of high defense technologies, centers for state support and comprehensive resource support for the development, support, manufacturing, testing and implementation of high-technology weapons and military equipment. Special research and combat units are used for research and combat testing of the operation and combat use of innovative high-tech weapons and models.

Organizational measures in this context include:

- development and specification of concepts, cyber security strategies and standards;
- rational structure formation of the state cyber security system;
- cybersecurity and cyber troops formation and supply in the state defense sector;
- design of a modern training system of highly skilled specialists in cyber security;
- legislative and legal support for the cyber departments;
- scientific and cyber security support;
- cyber training.

World experience shows that leading countries, mainly the USA, China and Russian Federation, and others create national cyber security support systems [1]. It integrates and disbursts functions among state components. The components are military cyber components, civil research units. They are involved in cyber measures design of double use and a net of educational establishments, concerned with cyber security issues. During researches the following components were identified:

- military cyber components;
- cyber components of the police and state special forces and services;
- cyber components of ministries and departments, enterprises and organizations, private business, independent public associations and associations;
- military and civilian research institutions and units of all forms of property engaged in the development of cyber weapons as purely defensive and of dual purpose;
- networks of educational institutions dealing with the training in cyber security.

It is important to identify priority and order of tasks solutions correctly. It provides effective state cyber security system development.

Priority organizational measures should include the following:

- streamlining the regulatory framework for ensuring the state cyber security and its harmonization with international legislation;
- completion of rational cyber security system.

Nowadays in Ukraine there is a number of documents ensuring state cyber security. National Security and Defense Council of Ukraine is established, but a number of necessary strategic documents are still missing.

The mechanisms of ensuring the functioning of the state interagency coordination structure are not sufficiently effective. There is no cyber command as the only body of the state defense sector with the functions of planning, management, control and coordination of all actors of cyber security in the state defense sector.

The profile structure can unite all existing units that are involved in resolving the issues of the cyber defense in a single system for their effective actions under a unified leadership and,

with a single design and plan. The absence of profile structure constrains the national system formation for ensuring cyber security in the defense sector.

As a result, there are no interagency interaction, centralized management and a clear division of responsibilities between existing cyber-units both in the defense sector and other agencies. It provokes ineffective state cyber security.

The completion of standardization and optimization of educational and scientific activities is required to ensure the appropriate quality of research and cyber security specialists training.

Despite the fact that a number of higher education institutions (military, civilian and departmental) carry out training in various specialties that can be classified as information and cyber security, the quality of training requires significant improvement.

Methodological principles and recommendations are offered to design rational cyber security training. The efficient allocation of forces and measures are very important to provide modern scientific, research and human resources support in information and cyber security.

The ways of improving the system of standardization and certification in information and cyber security of the state are identified. Conducting scientific support of national products and integrating educational and scientific activities on these issues are provided.

The following tasks and problems solutions are suggested:

- localization of efforts and resources (financial, economic, technical, time, production potential), aimed at forming a national system for ensuring state cyber security;

- making a list of objects with critical infrastructure, cyber threats for these objects and improvement of forms and methods of countering such threats in cyber space;

- optimization of the needs for using the material and technical base and software of foreign production in critical, from the point of view of ensuring the state security, industries.

The implementation of complex technical measures in cyber defense requires

- development and implementation of the latest standards for the design of cyberbullying, integrated modeling bases and means for conducting and providing the necessary technical control over national cyber space;

- development and introduction of new approaches and tools for the search and identification of vulnerabilities in information and cyber infrastructure;

- new types of cyber crime considering sociotechnical component, etc.

At the same time, it is necessary to focus on all-sided information support about cyber space. It can be achieved due to

- operational recording of network resources;

- identification of assets;

- definition of network configuration;

- searching and identifying of vulnerabilities;

- identification of information exchange;

- continuous monitoring of networks.

Practice proved that in modern hybrid actions information and cyber effects are dominant, and at the same time can be independent and followed by other soft and force methods of enemy goal achievement. Mainly information effect is realized through cyber space. It combines information, psychological and cyber components with the effect of their mutual synergy. Information (information, psychological and cyber) effect is followed by intensification of use, rapid self-development, modernization, transformation and adaptation of forms, methods and means of their realization.

The blogosphere, social networks and other social Internet services (video services, geoservices, etc.) can be an example of information and cyber components synergy. Blogs mainly are occupied with

- search, collection, processing, generalization, systematization and analysis of information on sources of threats, forecasting the development of the situation;

- informational support of the blogosphere (creation of virtual communities in social Internet services, their support and administration).

Any social network provides the user with mechanisms for popularizing his personality and influencing the masses of people, both positive and negative.

Recent research has shown that there is a black market in blogosphere. It virtually creates fake web resources, browsers with harmful (viral) programs that attack social networks and their users' activities (likes, posts) without the knowledge of the registered owner of the web resource page. Or sometimes users are bribed (already becoming one of the types of criminal, and sometimes corrupt actions). These types of reputation manipulation have been used in relation to the leaders of the Armed Forces of Ukraine and state authorities (Odnoklassnik, VKontakte, Facebook, YouTube, Tweeter) in order to destroy the control in the Armed Forces of Ukraine. Destructive information and psychological effect on the population of the country and its authorities (discrediting government authorities, Ukrainian Armed Forces authorities, and encouraging an increase in crime and separatist activities) at the beginning of the conflict in Ukraine fostered socio-political destabilization in the country and continues to negatively affect the country.

There are many web resources on the black market that offer the creation of fake pages or certain content. Among the famous companies that offer these services are Klout, PeerIndex, Alexa.

According to the results of research and practical experience, active information counteraction to negative informational influences is achieved by

- blocking of unreliable web resources and web pages;

- placing a refutation of false information with references to reliable sources;

- appealing to the companies-owners of resources with the requirement to withdraw unverified and unconfirmed information;

- creation of multiple web pages or a network of web resources;

- blocking the placement of questionable ads on your own web resource or web page.

To do this, computer-network monitoring is carried out, which includes:

- identification of information causes;

- identification of the primary sources of information dissemination;

- disclosure of the direction and content of enemy information and psychological operations;

- revelation of the enemy intentions;

- study, accumulation, systematization and analysis of information from electronic mass media about potential sources of threats;

- assessment of the tone of informational content in open sources.

Comprehensive analysis, researches, analyzed combat experience, methods, forms of today and future countermeasures predicted hybrid effects and threats, showed significant and intense role of information and cyber activities.

The effect through cyber space gives an opportunity along with the realization of already existing threats to create new diverse crisis situations. Mainly it is connected with realization of terrorist threats, destructive effects on critical objects of infrastructure, society, state authority, armed forces personnel, on individuals.

Crisis situations appear as a result of information and cyber actions in conditions of hybrid conflicts. It means unity of conditions and matters, created by realization of information, psychological and cyber threats of terrorist, economic, military, diplomatic, ideological nature. Crisis situations are directed on critical infrastructure of a state, society, its authorities, security sector, technical and ergatic components of control systems (of a state, critical objects, troops, and weapons). Control systems lead to significant decrease of all indicators of mentioned objects and subjects functioning separately and as a unity till final rejection of work.

Crisis Situations Countermeasures

Effective countermeasures to crisis situations in cyber space according to ATO (Ukrainian occupied areas) experience can be realized in

- Systematic development of forms, methods and means of operational detecting, protection and active countermeasures to information threats in cyber space;
- Scientific research and development of specialized software and hardware capability for information activity in cyber space;
- Professional military education and training and combat experience in this sphere;
- Conducting applied national and international training, war-gaming and consultations;
- Improving training and education of military and civil specialists in the sphere of information and cyber security;
- Operational implementation of learned material in national and international security systems.

Experience demonstrates that modern methods of hybrid effects realization are followed by significant flow of changing crisis situations. They are characterized by priori uncertainty according to the goal, subject and object of effect, content, essence and method of realization.

Technological design of well-known countermeasure systems for mentioned crisis situations, forms, methods and use of the systems must be oriented toward the formation of static excessive structure of a target system. Distribution of tasks among all components of cyber attacks on the system are often conducted evenly with a choice of components only according to their purpose. The increase of quantity and density of crisis situations' flow leads to ascend of structural complexity of systems designed to respond to

them. It provides information redundancy of data and complication in its transfer and processing. The same principles are the basis for design of software means aimed at realization of operational detecting processes, protection and active countermeasures to information threats in cyber space. The mentioned approaches are not efficient in real conditions of the situation during enemy's use of predominant or equal in content and level of information effects development and conducting massive information and cyber attacks, which are followed by other soft and force methods of conflict objectives achievement. This is peculiar for present hybrid wars.

Principles of situational control implementation give opportunities for rational distribution and redistribution of personal resources. The focus is on critical (for providing security) directions of enemy's actions. Methods of fractal analysis, self-organization and bifurcated models give an opportunity to detect threats and critical situations in time, predict their direction development and real objectives. Practically, this approach increases the effectiveness of information warfare countermeasures as a result of advance warning systems, the completeness and accuracy of information, and timeliness of reactions.

Hybrid War Spheres

It is necessary to consider the impacts of an aggressor desiring to increase internal instability in multiple spheres of activity (Fig. 1). Intended impacts can include increasing distrust of institutions and shared values, increase of crime, erosion of economic activity and trust, and a confusion of objectivity, expertise, ideology, and other sources of social cohesion, destruction of national security and defense [1, 7, 12].

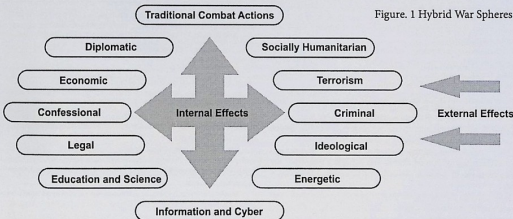

Figure. 1 Hybrid War Spheres

The Highly Technological Defense Cluster

The mentioned above spheres providing defense capacity of a state support technical component of military security of a state. But effective use of highly technological samples of weaponry without well-trained personnel is next to impossible. Exploitation of expensive highly technological complexes of weapons and military equipment by personnel, which does not have special training, exclude the possibility of its effective use (fully use its capacity). Moreover, due to unprofessional use the complexes very often are out of order. It means that tasks are not executed and the state suffers damages. That's why the important role in providing military state security plays personnel training.

Due to this fact Highly Technological Cluster design demands great attention as single integrated, training, research structure in

highly technological, priori for providing necessary level of state defense capacity.

The Highly Technological Defense Cluster should include:

- A robust system of military research with proper scientific organizational structure;
- Academic orientation toward highly technological expertise;
- Scientifically-based manufacturing complex, with stationary and mobile samples of weaponry and military equipment, command posts and laboratories.

Technologically advanced experimental combat and combat units, developed according to academic/scientific research of the cluster (Figure 2).

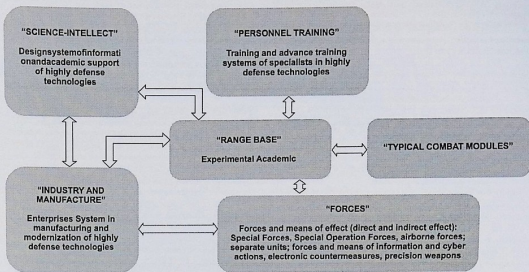

Figure. 2
The Highly Technological Defense Cluster

Practical military personnel training, testing and implementation of new technological systems of weaponry and military equipment, and the formation of new units must be based on developments of the Highly Technological Defense Cluster and active military units.

Cooperation in training, research and innovations issues is conducted with scientific establishments of the state and of other world leading countries, with companies and firms of different types of subordination and ownership.

It is crucially important to create a Military Scientific Technical Expert Center in highly technological spheres with a purpose of

- avoiding of different organizations' double functioning;
- efforts concentration on one place in researches, design, creation, testing and use of highly technological systems;
- personnel training in highly technological directions for all branches of Armed Forces and for other ministries and establishments of National Security and Defense Sector of the state;

- use of the military component, industrious and manufacturing base of the region;
- avoiding additional financial and temporary expenses.

Practicability of the center can be substantiated and supported by relying on experience of leading countries of the world gathered in the search of innovative ideas and their implementation in the military sphere (e.g. DARPA – Defense Advanced Research Projects Agency (USA)).

Rational elaboration of all practical issues in the Highly Technological Defense Cluster must be conducted in close coordination with central military command and control organizations. It should work directly with forces cooperating with central control authorities. Central control authorities correspond with military units, and subdivisions with their range base and interacting organizations (structures).

Conclusions

In modern wars and military conflicts, hybrid high-tech synergies have a special impact on the course and outcome of

actions.

Effective prevention and countering negative consequences of the phenomena and ensuring national security of states and coalitions in modern conditions, their effective defense against hybrid aggressions, demands implementation of high defense technologies and the violation of their synergetic application by the enemy.

With their help, the combat capability of military formations equipped with even obsolete weapons can be brought to such a fundamentally new level, which will meet modern requirements. This, in particular, will assist in obtaining the time reserve necessary to reduce the backlog (if there is one) of a state from the leading states in re-equipping its armed forces with new samples weaponry and military equipment.

State policy, providing highly technological, information and cyber security, becomes one of the main components of state security policy in military sphere, which obtains more and more independent status.

Modern high technologies are changing processes of effect on the enemy, organizations of soft power effect and military actions, methods of their control. And that's why they demand specific personnel training.

World experience proves that to provide necessary level of state defense and security capacity in conditions of world economic crisis and significant decrease of expenses on armed forces is possible on the basis of complex use and new highly technological and already existing traditional facilities.

The use of highly technological systems gives the opportunity with minimal expenses not less than at third to increase efficiency use of already existing state military potential. That's why corresponding to demands of providing state security in military sphere in modern conditions, guided by items of national security strategies and national military strategies, authorities of the most developed countries order science and industry high-tech weapons of war, implement and use innovative control technologies, which provide fast, convincing victory in the present and future military conflicts.

Literature:

1. Герасимов В. Ценность науки в предвидении / В. Герасимов // Военно-промышленный курьер. - 2013. - 27 февраля - 5 марта (№8(476)). - С. 1-3.
2. Даник Ю. Г. Военные аспекты классификации высокотехнологических систем / Ю. Г. Даник, Д. А. Ищенко, О. В. Маньяк // Проблемы создания, испытание, применение и эксплуатации информационных систем : сб. науч. работ. - Житомир : ЖВБ НАУ, 2013. - Вып. 8. - С. 5-13.
3. Даник Ю. Г. Особенности обеспечения национальной безопасности в высокотехнологическом обществе / Ю. Г. Даник, О. О. Труш // Государственное строительство. - 2010. - № 1. - Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_1_42.
4. Донбасс и Крым : цена возвращения : монография / за ред. В. П. Горбулина, О. С. Власюка, Э. М. Либановой, О. М. Ляшенко. - К. : НСД, 2015. - 474 с.
5. Дьюзеф Н. Мягкая сила. Составу успеха в мировой политике / Пусть Дьюзеф С. // - Нью-Йорк: Паблік афферс, 2004, 192 с.
6. Руснак І. С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони / І. С. Руснак // Наука і оборона. - 2015. - № 2. - С. 9-14].
7. Телелим В. М. Планирование сил для выполнения боевых задач в «гибридной войне» / В. М. Телелим, Д. П. Музиченко, Ю. В. Пунца // Наука и оборона. - 2014. - №3. - С. 30-35.
8. Телелим В. М. Военное образование в системе обороноспособности государства: проблемы, мировые и национальные тенденции развития / В. М. Телелим, Ю. И. Приходько // Військова освіта. - 2013. - № 2. - С. 3-9.
9. Crocker C. A. Leashing the dogs of war: Conflict Management in a Divided World / C. A. Crocker, F. O. Hampson, P. R. Aall // - US Institute of Peace Press, 2007. - 726 p.
10. Nossel S. Smart Power / S. Nossel // Foreign Affairs. - 2004. - 83 (2). - Г. 131 - 142.
11. Указ Президента Украины № 287/2015 «О решении Рады национальной безопасности и обороны Украины от 6 мая 2015 года "О Стратегии национальной безопасности Украины"» [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
12. Kofman M. Russian hybrid warfare and other dark arts [Электронный ресурс] / М. Kofman. - Режим доступа <http://warontherocks.com/2016/03/russian-hybrid-warfare-and-other-dark-arts/>.
13. Miller G. CIA plans major reorganization and a focus on digital espionage [Электронный ресурс] / G. Miller - Режим доступа : https://www.washingtonpost.com/world/national-security/cia-plans-major-reorganization-and-a-focus-on-digital-espionage/2015/03/06/87e94a1e-c2aa-11e4-9ec2-b41857a4a99_story.html
14. Густерин П. Где готовят американских разведчиков [Электронный ресурс] / П. Густерин. - Режим доступа : <http://topwar.ru/57485-gde-gotovyat-amerikanskikh-razvedchikov.html>.
15. Тинченко Я. Где взять новых командиров [Электронный ресурс] / Я. Тинченко. - Режим доступа : <http://tyzhden.ua/Society/155279>.
16. Сайт Российской военной техники [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.rusarmy.com>.
17. Информационное агентство «Оружие России» [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.arms-expo.ru>.
18. Сайт «Информационное сопротивление» [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://sprotyv.info/ru/news/kiev/rossiyskie-sredstva-reb-v-nachalnoy-faze-agressii-protiv-ukrainy-analitika>
19. Сайт «ИНОТВ» [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <https://russian.rt.com/inotv/2016-10-03/DO-Gospodstvo-Rossii-v-vozduhe>
20. Сайт «IPNEWS», "National Interest: Оружие, с помощью которого РФ надеется подчинить Украину" [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.ipnews.in.ua/news/world/112840-national-interest-oruzhie-s-pomoshchyu-kotorogo-ff-nadeetsya-podchinit-ukrainu>
21. Сайт «Україна» [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://ukrainian.voanews.com/a/bezpilontnyky-ato-ukraina-amerykarsiya/3457268.html>

რეზიუმე

შირიდილი მაღალტექნოლოგიური სინერჯია თანამედროვე ომებში და სამხედრო კონფლიქტებში

გენერალ-მაიორი იური დანიკი,

პროფესორი, ინჟინერიის დოქტორი, უკრაინის ეროვნული თავდაცვის უნივერსიტეტი.

თამარ მალიარჩუკი,

ექსპერტი ინფორმაციული უსაფრთხოების სპეციალურ საკითხებში, ივან ფრანკოს სახელობის ფიტომირის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

გიორგი კობრიაძე,

უფროსი მსწავლელელი, დოქტორანტი, დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია

სტატიაში განხილულია შირიდილი ომების ტექნოლოგიები, მისი შემადგენელი კომპონენტების თავისებურებანი და მათგან მომდინარე საშიშროებების საინააღმდეგო ენდებები. სტატია ში განხილულია თანამედროვეობის და მომავლის საბრძოლო ხელოვნებისა და საომარი მოქმედებების განვითარების მთავარი მიმართულებები, წარმოდგენილია შირიდილი კონფლიქტების თანამედროვე მაღალტექნოლოგიური საშუალებანი. თანამედროვე სტრატეგიების და საბრძოლო ხელოვნების გათვალისწინებით განალიზებულია შირიდილი ომის თავისებურებები. განხილულია თანამედროვე შირიდილი ომების შემადგენელი მაღალტექნოლოგიური ელემენტები, შირიდილი კონფლიქტების ინფორმაციულ-ფსიქოლოგიური და კიბერნეტიკული ასპექტები.

სტატიაში წარმოდგენილია კრიმისული სურათების წარმოშობის, მათი პრეანდელი სიმპტომების აღმოჩენის და სპეციალური ძალების მიერ მათი აღკვეთის თავისებურებანი. განალიზებულია შირიდილი ომების მიმართულების სფეროები. განხილულია სახელმწიფოს მიერ შირიდილი საფრთხეების პრევენციისთვის გასატარებელი სამუშაოები.

A METHOD HIGHLIGHT THE SEMANTIC COMPONENT OF AERIAL PHOTO

Andrei KRASNORUTSKIY

Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)

Vladimir BARANNIK

Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)

Prof. D.Sc, Department of Combat Use Automatic Control System, Head of Department

Andrei VLASOV

Ph.D., Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)

Senior scholar employer of scientific centre

Vladimir LARIN

Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University (KNAFU)

Department of Combat Use Automatic Control System, senior instructor

Abstract. A direction of improving the efficiency of aerial monitoring is proposed. The proposed system of processing an aerial photography is based on the principle of identification the important semantical content of the image segments directly onboard. Quantitative metrics to assess masking techniques for their subsequent implementation in systems of automatic teleprocessing of video information are explained. Experimental results of masking techniques evaluated on basis of quantitative indices of planimetric information quality is given.

Key words: aerial monitoring, aerial photography, decryption, image filtering, masking

1. Introduction

The main issue of information systems based on aerial monitoring today is the time of signal delivery and reliability of its decoding. The increase of structural complexity of an aerial photography and low throughput of onboard communication devices provoke certain difficulties of information decoding in expected time. The proposed direction of improving effectiveness of an aerial monitoring device is to define a new format of video data representation. This would allow the increment of efficiency of the codebreaker's work.

2. Methods of research

In the process of aerial monitoring, a big role is assigned to a codebreaker. The codebreaker, before creating a report, systematizes basic data about key objects by a sequential logical course from detection of an object to the analysis of its status. The efficiency of the codebreaker's work is influenced by the time of delivery of an aerial photograph from an aircraft (this is due to information aging), and by the skill level of the codebreaker. Decryption is complicated in connection with a big flow of the video information arriving from the aircraft.

The first stage of decryption is the detection of objects. Here the codebreaker meets difficulty of separation of important objects from a total quantity of information. It is connected with a lot of information on an aerial photograph. Excess of information is due to the presence in the image of fine details and sets of various objects which recognition isn't included into the task of decryption (distract the attention of the codebreaker). It carries to the erratic perception of an object (ignoring of important objects) and growth of time expenditure on the perception of objects. As the first stage of decryption (detection of objects) is offered to transfer on board

the aircraft as a form of the option of object key information separation by application of a masking technique. Detection of key information as a component of the interpretive signs is the result of masking. Methods of detection of boundaries or otherwise separation of planimetric information are used for receiving and assessment of an aerial photograph semantic component [1-3].

There are no universal masking techniques for different types of images. In the case of assessment of the efficiency of aerial photographs masking techniques, it is necessary to consider the efficiency of separation of planimetric information, the maximizing accuracy of its separation and localization of objects, and also minimization of time and computing expenditure. For automatic onboard processing of an aerial photograph it is offered to research the quantitative assessment of masking techniques on the basis of metrics of detection quality and localization of objects circuits. Namely they are:

1) error of first type (false positive) α - the relation of quantity of incorrectly selected boundary pixels to a total quantity $n(B \setminus X)$ of the elements which aren't boundary:

$$\alpha(X, B) = \frac{n(B \setminus X)}{n(C \setminus X)}, \quad (1)$$

where B is the set of selected boundary elements and X is the set of actual boundary elements in the initial set of elements C of the image A.

It is possible to use also a derivative of an error of the 1st type - specificity s_p as the attitude of the selected non boundary pixels $n(C \setminus B)$ against total number of non-boundary pixels $n(C \setminus X)$ of the image:

$$s_p = \frac{n(C \setminus B)}{n(C \setminus X)} = 1 - f \quad (2)$$

2) error of second type (false negative) β - the relation of quantity $n(X \setminus B)$ of not selected edge elements to a total quantity $n(X)$ of edge elements

$$\beta(X, B) = \frac{n(X \setminus B)}{n(X)} \quad (3)$$

It is also possible to use a derivative of an error of second kind - sensitivity S_g - the attitude of correctly selected edge elements $n(B \cap X)$ towards total number of edge elements $n(X)$ of the image

$$S_g = \frac{n(B \cap X)}{n(X)} = 1 - \beta \quad (4)$$

3) frequency n_{true} of the correct determination of edge elements in comparison with an ideal circuit

$$n_{true} = \frac{N_{true}}{n(x)} \quad (5)$$

where N_{true} - quantity of correctly certain edge elements of a circuit,

4) frequency n_{false} of the wrong separation of edge elements in comparison with an ideal circuit.

$$n_{false} = \frac{N_{false}}{n(x)} \quad (6)$$

where N_{false} quantity of the wrong certain elements in comparison with an ideal circuit.

5) the mean squared error of RMSE (Root Mean Square Error) defined as distance between two elements of the compared images A and A'

$$RMS(A, A') = \left[\frac{1}{card(X)} \sum_{x \in X} (a(x) - a'(x))^2 \right]^{\frac{1}{2}} \quad (7)$$

6) peak relation signal/noise PSNR

$$PSNR = 10 \cdot \lg \left(\frac{MAX_i^2}{MSE} \right) = 20 \cdot \lg \left(\frac{MAX_i}{\sqrt{MSE}} \right) \quad (8)$$

where MAX_i - the maximum value which accepts an image element, MSE - root mean square deviation which for two images A and A' with $m \times n$ size, is defined as

$$MSE = \frac{1}{m \cdot n} \sum_{x=0}^{m-1} \sum_{y=0}^{n-1} |a(x, y) - a'(x, y)|^2 \quad (9)$$

7) - assessment of time for execution of the aerial photograph (segment) masking algorithm

$$t_{job} = K_{s+}^{(job)} / U_{s+} + K_{*}^{(job)} / U_{*} \quad (10)$$

where $K_{s+}^{(job)}$ $K_{*}^{(job)}$ summary quantity, respectively, addition operations (subtraction) and multiplication operations, necessary for masking algorithm implementation, U_{s+} , U_{*} - high-speed performance of execution, respectively, addition operations (subtraction) and multiplication

The metrics set by formulas (1) - (6) allow carrying out an assessment of the quality of circuits detection, and metrics (7) - (10) execute an assessment of the quality of circuits localization. For carrying out the comparative assessment of the efficiency of functioning of planimetric information formation methods were used: realistic images with the increased semantic information (interelement correlation 0.5), with sufficient semantic information (interelement correlation 0.7), with insignificant semantic information (interelement correlation 0.9) [2-5]. For comparing of the efficiency of obtaining planimetric information were used masking techniques: Sobel, Prewitt, Sharu, Laplace, Hryashchev, Canny[6].

The experiment was made on following realistic images (fig. 1) fragment of an aerial photograph of airfield (a), terrain aerial photograph fragment (b), a terrain landscape aerial photograph fragment (c).

Computation of metrics is carried out on the basis of comparing of images: the result of a masking technique with binary GT for a processed picture. For the quantitative comparing of masking techniques, the offered objective metrics of quality were used. These metrics in comparison with subjective valuation methods of quality are applicable in systems of automatic processing of a video information resource, including aerial photographs.

Fig.1 Fragments of realistic images

The quantitative results of estimates of masking techniques averaged according to processed images are provided to tab. 1-for brightness components, and to tab. 2 for color pictures.

Result of comparative assessment of quality of masking techniques for an average brightness component according to processed images

Parameters	Masking techniques							
	Sobel	Prewitt	Sharu	Laplace 1	Laplace 2	Hryash chev	Lapla cian	Canny
Time of processing, msec	241	244	243	242	241	591	585	592
Assessment of the correct pixels	150723	146976	112435	138912	138367	138876	126618	117055
Assessment of the wrong pixels	2078	5825	40366	13889	14434	13925	26183	35746
RMSE	0,1166	0,1952	0,5139	0,3015	0,3073	0,3018	0,41395	0,4836
PSNR	18,6648	14,1883	5,7811	10,4145	10,2474	10,4033	7,6611	6,3089
error of the 1st kind	0,00567	0,0034	0,2920	0,0128	0,05677	2,893E-5	0,1658	0,1847
specificity	0,9943	0,9965	0,7079	0,9872	0,9432	0,9999	0,83414	0,8152
error of the 2nd kind	0,0887	0,6329	0,001	0,8313	0,45184	0,95506	0,22345	0,7005
sensitivity	0,9112	0,3670	0,999	0,16863	0,5482	0,04493	0,7765	0,2994

Table 1

Result of comparative assessment of quality of masking techniques for average color images

Parameters	Masking techniques							
	Sobel	Prewitt	Sharu	Laplace 1	Laplace 2	Hryash chev	Lapla cian	Canny
Time of processing, msec	241	242	243	240	240	588	583	591
Assessment of the correct pixels	150878	147566	112427	139864	139101	139714	127242	117272
Assessment of the wrong pixels	1923	5235	40374	12937	13700	13087	25559	35529
RMSE	0,1122	0,1851	0,51403	0,29097	0,2994	0,2926	0,40899	0,48220
RMSE	19,0015	14,6521	5,7802	10,7229	10,4741	10,6729	7,76582	6,3354
error of the 1st kind	0,00798	0,00427	0,2902	0,0123	0,05667	3,595E-5	0,16368	0,18590
specificity	0,99202	0,9957	0,7098	0,9877	0,94333	0,99996	0,8363	0,81401
error of the 2nd kind	0,05922	0,3381	0,00087	0,8175	0,42388	0,95294	0,2036	0,704764
sensitivity	0,94078	0,6619	0,99913	0,1825	0,57612	0,04706	0,79640	0,29524

The main merits and demerits of masking techniques by results of testing are provided to tab. 3.

Table 3

The main merits and demerits of masking techniques by results of researches of separation quality and localization of images semantic information

Name of a method	Merits	Demerits
Sobel	The method possesses simple hardware implementation, smoothes noise	The operator represents quite rough approximation of an image gradient
Prewitt	8 kernels corresponding to different directions that increase delimitation accuracy are provided in an algorithm	Big complexity of computation (in 8 times more, than in the Sobel method - in case of complete implementation, rotating coefficients of one of the kernels of a convolution written in a matrix look it is possible to receive up to 8 different kernels)
Sharu	Selects the maximum quantity of circuits (in a mask of weight of the central pixels exceed weights of extreme pixels by 3,3 times)	Increases quantity of circuits in the image (adding of false circuits). Rounded derivatives suppress noise, but blur edges. Boundaries of edges is at different "scales"
Laplace 1	Uniform operations of band filtering the source image (one-time processing of the image, a parcel of operators is executed in advance)	Boundaries of acute angles are designated very inaccurately, there is a thickening of lines of a circuit
Laplace 2		
Hryashchev	The relatively high accuracy of computation of a gradient (only boundary pixels are selected)	Insufficient speed of operation and simplicity of implementation, sensitivity to noise, high probability of appearance of gaps in circuits, is necessary preliminary image processing
Laplacian of Gaussian	The method increases marginal sharpness and fine details on the image. Invariance to the rotation.	It is sensitive to change in brightness in the parallel direction that reduces a ratio signal/noise, besides appearances of gaps in a circuit, and also their doubling is possible. Parallel components of the filter are inclined to react to noise, and not just to edges.
Canny	High accuracy of computation of a gradient	Insufficient speed of operation, complexity of computation, sensitivity to noise, incorrect recognition of Y-ramifying, need of calculation of coefficients

3. Conclusions

1. The quantitative metrics provide rather all-round assessment of character of errors and distortions, namely gaps, local offsets, spreads and thickenings of circuits which are shown for binary masks in the course of use of methods of separation of aerial photographs planimetric information on onboard complexes. Therefore the considered objective metrics (formulas (1) – (7)) the quantitative assessment of the quality of separation of planimetric information in an aerial photograph are admissible to be used in the course of automatic processing of distant video information resources on onboard complexes.

2. Results of estimates of obtaining planimetric information quality on the basis of processing of brightness components and pictures not significantly differ from each other. Therefore for lowering of time of processing it is admissible to carry out masking of aerial photographs on their brightness components.

3. The considered metrics of the quantitative assessment of quality of planimetric information separation in an aerial photograph are admissible to be used in the course of automatic processing of aerial photographs on onboard complexes. It restricts uses of this method in case of automatic processing for distant onboard complexes of systems of aero monitoring of crisis situations

4. For lowering of processing time it is admissible to carry out masking of aerial photographs only on their brightness components.

5. One of the best masking techniques in the conditions of support of the required semantic integrity (support of detection of planimetric information the greatest number, are Prewitt's method. Application of such approach together with an estimated metrics, concerning the importance of semantic contents, gives the best effect in the case of separation of segments with the greatest interpretive informational content.

Literature:

1. Barannik V.V. The method of improving information security in video monitoring systems for crisis situations / V.V. Barannik, Yu.N. Rybuba // Monograph. – Cherkassy, 2015. – 143 p.
2. Barannik V.V. The model of avalanche-relating effect in the process of images reconstruction in the combined cryptosemantic systems on the polyadic presentation / V.V. Barannik V.V., Larin, S.A. Sidchenko // Science-Based Technologies. – 2010. - № 1(5). – P. 68 – 70.
3. Barannik V.V. Model security threats videoinformation resource videoconferencing systems. / A.V. Vlasov, V.V. Barannik, R.V. Tarnopolov // Science-Based Technologies – 2014. - № 1 (21). – P. 55 – 60.
4. Barannik V.V. Proving of significant security threats to the videoinformation resource of videoconferencing systems of profile management systems / V.V. Barannik, A.V. Vlasov, S.A. Sidchenko, A.E. Bekirov // Information-control systems on railway transport. – 2014. - №3. - P. 24 – 31.
5. Barannik V.V. Selective encryption video stream in telecommunication systems based on base concealment I-frame/ V.V. Barannik, D.I. Komolov, Yu.N. Rybuba // Science-Based Technologies – № 2. – 2015. - P. 14 - 23.
6. Vlasov A.V. Analiz metodov obnaruzheniya granits ob'ektov na izobrazheniyah i ih klassifikatsiya/ A.V. Vlasov, V.V. Barannik // Suchasna spetsialna tehnika. – 2012. - №3. - P. 17 – 27.

რეზიუმე

აერო-ფოტო გამოსახულების სემანტიკური კომპონენტის გამოკვეთის მეთოდი

ანდრეი კრასნორუცკი
ივან კოვქედუბის სახელობის ხარკოვის საჰაერო ძალების ეროვნული უნივერსიტეტი (KNAFU), დოქტორანტი

ვლადიმირ ბარანიკი
ივან კოვქედუბის სახელობის ხარკოვის საჰაერო ძალების ეროვნული უნივერსიტეტი (KNAFU), პროფესორი, მეცნიერებათა დოქტორი, საბრძოლო გამოყენების ავტომატური მართვის სისტემების დეპარტამენტი, დეპარტამენტის უფროსი

ანდრეი ვლასოვი
ივან კოვქედუბის სახელობის ხარკოვის საჰაერო ძალების ეროვნული უნივერსიტეტი (KNAFU), დოქტორი, სამეცნიერო ცენტრის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი

ვლადიმირ ლარინი
ივან კოვქედუბის სახელობის ხარკოვის საჰაერო ძალების ეროვნული უნივერსიტეტი (KNAFU), საბრძოლო გამოყენების ავტომატური მართვის სისტემების დეპარტამენტი, უფროსი ინსტრუქტორი

შემოთავაზდება საჰაერო მონიტორინგის გაუმჯობესების მიმართულებით. აეროფოტოგრაფიის დამუშავების შემოთავაზებული სისტემა ეფუძნება გამოსახულების სეგმენტების მნიშვნელოვანი სემანტიკური შინაარსის იდენტიფიკაციის პრინციპს პირდაპირ ბორტზე.

განხილულია რაოდენობრივი მაჩვენებლები, რის მიხედვითაც შეიძლება შეფასდეს შენიღბვის მეთოდები შემდგომი განხორციელებისათვის ვიდრე მასალის ავტომატური დისტანციური დამუშავების სისტემებში.

მოცემულია პლანიმეტრიული ინფორმაციის რაოდენობრივი მაჩვენებლების საფუძველზე შეფასებული შენიღბვის ტექნიკის ექსპერიმენტული შედეგები.

საკვანძო სიტყვები: საჰაერო მონიტორინგი, აეროფოტოგრაფია, დეზიდრაცია, გამოსახულების ფილტრაცია, შენიღბვა

კრიპტობრაფიული შებენის თანამედროვე მეთოდები

ნანი არაბული

დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის
აკადემია
ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ასოცირებული პროფესორი

ვლადიმერ ადამია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
აკადემიური დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

როზიუმე კრიპტოგრაფია არის ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი საინფორმაციო სისტემებში ინფორმაციის გადაცემისას. იგი ხელს უშლის თაღლითობის მცდელობას ნებისმიერ სფეროში, განსაკუთრებით კი ისეთ სფეროებში როგორებიცაა: სახელმწიფო უსაფრთხოება და თავდაცვა. ამიტომ, ძალზედ მნიშვნელოვანია, კრიპტოანალიზის მეთოდების შესწავლა და ანალიზი, რათა მოვახდინოთ ისეთი დაშიფვრის ალგორითმების შექმნა, რომლებიც ბევრად უფრო მდგრადი იქნება კრიპტოანალიზის ამ მეთოდების მიმართ, რომლებიც დღესდღეობით გამოიყენება.

საკვანძო სიტყვები: კრიპტოლოგია, კრიპტოანალიზი, შიფრაცია, უსაფრთხოება.

იქტვალობა: ნებისმიერი ადამიანისთვის ყოველთვის მნიშვნელოვანი იყო პირადი ინფორმაციის დაცულობა და მისი სხვა პირთან გაგზავნილი ინფორმაციის უსაფრთხოება. დროთა განმავლობაში სხვადასხვა ინფორმაციის უსაფრთხოების დაცვის საჭიროებამ დასაბამი დაუდო სხვადასხვა სახის დამიფრეის მეთოდების შექმნას. კრიპტოანალიზი კრიპტოლოგიის განყოფილება ნაწილის ნარმოადგენს და უძველესი დროიდან მოყოლებული განიცდის სახვეწილობებს და ვითარდება. რამდენადაც ვითარდება დამიფრეის მეთოდები და იქმნება უფრო რთული შიფრები, ასევე სახვეწილობას განიცდის და ვითარდება კრიპტოანალიზიც და ის დღესდღეობითაც ძალიან დიდ როლს ასრულებს ინფორმაციის უსაფრთხოებაში.

კრიპტოგრაფიული შტეტვის ტიპები და თანამედროვე კრიპტოანალიზი:

1. დამიფრეული ტექსტის ძირითად ნაწილზე შტეტვა. კრიპტოგრაფიული შტეტვის მიზანი ამ შემთხვევაში არის რაც შეიძლება მეტი რაოდენობის ღია ტექსტის მოპოვება, რომლებიც შესაბამისობაში მოყვებულ დამიფრეულ ტექსტებთან ან იმ გასაღების ჰოვანა რაც უფრო უკეთესია, რომელიც დამიფრეის დროს იქნა გამოყენებული. ასეთი შტეტვის განსახორციელებლად მონაცემების ხელში ჩაგდება შესაძლებელია უბრალო დამიფრეული ინფორმაციის მიტაცების მეთოდით. თუ ინფორმაციის გადაცემა ხდება ღია არხების საშუალებით ამ ამოცანის განხორციელება მონაცემების შეგროვების შიფრ არის ადვილი, მაგრამ დამიფრეული ტექსტის ძირითად ნაწილზე შტეტვა არის ყველაზე სუსტი და მოუხერხებელი მეთოდი.

2. მოპოვებულ ღია ტექსტების ძირითად ნაწილზე შტეტვა. ასეთი შტეტვის ტიპის განსახორციელებლად კრიპტოანალიტიკოსს უნდა ჰქონდეს არამხოლოდ გარკვეული რაოდენობის ღია ტექსტები, არამედ მათი დამიფრეული ვარიანტებიც. ამ შემთხვევაშიც კრიპტოანალიტიკოსის მიზანს ნარმოადგენს ან გასაღების დაგდება, ან ისეთი ალგორითმის შექმნა, რომელიც მოცემული გასაღებით დამიფრეულ ნებისმიერ ტექსტის

დამიფრეაციას მოახდენს. ასეთი მონაცემების მოპოვება შესაძლებელია თუ შეცვლით და გვაგზავნით გაყალბებულ არა დამიფრეულ წერილს ერთ-ერთი მომხმარებლის შრიდან, რომლებიც ჩვეულებრივ იყენებენ მონაცემების დამიფრეის. ზოგ შემთხვევაში შეიძლება მივიღოთ პასუხი, რომელიც იქნება ჩვენი გაგზავნილი ტექსტის დამიფრეული ვარიანტი.

3. ადაპტირებულ მოპოვებულ ღია ტექსტის ძირითად ნაწილზე შტეტვა. ასეთი შტეტვის ტიპი ნარმოადგენს უფრო მოსახერხებელ შტეტვის ტიპს. ამ მეთოდით შტეტვისას კრიპტოანალიტიკოსი ირჩევს ღია ტექსტის მხოლოდ ერთ დიდ ბლოკს შემდგომი დამიფრეისთვის, ხოლო შემდეგ ამ მოპოვებულ ინფორმაციის საფუძველზე იწყებს სისტემის გატეხვას. ორგანიზაციის შემთხვევაში კრიპტოანალიტიკოსი შეუძლია მიიღოს ნებისმიერი ღია ტექსტის დამიფრეული ვარიანტი, რომლის შედეგებაც გამოიყენებს შემდგომი გასაგზავნი ღია ტექსტის გაგზავნისას. კავშირის ქონა საშუალების აძლევს ამ შტეტვის ტიპს რომ ჰქონდეს უპირატესობა შტეტვის სხვა ტიპებთან შედარებით.

4. გამოყენებულ გასაღებზე შტეტვა. შტეტვის ასეთი მეთოდის შემთხვევაში კრიპტოანალიტიკოსს შეუძლია დააკვირდეს შიფრაციის ალგორითმის შემოხმას, სადაც რამდენიმე გასაღები მონაცემების ისე, რომ მას არ ეყოფილება გასაღების მნიშვნელობა, მაგრამ მან შეიძლება განისაზღვროს გასაღების შრიანი რაიმე მოემიტატორი დამოკიდებულება. მაგალითად ის რომ ყველა გასაღების გარკვეული ნაწილი ერთნაირია თუმცა მან არ იცოდეს ამ ნაწილის მნიშვნელობა.

5. ბანდიტური კრიპტოანალიზი. კრიპტოანალიზმა შესაძლოა გამოყენოს ე.წ ადამიანური ფაქტორები ანუ მანტატი, მოსყიდვით, ნაწიბით ან სხვა საშუალებებით მიიღოს ინფორმაცია დამიფრეის სისტემებზე ამ თვითონ გასაღებზე. მაგალითად ქართვის მიცემა ერთ-ერთი ძირითადი ხერხი ინფორმაციის მოპოვებისა. ბანდიტური კრიპტოანალიზი ითვლება ერთ-ერთ ყველაზე ძლიერ საშუალებად შიფრების გატეხვისა.

ხოლო დროს კრიპტოანალიზის ერთ-ერთი ყველაზე

ექსტრემული მიმართულება გახდა კრიპტოანალიზი გვერდითი არხების მეშვეობით [3]. აღნიშნული კრიპტოგრაფიული შეტევების ტიპი იყენებს ინფორმაციას, რომელიც მოპოვებულია გვერდითი არხებიდან. ასეთ ინფორმაციად შეიძლება ჩაითვალოს ის ინფორმაცია, რომელიც მოპოვებულია შეფრთხილის მონეტარილობიდან და არ წარმოადგენს არც ღია ტექსტს და არც დამოფრულ ტექსტს.

პრაქტიკაში თითქმის ყველა წარმატებული შეტევა კრიპტოსისტემებზე მიღწეული იყო კრიპტოანალიტიკის მიერ მიზნის სუსტობების გამოყენებით. ასეთი შეტევები დაფუძნებულია ფიზიკური პარამეტრების მნიშვნელობების კორექციებზე გამოთვლების სხვადასხვა ეტაპზე და ასევე იმ გამოთვლებზე მონეტარილობის შინაგან მუდმიანობაზე, რომელსაც გარკვეული საერთო აქვს სიდიდით გასაზრდელად. ხშირ შემთხვევებში შეტევა გვერდითი არხების გამოყენებით უფრო ეფექტურია ვიდრე ტრადიციული შეტევები, რომლებიც მხოლოდ მათემატიკურ ანალიზს ეფუძნება.

გვერდითი არხებით შეტევა იყენებს რეალიზაციის განსაკუთრებულობას (ამიტომაც მათ ზოგჯერ ეძახიან რეალიზაციებზე შეტევებს (Implementation Attacks) საიდუმლო პარამეტრების გამოსარკვევად.

გვერდითი არხებით შეტევა კლასიფიცირდება სამხარობად: გამოთვლულ პროცესზე კონტროლის მიხედვით: აქტიური და პასიური; მოვლებითან წდომის მიხედვით: აგრესიული (invasive), ნახევრადაგრესიული (invasive) და არააგრესიული (non-invasive); მეთოდის მიხედვით, რომელიც გამოყენებულია შირვის ანალიზის დროს: მარტივი-Simple Side Channel Attack (SSCA) და განსხვავებული- Differential Side Channel Attack (DSCA).

დღევანდელ დღეს გამოყოფილია ათზე მეტი გვერდითი არხები. შეტევის განსხვავდება ერთმანეთისგან გამოყენებული არის მიხედვით, ასევე შეტევების შესრულების დროის მიხედვით (Timing Attacks), ენერჯის გამოყენების მიხედვით (Power Analysis Attacks), გამოთვლების შეცდომების მიხედვით (Fault Attacks), ელექტრომაგნიტური გამოსხივების მიხედვით, კავშირის ხანზე დაშვების შეცდომების მიხედვით (Error Message Attacks). არსებობს ასევე უფრო დახვეწილი შეტევების ტიპები, როგორებიცაა: ტემ შესხივებებზე შეტევა (Cache-based Attacks), აკუსტიკური შეტევა (Acoustic Attacks), სინათლის გამოსხივებით შეტევა (Visible Light Attacks) [1, 2].

შეტევა დროის მიხედვით. დროის მიხედვით შეტევა ეს არის საშუალება მივიღოთ რაიმე სახის საიდუმლო ინფორმაცია დროის განსაზღვრის მიხედვით, ეს ის დროა რა დროც დასჭირდა მომხმარებელს კრიპტოგრაფიული ოპერაციის ჩასატარებლად, ეს არის გვერდითი არხებით შეტევის საშუალება, რომელიც პირველად გამოიჩინა სამოქალაქო კრიპტოგრაფიაში. ხშირ შემთხვევებში მონაცემების დამუშავება კრიპტოსისტემაში ოდნავ იცვლება შეყვანილი მნიშვნელობებიდან გამომდინარე (მაგალითად ეს არცაა დანერული ტექსტიდან გამომდინარე). შეტევა დროის მიხედვით ეფუძნება შეფრთხილის მოვლელის იმ დროის განმარტვობას, რომელიც საჭიროა შეფრთხილის შესასრულებლად. ამ ინფორმაციამ შეიძლება მივიყვანოს საიდუმლო გასაღების შესახებ რაიმე ინფორმაციის აღმოჩენამდე. მაგალითად დროის შესუდა განსაზღვრის შემთხვევაში, რომელიც საიდუმლო გასაღებით ოპერაციის შესასრულებლად არის საჭირო, შეშეძლება შეძლია შესადა დაადგინოს ექსპონენტების მნიშვნელობა Diffie-Hellman ალგორითმის გამოყენებით. ასეთი შეტევის წარმატებულად იყო გამოყენებული მიკროპროცესორში ბარათებზე და სხვა საიმედო იდენტიფიკაციის საშუალებებზე, ასევე ელექტრონული კომერციის სერვერებზე ქსელში.

ენერჯის ანალიზით შეტევა. ენერჯის ანალიზით შეტევა ძირითადად სასარგებლო კრიპტოგრაფიული საშუალებების აპარატურული რეალიზაციისთვის და წარმატებით გამოიყენება სმარტ-ბარათების და სხვა

სისტემების გასატყდად, რომლებზეც ინახება საიდუმლო გასაღები.

იმისათვის, რომ განესაზღვროთ გამოყენებული ენერჯის სცმა, აუცილებელია კვების ქსელში მივყვართ დაბალი წინაღობის მქონე ტრენსისტორი (მაგალითად 50 ომი). თანამედროვე დაზოგბრები ალტერნატივა ისეთი ტექნოლოგიებით, რომლებსაც შეუძლიათ ცდნრული განმარტვობის ძაბვის ნარშეშვა მაკალ სიმბრებზე (1 გვაპერტ) და თან დიდი სარშეშუბით (შეცდომის ალბათობა 1%-ზე ნაკლები).

ეს შეტევა შეიძლება დაიყოს ორ ნაწილად: მარტივ (Simple Power Analysis, SPA) და დიფერენციალურ (Differential Power Analysis, DPA) ტიპებად. SPA-ის მიზანს წარმოადგენს ინფორმაციის მიღება კონკრეტულ შესრულებად ინსტრუქციებზე სისტემაში და კანკრეტულ დამუშავებად მონაცემებზე. საერთო ჯამში SPA შეუძლია მოგვანოდოს ინფორმაცია მონეტარილობის შემოახებზე და ასევე ინფორმაცია გასაღებზე. ამ შეტევის განსახორციელებლად საჭიროა კრიპტოანალიტიკოსის მოთიძოს ზუსტი ინფორმაცია მონეტარილობის შესახებ. მართალია მარტივი შეტევა სმარტ-ბარათებზე იკავებს რამდენიმე წამს, მაგრამ სამაგიეროდ დიფერენციალური შეტევის განხორციელებას შეიძლება დასჭირდეს საათებიც კი.

მარტივი შეტევისაგან განსხვავებით დიფერენციალური შეტევის, რომელიც დაფუძნებულია მოხმარებული ენერჯის ანალიზზე, საჭიროებს არამოლოდ ვინაჟურ წარმოგენას გამოყენებული ენერჯისა, არამედ შეცდომების გამოსორების სტატისტიკური მეთოდების შერწყმას გასაღებზე ინფორმაციის მოსაპოვებლად. გარდა ამისა DPA არ საჭიროებს მონეტარილობის შესახებ ზუსტი ინფორმაციის მოთიძებას, ამის საპირისპიროდ ის იყენებს ანალიზის სტატისტიკურ მეთოდებს. ენერჯის დიფერენციალური ანალიზი წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე ლიოჩ საშუალებას შეტევის წარმოებისა, რომელიც იყენებს გვერდითი არხებს, ამასთან ამ შეტევა ძალიან მჭირე რესურსებს მოითხოვს.

შეტევა გამოთვლების შეცდომების მიხედვით. ოპერატიული უზრუნველყოფის შეცდომები, რომლებიც გამოვლინდა შესაბამის კრიპტოგრაფიულ მოვლელში მუშაობის დროს ამ მდერად გამოიყვალა მოსაწყობი შეიძლება გახდეს მნიშვნელოვანი გვერდითი არხები და ზოგჯერ შესაძნეადად წრდის შირვის დაუცველობას კრიპტოანალიზის მიმართ. კრიპტოანალიზი, რომელიც დაფუძნება შემთხვევით აპარატურულ შეცდომებს ანალიზს, წარმოადგენს შეტევის ტიპს, როდესაც „დამნაშავეს“ შეუძლია მოახდინოს შიდერატორზე ფიზიკური შემოქმედება, რომელიც გამოიჩენებს ერთჯერად შეცდომებს დამოყვრის მომენტში თუნდაც ერთ ბლოკზე მიიწვ. ასეთი შეტევების ეფექტრობა დამოკიდებულია კრიპტოანალიტიკოსის შესაძლებლობებზე, თუ რამდენადა შესწევს მას იძობა და უნარი გამოიჩინოს შეცდომები სისტემაში ამ გამოყენების ის შეფერებები, რომლებიც ბუნებრივად შეიძლება მოხდეს. შეცდომები, როგორც ასეთი, ხშირად ხდება ძაბვის თაშაშის დროს ან სხვადასხვა სახის გამოსხივების დროს. ასეთი შემთხვევების მიმართ შეფრთხილობის გაზრდა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი საკითხია შიდერატორისთვის [4, 3].

საერთო ჯამში შეცდომებზე წარმატებული შეტევის განსახორციელებლად საჭიროა ორი ნაბიჯის შერულება: პირველი ნაბიჯი არის შეცდომის გამოწვევა და მორე ამ შეცდომის გამოყენება. ეს შეცდომები შეიძლება მოსაწყველი იყოს შეშედად დაქტორებით: უყვარი ძაბვის შეშეცდობა ან გაზრდა, დასხივება, ტემპერატურის ცვლილებები და ა.შ.

შეცდომების დიფერენციალური ანალიზი მოიყვას შიდერაციის ალგორითმის მუშაობის პრინციპის შესწავლას წინამაჟურ და უწყველი სიტუაციებში ერთი და იგივე ღია ტექსტთან მუშაობის დროს. ურვეული სიტუაციები როგორც წესი იყენება შეცდომის დაშვების პროცესში (შეიკრებიანი შეცდომის) ან მუშაობის პრინციპის წინ (შედმივი შეცდომა). დიფერენციალური ანალიზი შეცდომების მიხედვით ძირეულად არის შესწავლილი და

შესაძლებელია გამოვიყენოთ თითქმის ყველა სიმეტრიულ კრიპტოსისტემებთან.

DES, RC5 და სხვა შიფრები არიან დაუცველები ამ სახის კრიპტოანალიზის მიმართ, ამიტომაც მათი გამოყენების დროს აუცილებლად უნდა მოხდეს მონაცემების დაცვა სხვადასხვა შემთხვევებისგან.

შეტვა ელექტრომაგნიტური გამოსხივებით. ამგვარი გამოთვლითი ოპერაციების ჩატარება კომპიუტერზე დამოკიდებულია ელექტრომაგნიტურ გამოსხივებასთან. ამ პროცესის შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ დამანაშავემ მისი საშუალებით შესაძლებელია მიიღოს დასველი ინფორმაცია შესასრულებელ გამოთვლებზე და გამოყენებულ მონაცემებზე. ელექტრონული დასაშიფრი მონაცემები გამოყოფენ ელექტრომაგნიტურ იმპულსებს

მუშაობის დროს. ამ გამოსხივების გარკვეული სპექტრული კომპონენტების შეკრების შედეგად, შესაძლებელია მივიღოთ საკმარისი ინფორმაცია გასაღების ან თვითონ ღია ტექსტის დასადგენად.

აკუსტიკური შეტვა. აკუსტიკური შეტვა წარმოადგენს პასიური შეტვის ტიპს, რომელიც მიმართულია შიფრაციის მონაცემების მიერ გამოყოფილი ხმიდან ინფორმაციის მიღებისაკენ. ისტორიულად ამ ტიპის შეტევები თავდაპირველად კლავიატურის მუშაობის მოსმენაზე იყო დამყარებული, ხოლო დღესდღეობით აღმოჩენილია სისუსტეები, რომლებიც საშუალებას იძლევა გამოვიყენოთ აკუსტიკური შეტევები, რომლებიც მიმართული იქნება ელექტრონული შიფრატორების შინაგან კომპონენტებზე.

ლიტერატურა

1. Sweigart Al., Hacking Secret Ciphers with Python. 2013. ISBN 978-1482614374;
2. Stallings, William., Cryptography and Network Security: Principles and Practice. 2010. ISBN 0136097049.
3. Wiley., Modern Cryptanalysis: Techniques for Advanced Code Breaking 1st Edition. 2008. ISBN-13: 978-0470135938.
4. Q. Xie, N. Dong, DS. Wong, B. Hu. Cryptanalysis and security enhancement of a robust two factor authentication and key agreement protocol - International Journal - Wiley Online Library. 2014.

Abstract

MODERN METHODS OF CRYPTOGRAPHIC ATTACK

NANI ARABULI

David Agmashenebeli National Defense Academy of Georgia
Associated Professor

VLADIMIR ADAMIA

Georgian Technical University
Associated Professor

Cryptography is the most important part of the transmission of information in the information system. It prevents fraud attempts in any field, especially in the areas of national security and defense. Therefore, it is very important to study and analyze cryptology methods to perform this encryption algorithm, which will be much more stable than those algorithmic are used today.

Keywords: Psychological Debriefing, Stress, Post traumatic stress disorder, combat stress

THE IDENTITY OF A PRISONER OF WAR IN THE PSYCHOLOGICAL ENVIRONMENT OF "CULTURAL TRAUMA" DURING A HYBRID WAR

Yurii SHYROBOKOV

Kharkiv National University named after Ivan Kozhedub Air Force

Abstract. The article deals with the problem of military captivity. The basic characteristics of the psychological environment of "cultural trauma" have been reviewed. The main types of modern military captivity during hybrid war such as "military unit", which consists of the field force of neighboring countries, "professional mercenaries" and "gangs" which are formed from members of the criminal community and local residents has been determined. The study of the types of psychological characteristics of the modern military captivity has been conducted. The article describes the characteristics of psychological environment of "cultural trauma" during a hybrid war: psychological stress; realization of loss; feeling of being left out; crash of roles, role expectations, identity problems; feelings of absolute hopelessness and despair, inability to cope with the new environment; feeling of inferiority.

Key words: serviceman, prisoners of war, the psychological environment of "cultural trauma" anti-terrorist operation, hybrid war.

Formulation of the problem.

To characterize the contemporary confrontation that takes place in Ukraine such concepts as "unconventional warfare", "irregular warfare" or "compound warfare" can be applied. They all point out to "blurring" of the boundaries of military conflict and involvement of the non-military means, which have no direct relation to the classic military confrontation in the regular state. The nature of the war was most clearly demonstrated during the annexation of the Autonomous Republic of Crimea, in 2014, that is submission of a territory by means of information, electronic, cyber operations, combined with the actions of the armed forces, special services and intense economic pressure. B. Horbulin believes that concept of "hybrid warfare" was used against Ukraine, and that it is unique in many from the structural and functional point of view, its form is "hybrid" and its contents are "asymmetrical" [1].

Combat operations, which go on in the course of the antiterrorist operation in the Donetsk and Lugansk regions, show all signs of "hybrid warfare" [2] and have negative consequences that are characteristic of the armed conflict. The most serious of these are the loss of life among military and civilians, that is, the killed, the missing and the prisoners. The problem of using illegal forms of treatment of prisoners of war during an armed conflict has attracted attention of both domestic and foreign scientists [3]. But the aspects of psychological injury of all prisoners of war at once during a hybrid war remain insufficiently explored [4]. While exploring the signs of difference between the trauma that affects the whole group or the entire society and the trauma that affects the individual, Sztompka P. determined that they meet the concept of "cultural trauma" [5]. The issues of researching the "cultural trauma" of POWs as a psychological captivity environment are not paid enough attention to [6]. Pahalyuk K. A. indicates in his studies that captivity environment consists of the institutional environment, capturing goals, regime of detention and forced labor of POWs. [7] We believe that while a soldier is being held captive, an institutional environment of significant social changes is created, that is characterized by the transformation of living conditions, which creates a psychological environment of "cultural trauma", which leaves negative impact on the identity of those detained.

Thus, the problem of captivity environment remains relevant today, the features of deformation of individual prisoners while being in the psychological environment of "cultural trauma" in the hybrid wars are not determined, creating basis for carrying out an independent study.

Methods: analysis of scientific literature, legislative and regulatory acts, polls among the soldiers who survived war captivity,

summarizing the received information and interpretation of data.

Research results

During armed conflicts different manifestations of personality deformations, which happened in the psyche of prisoners, have different characteristics based on the features of subcultural psychological environment, which the prisoner got into. The vast majority of prisoners in a psychological environment of "cultural trauma" faced the conditions that they could not even imagine in their life environment before war (another level of living, restrictions, humiliation, bullying, violence, beatings, torture, etc.), which encourage them to strive to achieve a common goal - to survive.

Describing the deformation of individual prisoners, only a small number of researchers mark them as positive. For example, A. Oknynsky's memoirs about the POWs who have returned to their places of residence after the First World War describe former workers of German farm properties, who came home with the knowledge of a foreign language, concepts of order, respect for other people's property, with thoughts about better, more cultured life and with the intention to apply what they saw in Austria and Germany at home. [8]

However, most researchers indicate regressive personality changes of prisoners. That happened because military life in captivity was characterized by uniformity (the place of detention, clothing, diet, behavior, etc.), had severe limitations in meeting the needs and was constantly threatened. All activity of the prisoners was directed only to one goal: survive that day.

Thus, describing changes in the behavior of prisoners of war, J. Hendricks notes that it has the following features: indifference to one another, suspicion, conflict, abuse of companions. [9] According to Lehmann A., the main law of life behind the barbed wire is the principle of "surviving at all costs." In his opinion it is the staying of an individual in the camp for POWs, which results in the destruction of moral boundaries of an individual. [10] Smehnov RY is certain that captivity exposes human values. Among those he points out the ones that in his opinion become a residence standard in a camp for prisoners of war: betrayal, theft, selfishness, rudeness, cruelty and indifference. [11]

According to S. Karrera the so-called "hungry culture" is formed in POW camps [12] A former prisoner of war Shippmann G. describes this: "Hunger was the main torment of the camp life. Not the captivity by itself, not the barbed wire, not the work, not the tightness, not the heat or the cold were the things which we suffered the most from. It was hunger..." [13].

Hunger resulted in the degradation of personal values: a prisoner was willing to sacrifice everything for a piece of bread. R. Rupert calls it "the hungry madness" in his memoirs [14].

Recorded cases of cannibalism in certain camps for prisoners prove the degradation of the individual in conditions of hunger [15]. These facts are not rare in the history of warfare, one of the participants of the War of 1812 described the position of wounded Frenchmen, who were captured by the Russians, in his diaries: "Cries in the streets became worse when hundreds of them were collected together in a pile, thrown into the cold, locked in empty rooms at churches or monasteries without the opportunity to start a fire, not given meals for 5 and 6 days, refused even water. Thus, almost all died of cold, hunger and thirst. Few people got crumbs for food, which they could not chew with their weak jaws, still ate human flesh of their dead companions, nibbling it from bones like dogs ...". The same pattern can be observed among captive French soldiers from the army of Marshal P. McMahon in 1871; among Spaniards captured by Napoleon, among Russian shooters of governor Vladimir Sheremetyev captured by Polish hetman S. Pototskiy in 1660 [16].

Thus, the psychological environment that consists of the specifics of capturing, transportation, detention, interrogation and exchange of prisoners of war, creates environment of "cultural trauma", which is limited to personal growth on the one hand and regressive behaviors on the other.

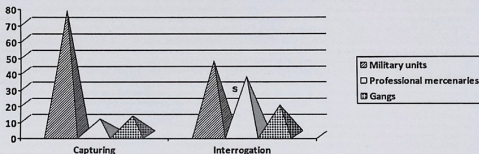
In condition of hybrid war diametrically different forms and ways of keeping prisoners of war can be seen, depending on the type of unit that captured soldier belonged to and his professional identity.

The survey among the 94 soldiers who survived captivity while

their exposure impossible by causing serious damage to a prisoner of war. As it is shown in Picture 1, the feature of a hybrid war is shifting responsibility from the criminal actions of troops on to the mercenaries. According to 36.2% of prisoners, military men who kept them captive, engaged mercenaries during interrogation, because of a desire to not act as executioner, unwillingness to use torture, even against the enemy and removing responsibility from themselves and war crimes of their subdivisions.

11.7% of respondents noted that in a hybrid war there also exists such type as a military captivity according to the psychological type of "gang", which is characterized by the following features: the purpose of capture is profit via buyout; keeping prisoners mainly in the areas of chamber type; humiliation and violence used against prisoners during interrogation, making videos of the process and further blackmail and a sharp change in relation towards prisoners after receiving buyout guarantees or agreements on the exchange. Among the features of the detention all respondents point out tough negative attitude to POWs which were the representatives of the police and the National Guard of Ukraine, they were mistreated even after receiving guarantees of buyout.

Thus, being in the psychological space of "cultural trauma" in various kinds of captivity during a hybrid war is characterized by different purposes, the need to cease resistance of the enemy is the main one for military units. They were characterized by beatings of prisoners during interrogations to prevent escape and induce cooperation. Professional mercenaries were intending to intimidate

participating in anti-terrorist operation in eastern Ukraine, concerning the psychological types of modern military captivity (pic. 1) indicate that during a hybrid war, troops of the enemy can be divided into three types: "military units", which consist of the soldiers of field force of a neighboring country, "professional mercenaries" and "gangs" that are formed from members of the criminal community and local residents.

Most respondents (76.6%) indicate that captivity according to the psychological type of "military division" is the main type in a hybrid war, and is characterized by capturing of prisoners to end the resistance. Farms and factory hangars were used for detention; they were turned into POW camps, nearly 300 people in each. Life support system was close to the one which was characteristic of the military units in the field: routine, nutrition, hygiene only with certain restrictions. Camp administration used different measures to prevent escapes and riots: officers were separated from the soldiers, and those who showed courage were kept on the premises of the chamber type alone or transferred to representatives of illegal armed groups. According to 45.7% of the respondents that were interrogated in a military unit, interrogation was based on the brutal beating of a POW.

In addition, in a hybrid war there is a kind of military captivity, which can be distinguished by psychological type of "professional mercenaries" which was survived by the 9.6% of respondents, according to them, the features of this type are: 1) the purpose of capturing soldiers is demonstration of strength, skill and intimidation of others; 2) use of pits for keeping prisoners, which reduces the number of guards and creates a possibility for quick elimination of those detained; 3) interrogations, characterized by torture, violence, murders of prisoners; 4) during the exchange mercenaries make

the enemy and demonstrate the strength and skill. The interrogation carried out by professional mercenaries was characterized by brutal torture, violence and murders of prisoners of war. Soldier exchanges and buyouts were typical for gangs. The specific features of interrogation conducted by the gang units were abuse of prisoners and blackmailing to accelerate his buyout or exchange just to get profit.

Investigating the problems of understanding differences between cultures by a person, confusion in values, social and personal identity, C. Oberg, calls this psychological environment "cultural shock" and determines its psychological characteristics: loss of friends and status, discomfort caused by entering a new culture [17]. While researching this problem Furnham A. highlights the main aspects of this psychological environment: 1. Tension which is caused by the effort needed to achieve the necessary psychological adjustment. 2. A sense of loss or deprivation (friends, status, occupation and ownership). 3. Feeling of being left out by the representatives of the new culture. 4. Crash of roles, expectations, values, feelings and identity. 5. Unexpected anxiety, even disgust and indignation as a result of awareness of cultural differences. 6. A sense of inferiority because of the inability to cope with the new environment [18].

Respondents who experienced this situation during a hybrid war believe that exactly those aspects characterize psychological environment of "cultural trauma" the features of which are determined depending on the type of unit that detains POWs.

Most respondents (80.9%), note that the mental state of POWs in the environment of "cultural trauma" is characterized by a strong psychological tension that was caused by: feeling constant fear of being killed or remain in captivity forever, waiting for physical

and psychological pressure from representatives of the enemy party, and also spent effort required for psychological adaptation to captivity imposed by the various divisions military units, professional mercenaries and gang formations.

Realization of loss (friends, status, profession, property, etc.) differs depending on the type of unit which a prisoner was detained at according to the respondents. Thus, 45.7% of soldiers who survived captivity according to the psychological type of "military unit" note that the loss of friends due to death during fighting, transportation and detention of POWs was the most traumatic event. Starvation and brutal beatings of POWs were the obligatory conditions of detention by a military unit according to 39.4% of respondents. This together with deprivation of sleep, clothing, food, drinking water, led to the realization of loss of confidence. The soldiers, who were held captive by professional mercenaries (36.2%) and members of gangs (18.1%) report that sense of loss of faith in themselves was caused by constant death threats, deprivation of food and water. Bullying of prisoners in the detention by the members of these units was aimed at intimidating soldiers, as 4.3% of respondents indicated that artillery shells were thrown in the pit which they were detained in once an hour every day, and the prisoners had to constantly hide from the shell, as soon as someone stopped to show fear, he was publicly tortured and killed.

Feeling of being left out in prisoners was caused by the various divisions of the warring parties with the help of force impacts. 17% of respondents who experienced captivity and were detained by the military unit note that the beatings were rather senseless, sometimes they were not even followed by asking questions. According to the respondents, in most cases it was done to intimidate prisoners and to persuade them into further collaboration, for this purpose, they used such methods of influence as undressing and interrogation without clothes, deprivation of food and sleep; torture drowning was applied to 1.1% of respondents. According to the soldiers, who were held captive by professional mercenaries massacre of POWs greatly suppressed psyche and behavior if a prisoner witnessed such actions, 26.6% indicated that they had witnessed the murder of their comrades during interrogation, and later always experienced simulate executions before interrogations when they were led away to the wall, announced the intention of execution, even shots into the wall were made to demonstrate the full power over the lives of prisoners. 7.4% of respondents who were held captive by the representatives of gangs confirmed that violence was used against them. These effects, according to most respondents, resulted in a steady sense of shame in the military after returning from captivity.

Crash of roles and role expectations was pointed out by 97.9% of respondents who experienced captivity. Captured officers and commissioned officers felt the problem of identity particularly strongly. Those who were held in POW camps (45.7%), noted that the system of security and residence was built so as to disrupt the existing among prisoners structure of military subordination. Prisoners were taken to do chores, street cleaning, pick up debris, collect shells and other items. Mercenaries and members of gangs treated officers and sergeants worse than ordinary soldiers. All respondents indicated that sense of loss of control over the situation, their own incompetence and crash of expectations were expressed in anger attacks, aggression and hostility against the enemy and as well as against other prisoners.

According to 23.4% of respondents, unexpected anxiety was caused by the fact that prisoners were often transported from place to place, transferred to other pits and cellars, promised to be killed each time, they experienced simulated executions, during transportation they were not fed, forbidden to sleep, engaged in transportation of arms, ammunition, digging trenches and doing other work. According to 18.1% of prisoners who were held by representatives of the most powerful gangs, outrage and disgust were caused by abuse and violence against prisoners to speed up buyouts, specifically, sexual perversion, forcing to eat feces, recording the process on video, and the following blackmailing of prisoners by the possibility of posting these materials on the Internet or sending them to family and friends through social networks. These events have caused such reactions as irritability, insomnia, anxiety and a feeling of exhaustion among the prisoners.

The feeling of inability to cope with the new environment is characteristic of respondents who experienced captivity according to the psychological type of "military unit", most of them felt strong shame and guilt after the comeback, and 2.1% of those, who said

that they "broke" and had to cooperate with representatives of hostile parties, noted the absolute sense of hopelessness and despair. Feelings of inferiority, according to respondents, are characteristic of POWs who were held captive by the professional mercenary gangs, torture, rape, blindness, amputation of fingers or whole limbs and even castration experienced by them resulted in severe depressive feelings and moods, committing suicides.

Thus, the main characteristics of psychological environment of "cultural trauma" are: psychological stress, which was caused by: a sense of constant fear of being killed or remain in captivity forever, waiting for physical and psychological pressure from representatives of the hostile parties, spent effort required for psychological adjustment to captivity conditions imposed by the various divisions: military, professional mercenaries and gangs units; realization of loss was experienced by the POWs of the military unit because of their comrades' deaths, starvation and brutal beatings; those who were held captive by professional mercenaries and gangs were characterized by the sense of loss of faith in themselves due to constant threats and simulated violence, which led to the realization of the loss of confidence; feeling of being left out in prisoners was caused by the various divisions of the warring parties with the help of force impacts; the military unit captivity was characterized by beatings, interrogation without clothes, food and sleep deprivation; professional mercenaries and members of gangs used violence and reprisals against prisoners which led to the feeling of steady shame among the soldiers after returning from captivity; crash of roles, role expectations and problems of identity, caused in a feeling of loss of control over the situation, their own incompetence and failing to meet expectations of captive officers and junior officers, which was reflected in anger attacks, aggression and hostility against the enemy as well as against other prisoners; unexpected anxiety was caused by the fact that prisoners were often transported from place to place transferred to other pits and cellars, promised to be killed every time; such events have caused such reactions as irritability, insomnia, anxiety and a feeling of exhaustion among the prisoners; feelings of inability to cope with the new environment are characteristic of the respondents who were forced to cooperate with representatives of the hostile parties, they are characterized by a sense of absolute hopelessness and despair, a sense of inferiority was caused by injuries, loss of vision, amputation and castration, leading to feelings of severe depressive moods and suicidal behavior.

Conclusions:

1. Being a soldier in the psychological environment of "cultural trauma" leads to deformation of the personality of a prisoner, in some cases it can result in personal growth, in others it leads to regressive behaviors and degradation that could be considered as boundaries of this psychological environment.

2. In a hybrid war capturing of soldiers has psychological characteristics depending on the type of unit that they are held captive at and has different purposes, for military units it is mainly the need to cease resistance of the enemy, and to demonstrate the strength, skill and intimidate the enemy, beatings of prisoners and depriving them of sleep and food was common among them, interrogations were carried out to prevent escape and induce cooperation. Professional mercenaries intend to intimidate the enemy and demonstrate the strength and skill, interrogations of professional mercenaries were characterized by brutal torture, violence and murders of prisoners of war. Exchanges and buyouts were typical for gangs. The characteristic feature of interrogation, conducted by the gang units, was abuse of prisoners for profit.

3. The main characteristics of psychological environment of "cultural trauma" during a hybrid warfare are: psychological stress, which was caused by: a sense of constant fear, waiting for physical and moral pressure, spent effort required for psychological adaptation to different types of captivity "military units", "professional mercenaries" and "gangs"; realization of loss experienced, by those captured by the military unit, the loss of comrades, starvation and brutal beatings of those who were held captive by professional mercenaries and those captured by gangs had the sense of loss of faith in themselves due to constant threats and simulated executions; feeling of being left out in prisoners was caused by the various divisions of the warring parties with the help of force impacts: beatings, stripping, deprivation of food and sleep (military unit), violence and massacre

of prisoners (mercenaries and gangs), which led to the development of steady sense of shame after return from captivity; crash of roles, role expectations and problems of identity, resulted in a feeling loss of control over the situation, their own incompetence and failing to meet expectations which was expressed in anger attacks, aggression and hostility; unexpected anxiety was caused by the fact that prisoners were often transported from place to place, transferred to other pits

and cellars, this caused such reactions as irritability, insomnia, anxiety and a feeling of exhaustion among prisoners; feelings of absolute hopelessness, despair and inability to cope with the new environment were characteristic of the respondents who were forced to cooperate with representatives of the hostile parties, the feeling of inferiority was caused by mutilation, loss of vision, amputation and castration that caused severe depressive feelings.

References:

1. Горбулін В. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії рваншу [Електронний ресурс] / В. Горбулін // Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/012315_Gorbulyn.pdf, доступно всім (дата звернення: 02.02.2017) – Назва з екрана.
2. Радковець Ю. Ознаки технологій "гібридної війни" в агресивних діях Росії проти України [Текст] / Ю. Радковець // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 36-42.
3. Нікітін Ю. В. Антитерористична операція як необхідна форма протидії злочинності та забезпечення безпеки суспільства [Текст] / Ю. В. Нікітін // Держава та регіони. Сер.: Право. – 2014. – № 2. – С. 132-136.
4. Магда С. В. Гібридна війна: виклики і перемоги [Текст] / С. В. Магда. – Х.: Відав, 2015. – 304 с.
5. Штомпка П. Культурна травма в посткомуністическому обшестве [Електронний ресурс] / П. Штомпка // Стаття вторая. Социологические исследования. — 2001. — № 2. - с. 3 – 12. – Режим доступу: <http://www.isras.ru/files/File/Socis/02-2001/002Shompka.pdf>, доступно всім (дата звернення: 02.02.2017). – Назва з екрана.
6. Нагорная О.С. Другой военный опыт. Российские военнопленные Первой мировой войны в Германии (1914-1922) [Текст] / О. С. Нагорная. – М.: Новый хронограф, 2010. – 441 с.
7. Пахалюк К. А. Пространство плена Первой мировой: лагерь для турецких пленных на острове Нарген (1915-1918 гг) [Текст] / К. А. Пахалюк // Международная жизнь. Специальный выпуск: История без культур. Великая война. Начало. М., 2014. – С. 100-128.
8. Окнинський А. Два года среди крестьян [Текст] / А. Окнинський. – М. Русский путь, 1998. – С. 62-63.
9. Хендрикс И. Лагерные "призраки" [Текст] / И. Хендрикс // Российские вести. 2000, 23-30 августа. – С. 15.
10. Lehmann A. Gefangenschaft und Heimkehr. Deutsche Kriegsgefangene in der Sowjetunion [E-Ressource] / A. Lehmann // München: C. H. Beck Verlag, 1986. – P. 40. – Zugang: <https://www.amazon.de/Albrecht-Lehmann-Gefangenschaft-Kriegsgefangene-Sowjetunion/dp/B00QZ0IM04>, Ehältlich vsm (Behandlungsermten 2017.02.02). – Bildschirmname.
11. Смедхнон Р.Ю. Интернированные немцы на территории Украинской ССР [Електронний ресурс] / Р.Ю. Смедхнон // Воронеж, 2012. – С. 22. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/internirovannye-nemtsy-na-territorii-ukrainskoj-ssr-1944-1950>, доступно всім (дата звернення: 02.02.2017). – Назва з екрана.
12. Карнер С. Архивлаг ГУПВИ [Текст]: Плен и интернирование в Советском Союзе. 1941-1956 / Карнер С.; ГГУ: Ин-т по изучению последствий войн им. Л. Болдыманн Грац-Вена-Клагенфурт, пер. с нем. О. Ахлисовой. – РГГУ – М.: РГГУ, 2002. – С. 103.
13. Шиппманн Г. Мой путь в разный плен [Електронний ресурс] / Г. Шиппманн // URL. – Режим доступу: storgulag.org/file/599983307attid=10251&serialNum=1&lc=ru, доступно всім (дата звернення: 02.02.2017). – Назва з екрана.
14. Rupert R. A Hidden World [Text] / R. Rupert. – London, 1963. – P. 71-72.
15. Джусти М. Т. Итальянские военнопленные в СССР [Текст] / М. Т. Джусти // Под ред. М. Талаая, пер. М. Талаая. – СПб.: Алтейя, 2010. – С. 76.
16. Казаринов О.И. Неизвесные лики войны. Между жизнью и смертью [Електронний ресурс] / О.И. Казаринов. – М., 2005. – 492 с. – Режим доступу: <http://e-libra.ru/read/252305-neizvestnye-liki-voyny.html>, с. 236-237, доступно всім (дата звернення: 02.02.2017). – Назва з екрана.
17. Oberg K. "Culture Shock." [Electronic resource] / K. Oberg // Presentation to the Women's Club of Rio De Janeiro, Brazil, August 3, 1954. – Access mode: <http://www.smcn.edu/Academics/internationaled/Pdf/cultureshockarticle.pdf>, Accessible to all (request date: 02.02.2017). – Name of the screen.
18. Furnham A. Culture Shock: Psychological reactions to unfamiliar environments [Text] / A. Furnham, S. Bochner. – L.; N. Y., 1986. – 298 p.

რეზიუმე

პატიმრის იდენტურობა "კულტურული ტრავმის" ფსიქოლოგიურ გარემოში პიბრიდული ომის დროს

იური შირობოკოვი

ივან კოყეფუბის სახელობის ხარკოვის საპაერო ძალების ეროვნული უნივერსიტეტი,

სტატიაში განხილულია სამხედრო ტყვეობის საკითხი. ასევე, განხილულია "კულტურული ტრავმის" ფსიქოლოგიური გარემოს ძირითადი მახასიათებლები. ყურადღება იქნა გამახვილებული თანამედროვე სამხედრო ტყვეობის ძირითად სახეებზე პიბრიდული ომის დროს, როგორცაა "სამხედრო ვეღანაცოვი", რომელიც შედგება მშობელი ქვეყნების საველე ძალებისგან, "პროფესიონალი დაქირავებული მებრძოლები" და "ზანდები", რომლებიც ჩამოყალიბებულია კრიმინალური დაკავლებებისა და ადგილობრივი მოსახლეობისაგან. მოხდა თანამედროვე სამხედრო ტყვეობისათვის დამახასიათებელი ფსიქოლოგიური თავისებურებების შესწავლა. სტატიაში აღწერილია "კულტურული ტრავმის" ფსიქოლოგიური გარემოს მახასიათებლები პიბრიდული ომის დროს: ფსიქოლოგიური სტრესი; დანაკარგის ანაბლურება; ყურადღებულ მითვების განცდა; ნარეუბებულობის განცდა, იმედგაცრეება, იდენტობისთან დაკავშირებული პრობლემები, აბსოლუტური უიმედობის და სასოწარკვეთილების განცდა, აბალ გარემოსთან შეგუებულობა; არასრულფასოვნების განცდა.

საკვანძო სიტყვები: სამხედრო მოსამხაურე, სამხედრო ტყვეები, "კულტურული ტრავმის" ფსიქოლოგიური გარემო, ანტიტერორისტული ოპერაცია, პიბრიდული ომი.

1924 წლის აჯანყება ქართული ემიგრანტული პრესის ფურცლებზე

სალომე კაპანაძე

ასოცირებული პროფესორი
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

რეზიუმე ბოლშევიკების მიერ საქართველოს 1921 წლის ოკუპაციის მოყვა პროტესტი, რომელიც ყველაზე ორგანიზებულად 1924 წლის შეთქმულების სახით გამოვიწინა. იგი დამარცხდა და ქართველი ემიგრანტების ახალი ნაკადი შეუერთდა სამშობლოდან განდევნილ საქართველოს შთაერთებს. უცხოეთში მათი ურჩავლესობა ერთგული დარჩა აჯანყების აუცილებლობის იდეის. ქართული ემიგრანტული პრესა აქტიურად აშუქებდა აჯანყების ბევრ საინტერესო დეტალს, რომელსაც კომუნისტები საგანგებოდ მალავდნენ. სწორედ ემიგრანტულმა პრესამ შემოინახა ცნობა ჩვენი ისტორიისათვის იმდენი ბევრი მნიშვნელოვანი ფაქტის შესახებ და ისინი საგანგებო შესწავლას საჭიროებენ. ჩვენი ნაშრომში ნარმოვდგინოთ მოგვრითი მათგანი.

საკვანძო სიტყვები: საქართველოს გასაბჭოება, 1924 წლის აჯანყება საქართველოში, ქართველი ემიგრანტები, ემიგრანტული პრესა, შალვა ამირეჯიბი.

„ავგისტოს აჯანყებამ, მართალია, ახალი დამოუკიდებელი საქართველო ვერ შეა, იგი დამარცხდა, მაგრამ მან შეა ახალი სულიერი საქართველო“.[2.149] ეს სიტყვები საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მთავარი კომიტეტის, დამოუკიდებელი საქართველოს (1918-1921) ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრს, არისტოკრატს, დახვეწილ ინტელიგენტს, პოეტსა და უსულოტის შალვა ამირეჯიბს ეკუთვნის. ეს გახლდათ მისი გულწრფელი გამოხატვის იმ პოლიტიკურ ფიზიონომამ, რომელიც საქართველოში ბოლშევიკური ოკუპაციის შემდგომ დაისაღწერა. დავა დრო, როცა ქართველ ხალხს კვლავ ერთგვარი ტესტი უნდა ჩაებარებინა ნაციონალური ღირსებისა გადასარჩენად. სამისოდ განზრდილი ისტორიის ამ მონაკვეთისათვის ყველა პირმა არსებობდა. უკვე მერამდენედ უნდა აზღვრებულყოფი ქართველთა ენერჯია და მომხდურთა ცდიერების საპირსონედ გათამაშებულყოფი ეროვნული დრამა ნაცნობი სიუჟეტით, პერსონაჟებითა და ფენითი. დრამის ეს მოდელი პერმანენტულად, თითქმის შეუცვლელად იმეორებს თავის არტეტიკს. შეუცვლელია ადგილი და მაროლოგრებელი გარემოებები. იცვლება მხოლოდ დრო და პერსონაჟთა სიმბოლური გვარ-სახელები. ეს დრამა ათასგზის დატრიალებულა ქართველი ენების ცხოვრებაში. მას ტრადიციულად მოჰყოლია ხანგრძლივი რეფლექსია ქართული ყოფიერების სამკდრო-სასიცოცხლო კოლიზიებსა და ერის ღირსების კატეგორიებზე. ამ განსა-შედეგების დროს კანონზომიერი და ლოგიკური ისტორიის ფრაგმენტების ასოციაციური კავშირების მოძიების მცდელობები, რადგან იგი ყოველთვის კრავდა და აერთიანებდა ეროვნულ თვითშეგნებას. ეს საბედისწერო განცდა სიცოცხლის ბოლომდე ტანჯავდა, „სამას იქითა საქართველოს“. (რუსულად ნიშნინიძე) მრავალ კითხვათა და გამოსავლის ძიებათა მათ ექონილოგიისი გამსაკურთხულია 1924 წლის აჯანყების თემა.

ჩვენი ქვეყნის ისტორიის ეს მონაკვეთი, როცა მე-20 საუკუნის დასაწყისში მისმა ღირსებულმა შვილებმა ტრადიციულად აიღეს პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე რუსეთთან იმპორტირებული, სამწინ ფირცხალავის თქმით, „სოციალისტურად მორთულ-მოკაშული“ იმპერიალიზმისათვის ისევე გაეწიათ ნინააღმდგობა, როგორც ეს ნინაობებდნენ საკულის სვეტლანა, 1832 წელს მამათა თიანამ გააკეთა-ღმარანი იყო მომავლისათვის, გამარჯვების რწმენას დამარცხების ტკივილი უნდა

დაეჯანა. როდესაც 1924 წელს ეროვნული დრამა თითქმის დუბლირებული კოლიზიებისა და გმირებით, რეჯისორითა და ჯალაითი კვლავ განმეორდა, შალვა ამირეჯიბმა არსებული რეალიზმისათვის მოულოდნელი ფრანა წარმოთქვა-„იმა ახალი სულიერი საქართველი“. [2.149] მართლაც, საქართველო კვლავ იმა და აღორძინდა იმ ძალასთან ჭიდილში, რომელიც 19 წლის შარო მაყაშვილმა ასე დაახასიათა: „რუსეთმა რაც კი კარგი გვიწერა ჩვენ, კულტურა, სულ გასცა და ახალგა არაფერი შემოიტანა ერის გარდა. ამისთანა მდარეველი უღმრთოს არ გაგინა, უფრო კარგი იქნებოდა. ევ ერთი ერია მგონი ცხეთი უღმრთო, უბედური და ღმერთისაგან დანწყველილი. ღმერთო, მოგვიპირთე ხელი...“[9.28]

1921 წელს „ღმერთისაგან დანწყველილი რუსეთი“ უკვე თბილისშია. მას ერისგან მრავალგზის შეჩვენებულ, თეთრ ცხენზე ამხედრებული მოლაღატ მოუძღვის ნინ. „პა, აღსრულდა, თქვენ მოხვედით, ჩვენ მიგიღეთ სხეულით ცხელით, მაგრამ ხალხი არ შეგინდობთ, რომ სერის ხმტკი შემოხვიდეთ...“[9.29] უწინასწარმეტყველა მათ იოსებ გრიშაშვილმა. ჯერ კიდევ მყოფდ დამოუკიდებლობა ვერ იხსნა იუნკერთა დადვრთლმა სისხლმა, ვერც ქაქუცა ჩოლოყაშვილის რაინდულმა სულმა და მისი შევიცულებლის მხედრულმა თავგანწირვად. გოლოვინის პროსპექტზე ჯალათებმა სამაგალითოდ დაასვენეს კორნისა და ტახახბულმა გმირები, თითქმის არწმუნებულ თბილისს, რომ ნინააღმდგობის აბრი არ ჰქონდა. დამოუკიდებელი საქართველოს შთაერთებამ დატოვა თბილისი და სტამბულის გაგლით საფრანგეთს მიამურა. მაგრამ ეს არ იყო საბოლოო დამარცხების გზა. მათ დამარცხების ტკივილთან ერთად თან გაიყოფნენ ნინააღმდგობის განახლების იმედი, რომელიც 1924 წლის აჯანყების სახით იფეთა საქართველოში. ქართული ემიგრაციისათვის იგი ბოლომდე დარჩა აწმოსთან მუდმივად გამავსულ, რეალიზის მამოძრავებელ ფაქტად, როგორც კობახიათის, 1832 წლის და სხვა მრავალი ეროვნული ცნობიერების შემკრავი და მარტირაზიზმული ბრძოლის ისტორიები. ამიტომაც არ ველოდით მათ არცუმენტები ამ აჯანყების დამარცხებისა და ნარეუმატებლობის მიმგზთა კვლევისას, ჰქონდათ განსხვავებული და მოგვერ კრიტიკული მოსაზრებებიც. მაგრამ მათი ამსოლუტური ურჩავლესობა თანმდებოდა სასიცოცხლოდ უმნიშვნელოვან ჭეშმარიტებზე-ქართველი ერი არ უნდა შეგუებოდა დამოუკიდებლობის დაკარგვას და

1924 წლის აჯანყების მსვადის წინააღმდეგობანი ყოველთვის იქნებოდა ერის მესიერებისა და ძირისების სადარბაზომ. მათ ქონდათ სრულიად ლეგიტიმური კითხვები საქართველოს 117 წლიან ისტორიამ, ბაგრატიონთა გვირგვინის მოშობისა და ერთმორწმუნეების ნიღბთა ჩატარებულ საცვლესით ტერორზე. ისინი ზღომდნენ და ფიქრობდნენ უფრობის საბჭოურ რეალობამ და საცარდელ მამულში რეზის ფართულ გამაჯნულ ჭეშმარიტების გამოსწავლელ თვლებობდნენ. ქართულ ემიგრანტთა ურთავლესობისათვის ეს სიმართლე სწორედ 1924 წლის აჯანყებისათან ასოვირდებოდა.

ქართველი ემიგრანტების მოყვანილელი ნაწილი წლებს ვამშავლობაში ერთგულდებ ავეცის აჯანყების იდეის და დაუღალავად გადაქონდათ ქალაქებში მასთან დაკავშირებული მოგონებები. 1931 წლის 30 აგვისტოს შალვა ამირჯიანი ქართული კოლონიის ხელმძღვანელად, უკვე მერამდენედ ნაკითხა მოსხენება აჯანყების დამარცხების, მისი შალვა იფელალოს მესახებ და აღნიშნა: „მნიშვნელობა აგვისტოს აჯანყების დადგენილება იგივეა, როგორც იგი როცა მას აწვადენდნენ, როცა ეს ხდებოდა და როცა ის დამარცხდა.“ [2.150] საკმაოდ ვრცელ მოხსენებაში შალვა ამირჯიანი კიდევ ერთხელ, თანამედროვერულად, გააძარა მისი მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი მოშავალ საქართველოსთან. ისტორიული ექსპერტიზა, რომელსაც მოშვესნებელი ნარმოვიფიციან გათვლილია ერის ჯანსაღი ფსიქიკისა და იდეური სიმართლის შენარჩუნებამ. აგვისტოს აჯანყებამ მის ღრმა რედელისების მფდარი დოკუმენტური მასალა და ცოცხალი მოგონებები ამშვესნა. შალვა ამირჯიანისათვის აგვისტოს აჯანყება იყო საკარო ერთგული აქტი, სამზადყოფნით მოვედრა, რომელიც ფასობდა არა ტაქტიკური გამარჯვება, არამედ პოლიტიკური შინაარსი. „რეჯანის გრანომა ისეთ გრძობ, რომელსაც თავისი „ილიუსების ნიჭის დამტკიცებას სურს- სრულიად ბუნებრივი გრანობა“. ამბობს იგი და ამ „ბუნებრივი გრანობის“ გამოცოცხლებს იმამამდელ მიზეზებს არავითარხელ უბრუნებდა: „რუსეთის საქართველოში ბოლშევიკების დროებით შეფოცად, რომელსაც იმამამოცუება კაცსა და ნივთს. თუ ამას დომტკიცებ საშინელ ტერორს, რომელიც უკვე აჯანყებამდე ავლენდა მურს ქართველობას, თუ იმისაც ჩაავდებთ ანგარიშში, რომ ბოლშევიკური რეჟიმი იხსია რეჟიმი, რომელსაც არავითარი ნებადართული და კანონიერი საშუალებე თავის დაცვისა არა სწამს, თუ იმასაც მოვიფიქრობთ, რომ საქართველო დაპირით ისეთმა ძალამ, რომელიც მსოფლიოშიც სახელი ნამდვარი აქვს და კაცობრივის მტრად იყო და დღესაც არის მიწვეული. თქვენ ნიხილთ იმ დასკვნამდე, რომ აჯანყება ერთადერთი საშუალებე იყო არამატრო ბრძოლისა, არამედ მართოდენ პროტესტისა“ [2.139] ეს შეფასება დღესაც უცვლელიად შეიძლება მიესადაგოს რუსეთის საცარდელ პოლიტიკას, მის დაუოკებელ იმპერიალისტურ ამბიციებს. თითქმის საუკუნის შემდეგ შალვა ამირჯიანის ეს შეფასება არ ვიხრავს სიმართლეს და იმ განთავალებზე გვიყვარება, რომლის ალტერნატივა არც იმასამდე და არც ხსნა რუსეთთან ურთიერთობისა, საწვევად, არ არსებობს. იგი არ არსებობდა მაშინვე, როცა რუსეთმა ურცხვად გადანერა გვირგვინის ტრაგედი, ბაგრატიონთა დინასტია მისი ხელდასმული მფენისაყვლისა და მთავარმართებელის ინსტიტუტი ჩანაცვლა და საქართველოს მიმართ მისი პოლიტიკა ასე გავესაღრა „ქართულ სხეულში- რუსული სული“. 1924 წლის აჯანყების რუსეთთან მიმართებულ თითარ ჯანელიც აღნიშნავს: „1924 წლის აგვისტოს აჯანყება, არსებითად, რუსეთის და საქართველოს შორის ურთიერთმიმართების გარკვევას, რუსეთის საბჭოთა იმპერიისაგან საქართველოს თავდოღენვისა და დამოუკიდებელი ცხოვრების განახლების მიმართ ემასხურებოდა. რუსეთისაგან მიმდინარე გამონკვევების დაძლევა, ერთგული თავისუფლება, სუვერენიტეტის განმტკიცება, ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა და უსადრობის უბრუნელებლად ის პრობლემებისა, რომლებიც არანაკლები სინშავით დვას დღევანდელი საქართველოს წინაშე. ამდენად, 1924 წლის აჯანყების

ირველიც არსებული ცოდნის აქტულობა, იმ დროინდელი პოლიტიკური გამოცდილების სიღრმისეული გაზრება და ცოდნა-გამოცდილების თანამედროვე სინამდვილესთან მისადაგება არ არის მოლოდ შეშვესნებითი ნაკობით. იგი იმადროულად ხელსაწყოობრივად მიმშვესნავი პრობლემა და, ჩემი აზრით, როგორც აგამნიდელი, ისე მომავალი პოლიტიკოსების შირიდანაც მეტ ყრადღების საკრებებს.“ [10.207]

შალვა ამირჯიანის ისტორიული მესიერებისათვის 1924 წლის აჯანყება სწორედ ამ პოლიტიკის ლეგიტიმური შედეგი იყო, რომელთანაც ბრძოლა დღესაც გრძელდება და კრიტიკულ ფაშაში შესული. ყოველი წლის მარიაშობისათვის ქართული ემიგრაცია კვლავ და კვლავ იგზობდება, რათა ათ სპირტში რწმენა არ დაეკვრათ და იმფისთვის მიეცათ ხარდო.

საბჭოთა დამეგრება ყველა ღრმეს ხმარობდა ემიგრაციამ მყოფ ქართველებში შიდა განმეშვებლობისა და მუღლის დასათავება. ამის საშუალებად მართკრივოდ ვეშავლის სხებელი ემპირიები, რომელიც 1924 წლის აჯანყების შემდეგ დიდ ანარმოება პრეშავანდა საბჭოთა ხელისუფლების სასარგებლოდ მის მიერ დაარსებული გაზეთის „ახალი საქართველო“ მეშვესნით და ქართველი ემიგრანტებს სამშობლოში დაბრუნებისად მიზნობდა. აჯანყების დამარცხების შემდეგ მან მკვეთრად შეცვალა თავისი პოზიცი და ბოლშევიკური წყობის რეკომირება დაიწყო. გაზეთის პირველსავე ნომერში გრძობოდ ვეშავლება ასე ჩამოყვანილი თავისი პოზიცი 1924 წლის აჯანყების მიმართ: „დღეს აჯანყების სისხელ გავავლეს, მოვიხოვით ანტიბოლშევიკური ფორმის ლეკიდაცია. ეს კი წინშავს ამ ფორმთან დაკავშირებულ ყველა პარტიულ და ინტერპარტიულ ორგანიზაციისა ლეკიდაცისა. უნდა მაღარიოთ აშკარად, რომ როგორც ნიუ ფორდანის შიარობა, ისე კარლი მფიძის დამეშვესნებელი კრება და მისი შეამდენელი პარტიები პოლიტიკურად მოკვედნა...“ [5] გაზეთ „ახალი საქართველო“ 1925 წლის 15 მაისის ნომერში დაიბედა გრძობოდ ვეშავლების წერილი „ნიუ ფორდანია აჯანყების შემდეგ“, სადაც მან მთამათან გაასწარა ფორმის მთავრობა და ახალ თამბის არსებულ რეალობისთან შეგვესნავს მოწვევა: „საქართველოს ახალი თამბავ ვერ გადაყვება 1924 წლის აჯანყებით გაბრამებულ ფორდანის მენშევიკურ მთავრობას... არა ბატონო, მთელი საქართველო საფლავში არ უნდა ჩანეს... ფორდანის საქართველოსთვის მოტყუებით დოღმულემთან, ახალ საქართველოსი საცარდა გამარავლება, გამეფდრება, განათობება და არა აჯანყება...“ [6] შალვა ამირჯიანს ერთ-ერთი იმთამათანი იყო, ვინც თავგანწირული იცავდა აჯანყების იდეას მსვადეს შემოტყუებისაგან და დაბეჭვირებით მოთხოვდა მის იმპეტურ შეფასებას. მან ქართველი იცავდა, რომ ნიხილში საბოლოოდ დაასამარებდა ქართველთა ერთგულ განცდებს. იგი არ შალვად, რომ სიფრთხილის გრძობა აჯანყების მიმართ ბევრ დორსებულ ქართველს ტანვავდა, ბევრი ეჭვის თაღითი უყრებდა მის დაწყობას და ორგანიზების თარის, მაგარიც ეს არ იყო ნიხილში სიმტკიცის და შეშვესნავლობა არსებელი მეგობარობისადმი. შალვა ამირჯიანი მოგვიხირობს მის შეხვედრის შესახებ ნიუ ნიკოლაიკისთან, რომელსაც განსხვავებული მოსაზრება გააჩნდა აჯანყებამ. ხალხის ცოცხალსაგანი მამამთავარი მარწმუნება და შირჩევადა, რომ აჯანყებზე ხელი ავეყოლო-წერს იგი თამბათა ურთიერთობის დაიღმეძვის გათვალისწინებით ასკენის: „მოხუცები რომ ახალგაზრდებს ჭკიანები არიან, ძველი ჭკმარობება, მაგარიც ეს არის ჭკმარობება, რომელიც ერთ ერთვე წელს არას ჯრდებდა და მოითხოვს მეორე ორმაც წელსაც. მე მაშინ ოცდათვრამეტი წლის ვიყავი“. [2.158] ეს არ იყო დანაშაულის განცდა, რომელიც შალვა ამირჯიანს აჯანყების იდეას უპირთოდ შეცვლილად აღიარებინებდა. ეს იყო რწმენა, რომელიც მას აძლევდა საშუალებას თვალის განწარფრების შემდეგ მათი მთობისათვის. დღეს თუ არა ხელს შეშვესნავის თამბი ხომ უცილებლად დასავდა საბედისწერი კითხვების-ირობითი თუ არა? და ეს კითხვა უფრო მშინე იქნებოდა ისტორიისათვის, ვიდრე 1924 წლის მსხვერპლთა უდანაშაულობის ხსნლი.

შალვა ამირეჯიბი ბოლომდე ერთგული დარჩა აჯანყების იდეის. მისთვის დემოკრატიული რესპუბლიკის შენარჩუნებაზე უფრო მთავარი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის შენარჩუნება იყო. სწორედ ამ იდეის დაკავება იყო შალვა ამირეჯიბისათვის ერთგული ტრაგედია, ერის სასიცოცხლო ნიშანსტეგის სიმბოლო გახდოლიყო დროის პრაქტიკული მდინარეებზე. აჯანყება ერთად მომხდარიყო, რათა ქართველობას ეროვნული კატასტროფა აციკლებინა. წინააღმდეგობის უნარის გამოვლენა ამ შემთხვევაში არც მეტი, არც ნაკლები ყველაზე თვალსაჩინო საშუალება იყო.

1924 წლის აჯანყების ისტორიული მნიშვნელობის შეფასებისას თავის წერილში „სისხლისათვის ქართლისა“ შალვა ამირეჯიბმა ტრადიციულად გამოამჟღავნა უკომპრომიზობა მათ მიმართ, ვინც ემიგრაციაში ავიცტოს აჯანყების კრიტიკით იყო დაკავებული. ერთ-ერთი მათგანი გახლდათ დავით შვიცი, რომელიც გრივლი ვეშაპელის გუნდის წევრად მოიპარებოდა და, სხვათაშორის, 1924 წლის ანტიბოლშევიკურ ოპერაციებზე ხელმძღვანელობდა სამეგრელო-ზემო სვანეთში. ემიგრაციაში მან აჯანყება თავიდან ბოლომდე აჯანყებულ უნდა და მისი მკვეთრი კრიტიკით გამოვიდა. მოგვიანებით დავით შვიციეს „ვილიდოდ“ საბჭოთა საქართველომ უკან დასაბრუნებელი ანთა უწყალობა, რადგან ბოლშევიკებისათვის ყველი ყვეთ ვლიათ ის მოწაზოვარი იყო, რომელიც მათ ჰომიციების უწყარებდა და თავისუფლებისათვის მებრძოლ ქართველობა სისხლს ჩამორეცხვდა. ასეთ მერვე ადამიანთა შორის აღმოჩნდა ტ. მარგველაშვილიც, რომელსაც ავიცტოს აჯანყების აღსანიშნავ ტრადიციულ კრებაზე უპასუხაო ტონით მოსაზრება გამოთქმეს, აჯანყება იგი უნდა მომხდარიყო, იგი სრულიად მოუმზადებელი იყო. შალვა ამირეჯიბის განსაკუთრებული განრიხება გამოიყენებოდა ქვეყნა ჩოლოყაშვილის მოხსენიებამ იმ ე. წ. „ანდიდთა სიაში“, რომლებმაც „ქართველი ხალხი ამ აჯანყებაში ჩაიბრია“, ვინაიდან მას სწამდა, რომ დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის სიმბოლო-ქვეყნა ჩოლოყაშვილი იმ ისტორიული შედეგოდა, „როგორც მისი ბრწყინვალე ერთგული გმირი“. ცხადია, შალვა ამირეჯიბის ეს კანონიზირებული შეფასებოდა და სიმართლე იმ დავალიდან და თავდადებიდან იყო ამორბილი, რომელიც ქვეყნას სახელი იმთავითვე დაუკავშირდა. მისი სახელი სიცოცხლეზევე ლეგენდოდ იქცა. ემიგრანტული პრესა ყოველთვის იცლიდა მასზე სასაუბროს. იმ თვალსაზრისით გამოიხრებოდა გაბეით „თეთრი გიორგი“. 1930 წლის მე-3 ნომერი მთლიანად ეძღვნება ერთგული გმირის გარდაცვალებას და მის ხსენებას. პირველი წერილი „სული გმირისა“ სარდადციო ხასიათისა და ნიშანდობლივია, რომ მასში იმთავითვე აღიბრა ქვეყნის ნუშის საქართველოში გადმოსუნიების საკითხი. სხვათაშორის, ამ საკითხს ქართულ ემიგრაციაში არც შემდეგმ დაუკურგავს აქტალურობა. ნიკოლოზ ნაკაშიძე მომავალ თობას შეაგონებდა, რომ ქვეყნა ჩოლოყაშვილის ნუშით სამშობლოში უნდა დაბრუნებინათ: „ქართველი ახალგაზრდობის მოვალეობაა მშობელ ქვეყნას დაუბრუნო სახელგანთი შეილი და მისი სათაყვანო ნუშით მომხებე მინას მიაბაროს. ქართველობა სვედით მოცული, დაზაგრული გული იმდით შეკუმრებს მომავალ მებრძოლ თობას და სწამს, რომ ქართველი ახალგაზრდობა ამ ერთ იმედს არ გატკუბუნებს.“ [7]

1924 წლის აჯანყების შედეგების დინამიკა კარგად მოჩანს ფერნალ „ბრძოლის“ ფურცლებზეც. იგი 1925-1927 წლებში გამოდიოდა პარიზში და სოციალ-დემოკრატიული ფრთის პერიოდულ გამოცემა ნარმოადგენდა. ბუნებრივია, რომ ამ დაბეჭდილი უპასუხაობის 1924 წლის აჯანყების

ქალათაში მიმ-2 ნომერში დაიბეჭდა სტატია 1924 წლის აჯანყების მონაწილეთა გასამართლების შესახებ სათაურით „საბჭოთა თბილისის სამართალი“. წერილის ავტორი უცნობია, მას არც ფსევდონიმი აქვს მითითებული. ავტორის მიზლი ბოლშევიკური საქართველოს მიმართ დუდუნაია. რა თქმა უნდა, ეს განწმება ცენტრალზე იმდროინდელი სასამართლოს მიმართაც, რომელმაც ათასობით აჯანყების მონაწილე და არამონაწილე გასამართლო. წერილის ავტორისთვის გაგებებარია, რა საჭირო იყო ამ სასამართლო დარის მოწყობა იმ 47 ადამიანისთვის, როცა ათასობით მათი თანამაზრე ყოველგვარი სასამართლოს გარეშე დახვებრტეს: „როცა ათასზე დახვებრტეს შერჩეული და წინასწარ მოფიქრებულად, ამით უნდოდათ ახსილსიგან დაეცალათ, როგორც თვითონ ამბობენ ფიზიკურად გავეციდით მონიანაზმდეცე- მებრძოლი საქართველო და მისი შეთაბერი პოლიტიკური პარტიები“. წერილის ასრულებს გადურთხილება: „თრთოდეთ ქალაქისი საქმეწმან თქვენწმან განგასამართლო თქვენ და არა მას საუკუნით დასდო ბეჭედი.“[4]

ფერნალი „ბრძოლა“ ანდერგთვის უბრუნებდა 1924 წლის აჯანყების თემა. თბილისის ემიგრაციის მუზეუმში დაცული 1927 წლის 26-ე ნომერში დაბეჭდილი წერილს ხელს აწერს ვინმე „ნ. რ“, რომელიც ოპტიმისტურად განიხილავს მომავალს და თვლის, რომ „სისხლით დაბეჭდული კომუნისტური ხელისუფლების“ გამარჯვება დროებითია. „1924 წლის ავიცტოს აჯანყება დამარცხდა, ხოლო მის მიერ გადმოსრულილი ლეზენგი- რუსული კომუნისტის ამოგდება და საქართველოს განთავისუფლების იდეა მტკიცედება და მისი საბოლოო გამარჯვება ახლდებება.“[5]

1924 წლის აჯანყების თემაზე ქართულ ემიგრაციაში არასოდეს დაუკარგავს აქტალურობა. მაშინ, როცა საბჭოთა ცენზურა კუთროვანებით გაუბრბოდა საქართველოს ისტორიის ამ ტრაგიკულ, მაგრამ ქართველობა ნაციონალური თვითშეგნებისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ფაქტს, თითქმის ნახევარი საუკუნის მერვე ფერნალ „კავკასიანის“ 1965 წლის მე-10 ნომერში დაბეჭდა რადგან არსენის წერილი „აჯანყება საქართველოში“, რომელშიც შენარჩუნებულია ის პათოსი, რომელსაც წლების განმავლობაში ერთგულებდა ქართველი ემიგრანტთა უმრავლესობა. „1924 წლის 29 ავიცტოს დატრიალდა ქართველის ერის ის დიდი ტრაგედია, რომელიც თაობიდან თაობაში გადაეა როგორც გმირობის და გაბედულობის დაუეყნარია დტა. ამ დღეს ჰაბარა ერი იბრბილი ხელში შეტევა ბუნებრამ კომუნისტურ სახელმწიფოს, რადგან ვერ აიტანა შურაგცყოფა, უსამართლობა, თავისუფლების დახუთვა და ადამიანური ღირსების შელახვა“ [7]. მოგვიანებით „უცხო ხიზიტი“, სოციალური თანასწორობის იდეით შემოხებტებულ რენეგატებულ წინასწარმეტყველებს აუბნათ. ქართველობა ემიგრანტებმა „სამაგს იცემა“ საქართველოში შეძლეს გადაფრინათ ის, რასაც თითქმის ნახევარი საუკუნე შალვადა საბჭოთა კონიუტერა. შალვა ამირეჯიბმა ერთგამ 1924 წლის შენიჭმულებს უწოდა „ღამის წყვილით გადაღლებული ჰეიგა“. ბოლშევიკების მლედებით საგანგებოდ დაცულ საქართველოში მარცხულ წყვილიდით იყო მოცული საქართველოს ისტორიის და მოწაკვეთი. ამ ისტორიის გმირების სახელმსახვ არავინ წწყალობდა. თუცხა დრო და ბედისწერა მაინც სამართლიანი აღმოჩნდა. მათი უნაღვლე დიანდო ევაზო სიციასგან და ქართული ცნობიერებაც, რადგან ამ პასუხისმგებლობისა და ნუშობრივი მემკვიდრეობის გარეშე ბეგრე რამ იმ წესრიგის მიღმა დარჩებოდა, რასაც ერის მესხიერება ჰქვია.

ლიტერატურა

1. ამირეჯიბი შალვა, წიგნი 1, ლიტერატურის მუზეუმი, თბილისი, 1997
2. ამირეჯიბი შალვა, წიგნი 2, ლიტერატურის მუზეუმი, თბილისი, 1997
3. შარაძე გურამ, ქართული ემიგრანტული ჟურნალისტიკა, ტ. 1, თბილისი, 2001
4. ჟურნალი „ბრძოლა“ N2, პარიზი, 1925
5. ჟურნალი „ბრძოლა“ N26, პარიზი, 1927
6. გაზეთი „ახალი საქართველო“ N6, პარიზი, 1925
7. გაზეთი „თეთრი გიორგი“, N3, პარიზი, 1930
8. ჟურნალი „კავკასიონი“ N10, პარიზი, 1965
9. ნიკოლეიშვილი ავთანდილ, XX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ნარკვევები, ტ. 1, თბილისი, 1994
10. ჯანვლიძე ოთარ, 1924 წლის აჯანყების გაკვეთილები, 1924 წლის აგვისტოს ეროვნული აჯანყების 90-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული, ნოე ფორდანიას ინსტიტუტი, პარიზი, 2015

Abstract

Georgian Immigrant press about the 1924 uprising

SALOME KAPANADZE

David Agmashenebeli National Defense Academy of Georgia

Bolshevik occupation of Georgia in 1921 was followed by protests, which turned into the organized plot in 1924. It was defeated and the new wave of immigrants expelled from their homeland to join the banished government. Most of them remained faithful to the idea of a necessity of the uprising. Georgian Emigrant Press has been publishing many interesting details of uprising, which were deliberately concealed by the Communists. In fact, the immigrants press has preserved a lot of important facts that are valuable of our history and need special investigation. Some of them are presented in our work.

Keywords: Sovietization of Georgia. Rebellion in 1924. Georgian emigrants. Emigrant Press. Shalva Amirejibi.

ფსიქოლოგიური დებრიფინი და საბრძოლო სტრესი

ნათია ოზაიძე

დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია

რეზიუმე წამრთმში განხილულია საბრძოლო სტრესის სიმპტომატიკა, რისკები და დაძლევის გზები. ბევრი კვლევა ადასტურებს, რომ ფსიქოლოგიური დებრიფინი, როგორც ჩარევის მეთოდი არ არის ეფექტური და ხშირად სიმპტომატიკის გამწვავებასაც იწვევს. მიუხედავად ამისა, შეიქმნა სპეციალურად სამხედრო მოსამსახურეებზე მოტრავებული ფსიქოლოგიური დებრიფინის სახე, რომელიც გამოიყენება როგორც პირველადი ჩარევა საბრძოლო მომენტებშიდან დაბრუნების შემდგომ. ჩარევა მიზნად ისახავს პოსტტრავმული სტრესის განვითარების პრევენციას, ოფელის ერიანიზმის და საბრძოლო სულისკვეთების გაძლიერებას.

საკვანძო სიტყვები: ფსიქოლოგიური დებრიფინი, სტრესი, პოსტტრავმული სტრესული აშლილობა, საბრძოლო სტრესი.

ყოველდღიურ ცხოვრებაში სტრესი გარდაუვალი და მოგვერს სასურველი მოვლენაა. თუმცა, არსებობს ისეთი სახეობის ფსიქოლოგიური დებრიფინი, რომელიც გამოიყენება საბრძოლო სტრესის შემთხვევებში. ამის მიზანია, დაეხმოს მათ, ვინც საბრძოლო სტრესის გამოწვევების შედეგად დაზარალებულია. ამის მიზანია, დაეხმოს მათ, ვინც საბრძოლო სტრესის გამოწვევების შედეგად დაზარალებულია. ამის მიზანია, დაეხმოს მათ, ვინც საბრძოლო სტრესის გამოწვევების შედეგად დაზარალებულია.

ბევრი სხვადასხვა ფორმალური მნიშვნელობა აქვს. ეს არის სტრუქტურირებული პროცესი, რომელიც განხილულია უკვე მოხმადარი ქვეყნებში ან მოვლენა. მიზანია კი ის არის, რომ მოხმადარეობაში ისინი გამოიყენებენ დაეხმოს მათ, ვინც საბრძოლო სტრესის გამოწვევების შედეგად დაზარალებულია. ამის მიზანია, დაეხმოს მათ, ვინც საბრძოლო სტრესის გამოწვევების შედეგად დაზარალებულია.

გამოიყენებენ დღევანდელი მსოფლიო პოლიტიკიდან განსაკუთრებით აქტუალურია საბრძოლო სტრესი და საბრძოლო მომენტებშიან დაკავშირებული სტრესული მდგომარეობები. საბრძოლო მომენტების რაოდენობის და ინტენსივობის ზრდასთან ერთად სამხედრო მოსამსახურეებში იზრდება სტრესული მდგომარეობების განვითარების რისკიც. ერთის მხრივ, აუცილებელია სწორად მოხდეს განალიზება, თუ რა გავლენა აქვს საბრძოლო მომენტებზე ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე და მეორე, ამის შესაბამისად მოხდეს ჩარევის დაგეგმვა.

დებრიფინის სხვადასხვა ფორმები ძირითადად შეიცავს იდენტურ ელემენტებს: სტრუქტურირებული ჯგუფური დისკუსია, რომელიც ეხება სტრესული გამოცდილების მიმოხილვას. დებრიფინის სპეციფიკური მოდელი განსხვავდება ფაზების რაოდენობით, დისკუსიის საგნით, ჯგუფის ტიპით: მაგალითად, დებრიფინი შეიძლება ჩაატარდეს მსოფლიო სტრესული სიტუაციის შემდეგ, ან კონკრეტული დროის გასვლის შემდეგ საბრძოლო მომენტებიდან, ან მიზნად ისახავს მხოლოდამხოლოდ სამხედრო მოსამსახურის ბრძოლის ველიდან ოჯახში ადაპტაციას [3]; [11].

დღესდღეობით ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის პარტნიორი ქვეყნები აქტიურად არიან ჩართულნი ამ პრობლემაში. მიმდინარეობს კვლევები სხვადასხვა თერაპიული ტექნიკების ეფექტურობის დადგენის მიზნით.

დებრიფინი მიმართულია სამ ძირითად მიზანზე: ტრავმული მოვლების ფსიქოლოგიური შემოქმედების შემცირება, პოსტტრავმული სტრესული აშლილობის განვითარების პრევენცია და იმ პრობლემების იდენტიფიცირება, რომლებიც ესაბრუნებათ სხვა პროფესიონალების ინდივიდუალური ჩარევა [8].

ფსიქოლოგიური დებრიფინი არის ერთ - ერთი უნივერსული ჩარევა, რომელიც ტარდება საბრძოლო მომენტების დასრულების შემდგომ იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული ტრავმული მდგომარეობების რისკი. საბრძოლო განვითარება და არა მხოლოდ საბრძოლო სტრესის დროს; სხვადასხვა სექტორებში, საერთაშორისო და არასამხედრო ორგანიზაციები ტრავმული მოვლების მსხვერპლებს სთავაზობენ დახმარებას, ასევე სხვადასხვა სპეციფიკური სამსახურები და ორგანიზაციები საკუთარ დაქვემდებარებულ პირებს სთავაზობენ დებრიფინის საშუალებით სტრესული მდგომარეობების მართვას. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული მეთოდი ფართოდ გამოიყენება, მისი ეფექტურობის საკითხი მაინც კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას. დაისვა საკითხი რელურად დებრიფინი ახდენს თუ არა სტრესის სიმპტომების შესუსტებას, თუ უსარგებლოა და პირიქით, შესაძლებელია მიანიშნოს მომტანიც იყოს?

თავდაპირველმა კვლევებმა დებრიფინის ეფექტურობის შესახებ ნეგატიური შედეგები აჩვენა. ვინაი იმისა, რომ ამ დებრიფინმა მნიშვნელოვანი განსხვავება იმ პაციენტებს შორის ვინც გაიარა დებრიფინი და ვისაც არ გაუვლია იგი, ასევე კვლევაში აჩვენა, რომ დებრიფინის ნეგატიური ეფექტი ჰქონდა და პოსტტრავმული სტრესული აშლილობის სიმპტომები უფრო მეტად გამოწვევა.

1997 წელს კარდიფში დამწვრობის განყოფილებაში 18 თვიანი ჩარევის შედეგების მიხედვით, იმ პაციენტებში, რომლებმაც გაიარეს დებრიფინი, ჰქონდათ პოსტტრავმული სტრესის მნიშვნელოვანი გამწვავება, ვიდრე მათ ვინც არ გაიარა მსგავსი დებრიფინი. ეს იყო პირველი რანდომიზირებული კონტროლირებადი კვლევა, რომელიც სპეციალურ ფართო შერჩევას მოიცავდა (სულ 133 დამწვრობის მსხვერპლი) და მათი გადაინაილება ჯგუფების მიხედვით შემთხვევითი შერჩევით [1].

დებრიფინი, როგორც ტერმინი გულისხმობს სპეციფიკურ და აქტიურ ინტერვენციის პროცესს, რომელსაც

დებრიფინი უარყოფით ეფექტზე საუბარია ავტო საგნაო შემთხვევების მსხვერპლ ადმიანებთან ჩატარებულ

ოქტომბრის კვლევამაც. იმ საკითხებს, რომელთაც გაიარეს დებრიფინი ჰქონდათ შენარჩუნებული მწვავედ პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობის სიმპტომები, ხოლო იმ საკითხებს, რომელთაც არ გაუვლიდა არანაირი ჩარევა შემვიწვევით ჰქონდათ მსგავსი სიმპტომები [2].

დებრიფინს ამ შემთხვევაში ეფექტი ჰქონდა, მაგრამ ნეგატიური და მოხდა სიმპტომების გამწვავება. ამ შემთხვევაში მიზეზებს საუბარი რთულია. შესაძლებელია ტრავმულმა მოვლენამ მესხინებამ დიდი ზეგავლენა მოახდინა და ხელს უწყობდა ნორმალური კოგნიტიური პროცესების მიმდინარეობას, რამაც უფრო უწყალოდ გახადა ტრავმატული მოვლენის განხილვა. ასევე შესაძლებელია დებრიფინის რომელიმე სპეციფიკურ ფორმას უფრო დადებითი ეფექტი ჰქონოდა. თუმცა ამ არგუმენტებს მტკიცებულებები არ არსებობს. ასევე დებრიფინის შემადგენელი ნაწილი, რომლის დროსაც ჰაიციტების აქტივაცია მოსალოდნელი ემოციურ რეაქციებს პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობის დროს, შეიძლება ამწვავებდეს მათ მდგომარეობას, სწორედეს ამ სიმპტომების გამოვლინის ალბათობას. ასევე, მოგვირითისთვის სიმწვე დაცვის მუცხინებშია და უცხო პირობა საუბარს გამოვამჩნითელის ბუნებრივ პროცესებს შესაძლებელია ნეგატიური ეფექტიც კი ჰქონდეს.

დებრიფინის ეფექტურობა კიდევ ერთხელ არ დადასტურდა ამსტერდამის ფსიქოლოგიური ტრავმის ცენტრსა და ტრავმათთან დაკავშირებული აშლილობების დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის ამბულატორიულ კლინიკაში (ნიდერლანდები) ჩატარებულ კვლევაში, სადაც მონაწილეები გახლდნენ ტრავმის მსხვერპლ სამოქალაქო პირები. აღნიშნული რადიომიზანტული კონტრასტირებადი კვლევის მიზანი იყო შეეცადნენ დებრიფინის ეფექტი, კონკრეტულად, ემოციური დებრიფინი და სანაშენაშენობელი დებრიფინი, მიღებული შედეგები შედარებინათ საკონტროლო ჯგუფისათვის, რომელზეც არ განხორციელდა არანაირი ჩარევა. შედეგებმა აჩვენა, რომ სიმპტომები შემოკლდა სამდე რაგვი 6 თვის განმავლობაში, მწმომკნელთა განსხვავებების გარეშე. ასევე, ემოციური დებრიფინს ჰქონდა უკუეფექტი: იმ საკითხებში, რომელთაც ჰქონდათ მოხატებული აგნების ადრეული სიმპტომები, კიდევ უფრო მოიმატა პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობის მაჩვენებლებმა [7].

მეორე განხილული კვლევები ჩატარებულია პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობის დროს, რაც არ გვაძლევს უფლებას რომ შედეგების განხორცილება მოხდეს საბერძნული სტრესის შემთხვევებზე. დღეს მკვნირები შეთანხმდნენ, რომ ეს ორი ტერმინი განსხვავებულ მდგომარეობას აღწერს. მიუხედავად იმისა, რომ ამ მდგომარეობებს საერთო სიმპტომები აქვთ. ამიტომ შეგვიძლია ვიყარავოდთ, რომ ჩარევის მეთოდიც განსხვავებულ უნდა იყოს და შესაბამისად, ეფექტულებიც.

პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობა DSM V - ის მიხედვით განიხილება, როგორც რავალური ან მოსალოდნელი საფრთხის (საკვილია, სხეულის დაზიანება, სესვალური ღვალისა) შემთხვევა [15, გვ.181-187]; [17]. იგი ისეთი ძლიერი და ყოვლისშემძლე სტრესული მოვლენის შედეგად ვლინდება როგორცაა, ომი, ბუნებრივი კატასტროფები, სესვალური ძალადობა და ა.შ. მსგავსი ტრავმატული მოვლენები იმდენად არაორგანიზირებული და უცვარი, რომ ნებისმიერი ადამიანისათვის დისტრესის გულსიმბოლოა. პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობა გულისხმობს ღრმა ემოციურ ჭრლობას. მას ხსიათდება: განმარტობა, უნებელი და თავშემოხვეული მოვლენების ტრავმატული მოვლენის შესახებ, განმარტობები დისტრესული სიმპტომები, რომელთაც დაკავშირებულია ტრავმულ მოვლენასთან, დისოციაციური რეაქციები (რეტროსპექცია), რომლის დროსაც ინდივიდი იქცევა და განივდის, თითქოს ხელახლა ხდებოდეს ტრავმატული მოვლენა, ინსტრესული ან ხანგრძლივი ფსიქოლოგიური დისტრესი, გამოწვეული შინაგან ან გარეგან მიზეზთა, რომელიც ასოცირდება ტრავმულ მოვლენასთან, მედშივი მედვლობა თავი აარიდოს ისეთ სტიმულს (ცემერი, მოგონება, განცდა... ადგილი, ადამიანები), რომელიც უკავშირდება ტრავმულ

მოვლენას, კოგნიციების და განწყობის ნეგატიური ცვლილება (ტრავმატული მოვლენის მწმომკნელთა ასპექტების დამახასიათებლის უნარობა, მედშივი და გადაყარებული ნეგატიური რწმენა და მოვლენის საკუთარ თავთან და დაკავშირებულ მდგომარეობაში), მედშივი ნეგატიური ემოციური მდგომარეობა (შიში, აგრესია, შოკოვა, სირცხვილი), სხვადასხვა ყოველდღიური აქტივობების მიმართ ინტერესის დაკარგვა, გარემომშოფობიან გაუცხოება, პოზიტიური ემოციების განცდის უნარობა. აღნიშნული სიმპტომები არ მიეკუთვნება ალბომოლით ან სხვა ნივთიერებით გამოწვეულ სიმპტომებს [5, გვ. 21-24]; [16, გვ. 24-28]; [19].

საბერძნული სტრესი, განსხვავებული პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობისგან, არის პროგნოზირებადი რაველია საბერძნული მოქმედებებზე. საბერძნული რომაში ცვლილება დროს ადამიანები განიცდიან მედშივიდ ძლიერ სტრესს (სახვორებელი პირობები, ტემპერატურის ცვლილება, კვება, საომარო მოქმედებები, სხეულის დაზიანება და ა.შ.) და სრულიად მოსალოდნელია, რომ მათ ჰქონდეს სტრესზე სანახებო რავეციები. აღნიშნული რავეციები ხშირად ვლინდება, როგორც გადაუმკნელი შიში (მაგ, მაღალ ხმაზე), მედშივი სიფრთხილე (ამ დროს ადამიანი მედშივიდ დაბახული და თავდაცვის რეგშიშია), უხარისხო ძილი, დამის კოშმარები, [14]. ერთ-ერთი ძლიერი სტრესი საბერძნული მოქმედების დროს არის სიკვდილის შიში. გარდა ამისა, ომი სახეოდ მოსამახებრების შირად აღიქმება, როგორც კომპეტენციის, სიღვიფრის და მამაკაცობის გამოცემა [21].

მიუხედავად იმისა, რომ ცვლია მეშომ ჩამოთვლილი სიმპტომი ნეგატიურად ეფერს ყოველთვის არ მოქცეს ცული შედეგი: მედშივი სიფრთხილე, შიში და მომტყნელი ფიზიკური ძალა სამეოდო მოსამახებრს კომპეტენციის განცდის აძლევს და ეხმარება საბერძნული მოქმედების დროს - საბერძნული სტრესი ყოველთვის საზიარო არ არის. საბერძნული სტრესი არის გარდაბახული რაველია გრავმულ მოვლენაზე. რაც ნიშნავს იმს, რომ ერთი მედშივიდ ფსიქიკური აშლილობის სიმპტომებს (პანიკა, დეპრესია, პალუცინაცია და ა.შ.) დროულად ხსიათი აქვს [12, გვ. 4].

საბერძნული სტრესის დროს სამეოდო მოსამახებრის ნაწილი უფრო მეტად აქტიურია და უფრო მეტ საბერძნული სელისკვების იქნეს, თუმცა ნაწილს უფრო შეინარჩუნეს ფუნქციონირების ნორმალური დონე, რომელზეც შეიძლება ასახვა ჰპოვოს სამ ასპექტში: ემოციური, კოგნიტიური და ექციითი. ემოციურ დონეზე საბერძნული სტრესის დროს ჰარისკავი შეიძლება განიცდებდეს: მუხარებას, მედვარებას ან ადრედაკვარ ეციონარს. კოგნიტიური დონეზე პიროვნება შეიძლება განიცდებდეს დისორგანიზაციას, გაურკვევლობას, მესხიერების დაკარგვას ან ყურადღების დაქციობას. ექციით ღონებზე - შეიძლება გამიარდოს აგრესიულობის დონე, ამ გამოვლინდეს სიციფიკური ქვევა, უკიდურეს სიტუაციაში საბერძნული სტრესის დროს სამეოდო მოსამახებრ შეიძლება გამოვლინოს სისხტაყ აფელიობრივი საოქვლიათების და ექციების მიმართ [6].

როდის ხდება საზიარო საბერძნული სტრესი? მამს, როდესაც სტრესისათვის დამახასიათებელი საყოველთაო მიზილილება გრძელდება საომარი მდგომარეობების დასრულების შემდგომაც, საბერძნული სტრესს თავისი ნეგატიური შედეგები მოქცეს და ადამიანს უნებს მედშივიდ ნეგატიური ემოციებთან გამკლავება. ხშირად გარეთლებები იწყება, როდესაც სამეოდო მოსამახებრ სახში ბრუნდება. ამ დროს თითოეული ჰარისკავს უნებს დაპირება მისთვის უკვე უწყველი ცხოვრების წესთან. ისინი არიანებ შეილის, მშობლის, მეუღლის როლს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს სასიამოვნო მოვლენაა, მას თან ახლავს დიდი ემოციური სითრულეები. ჰარისკავს უნებს ყოველდღიურ ოვაზურ რეგნასთან შეგება. მას მთელ რიგ ემოციებთან უნებს გამკლავება, რომლებიც უცხო გარემოში მეოვებისათვის [21].

სამეოდო პერსონალითან ფსიქოლოგიური დებრიფინი იქნა დაშვებული, ვინაიდან პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობა არის სპეციფიკური ფსიქიკური დიაგნოზი, ხოლო საბერძნული სტრესი ითვლება სტანდარტად.

დებრიფინგის მორგებას სამხედრო პერსონალზე წინ უძღოდა კვლევა, რომელმაც დაადასტურა მისი ეფექტურობა: ბოსნიის ვეტერანთა ჯანდაცვის დეპარტამენტის მონაწილეობით ჩატარდა რანდომიზირებული კვლევა იმ სამხედრო პირებთან, რომლებიც იმყოფებოდნენ კოსოვოში სამშვიდობო მისიით, 6 თვის განმავლობაში. მისის დასრულებამდე 1 თვით ადრე ოცეულები გადანიშნულა შემოხვევითი შერჩევის პრინციპით სამ კჯუფად: 1. მხოლოდ კვლევის მიზნით (საკონტროლო კჯუფი), 2. ჰეფი, რომელსაც ჩაუტარდა სტანდარტული სტრესის განათლება და 3. ფსიქოლოგიური დებრიფინგის ჰეფი. კვლევის შედეგად, ფსიქოლოგიური დებრიფინგის ჰეფი არ გამოიკვეთა მდგომარეობის გაუარესება ისევე, როგორც დანარჩენ ორ ჰეფში. ასევე მონაწილეების მიერ უფრო მეტად პოზიტიურად შეფასდა ჩარევის ეს ფორმა, ვიდრე დანარჩენი ორი. საბოლოოდ კი, ფსიქოლოგიურმა დებრიფინგმა აჩვენა პოსტტრავმაული სტრესის და აგრესიის განვითარების უფრო დაბალი მაჩვენებელი, ვიდრე დანარჩენ ორ ჰეფში. კვლევის შედეგად ფსიქოლოგიური დებრიფინგის სამი ვარიანტი შეიქმნა, რომელთა შორის განსხვავება არის დრო, თერაპიის ტარდება ის: 1. ტრავმული მოვლების შემდეგ, მყისირად; 2. მოგვიანდელ საბრძოლო მოქმედებებისას გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, რომელიც მიმართულია საბრძოლოს სტრესის დაგროვილი ნეგატიური ეფექტების სამართავად და 3. დებრიფინგი რომელიც ხელს უწყობს სამხედრო პირის სახელში დაბრუნებას [9].

ამერიკის ფსიქიატრთა ასოციაცია და ამერიკის თავდაცვის ვეტერანთა საქმეთა სამმართველო ფსიქოლოგიურ დებრიფინგს მხოლოდამხოლოდ იმ ფორმით უწევს რეკომენდაციას, რა ფორმითაც შეიქმნა სახედრო მოსამსახურეებისათვის და მხოლოდ როგორც დამხმარე მეთოდი. სხვა შემთხვევაში, ფსიქოლოგიური დებრიფინგი არ არის რეკომენდირებული [10]. ნატოს წევრი 5 ქვეყნის შედეგების შედარებით ანალიზის, (გულისხმობს ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობის კვლევას საბრძოლო მოქმედებებამდე, მოქმედების დროს და შემდეგ) ერთ ერთი ქვე უნქტი ცხება ფსიქოლოგიურ დებრიფინგს. ხუთივე ქვეყანა კვლევებზე დაყრდნობით ერთხმად უარს ამბობს ფსიქოლოგიურ დებრიფინგზე იმ მიზეზით, რომ მას ნეგატიური ეფექტი მოაქვს საბრძოლო სტრესისა და სხვა სტრესული მდგომარეობების დროს. მის ნაცვლად პრაქტიკაში ოფიციალურად შემოდის ფსიქოლოგიური დებრიფინგი სამხედრო პერსონალისათვის (Battlemind

psychological debriefing). მას უძღვება სამხედრო პირი, რომელსაც მანამდე უტარდება შესაბამისი სწავლება, თუ როგორ ამოციროს სტრესული მდგომარეობა და როგორ მოახდინოს რეაქცია. ცენტრს დებრიფინგის სპეციალისტი, შეფასების და ჩატარების ტექნიკას. შესაბამისად, ფსიქოლოგი ან ექიმი არ მონაწილეობს ამ პროცესში. დებრიფინგის ეს მოდელი უზრუნველყოფს გუნდის ერთიანობის შენარჩუნებას და მებრძოლის ბრძოლის ველზე დაბრუნებას. როგორც უკვე აღვნიშნეთ მისი სამი ვარიანტი შეიქმნა, გამოყენებულ იქნა, თუ რა მიზნებს ემსახურება დებრიფინგი. თუკმა დებრიფინგი გამოიყენება მხოლოდ და მხოლოდ კომპლექსურად სხვა მეთოდებთან ერთად, დებრიფინგი არ გამოიყენება კონკრეტულად პოსტტრავმაული მდგომარეობის ან საბრძოლო სტრესის სამკურნალოდ. ასეთ შემთხვევებში აუცილებელია ჩართული იყოს თერაპიის სხვა მეთოდები და სხვა სპეციალისტები [18].

მიუხედავად ბევრი განსხვავებული აზრისა და წინააღმდეგობისა, საბრძოლო მოქმედებების შემდგომ სამხედრო პერსონალთან პირველი ჩარევა ხორციელდება სწორედ დებრიფინგის საშუალებით. ჩარევა კი აუცილებელია, რადგან სამხედრო პერსონალის დიდი ნაწილი საბრძოლო მოქმედებების შემდგომ აქტიურებს ფსიქიკურ პრობლემებს. იმისათვის, რომ არ ჰქონდეს ამ სიმპტომებს განვითარების საშუალება აუცილებელი ხდება პრევენციი ჩარევა, რომელსაც პრევენციის ფორმა აქვს [20].

ამრიგად, კვლევები ადასტურებენ რომ საბრძოლო სტრესის დროს ფსიქოლოგიური დებრიფინგი ეფექტური ჩარევაა, განსხვავებით პოსტტრავმაული სტრესული აშლილობების შემთხვევაში. დებრიფინგი მიღებული პრაქტიკა ნატოს წევრი ქვეყნების თავდაცვის სისტემებში. შეიქმნა დებრიფინგის ფორმა, რომელიც სამხედრო პერსონალზეა მორგებული. ჩატარდა კვლევები და დადასტურდა, რომ სამხედრო პერსონალთან სტრესული მდგომარეობების დროს იგი დადებით გავლენას ახდენს. თუკმა, ამავე კვლევებში ხაზგასმულია, რომ დებრიფინგს ეფექტი აქვს სხვა სახის ჩარევებთან ერთად კომპლექსში და მისი მიზანია პოსტტრავმაული სტრესის განვითარების პრევენცია, ოცეულის ერთიანობის და საბრძოლო სულისკვეთების გაძლიერება, რათა ისევე შეძლოს დანაყოფმა ცხელ წერტილში დაბრუნება და სამსახურეობრივი მოვალეობის წარმატებით შესრულება.

ლიტერატურა

1. JI Bisson, PL Jenkins, J Alexander, C Bannister (1997). Randomised Controlled Trial of Psychological Debriefing for Victims of Acute Burn Trauma. The British Journal of Psychiatry 171: 78-81
2. R.A. Mayou, A. Hobbs (2000). Psychological Debriefing for Road Traffic Accident Victims. Three-year follow-up of a Randomised Controlled Trial. The British Journal of Psychiatry 176 (6) 589-593; DOI: 10.1192/bjp.176.6.589
3. Greenberg N. A Critical Review of Psychological Debriefing: the Management of Psychological Health After Traumatic Experiences (2001). 87(3):158-61, PubMed PMID: 11974426
4. Beverley Raphael & John P. Wilson (2003). Psychological Debriefing: Theory, Practice and Evidence. Cambridge University Press.
5. Iraq War Clinician Guide (2004). National Center for PTSD and Walter Reed Army Medical Center.
6. Bret A. Moore and Greg M. Reger (2006). Combating Stress in Iraq. Scientific American Mind.
7. Marit Sijbrand, Miranda Olf, Johannes B. Reitan, Ingrid V.E. Carlier, Brenthold P.R. Gersons (2006). Emotional or Educational Debriefing After Psychological Trauma/ Randomised Controlled Trial. The British Journal of Psychiatry 189 (2) 150-155; DOI: 10.1192/bjp.bp.105.021121

8. MAJ Marshall, H. Smith (2006) Changing the Face of Abu Ghraib Through Mental Health Intervention: U.S. Army Mental Health Team Conducts Debriefing with Policemen and Iraq Detainees. *Military Medicine* 171, 12:1163, 2006
9. Amy B. Adler, Carl Castro, MAJ Dennis (2007). Battlemind Psychological Debriefing. US Army Medical Research Unit – Europe/ Walter Reed Army Institute of Research.
10. Tail Nachshoni (2007) Psychological Guidelines for a Medical Team Debriefing after a Stressful Event. *Military Medicine* 172, 6:581
11. Amy B. Adler, Carl Castro, MAJ Dennis (2009). Time – Driven Battlemind Psychological Debriefing: A Group – Level Early Intervention in Combat. MS USA, "Military Medicine".
12. Combat and Operational Stress Control Manual for Leaders and Soldiers (2009, 18 March). Headquarters Department of the Army Washington, DC.
13. Glenn R. Schiraldi PHD (2009). The Post-Traumatic Stress Disorder Sourcebook: A Guide to Healing, Recovery, and Growth – second edition. (E - Reader Version).
14. Kennedy C. (2013). Combat Stress And Posttraumatic Stress Disorders.
15. Sargent PD, Campbell JS, Richter KE, McLay RN, Robert (2013). Integrative Medical Practices from Combat – Related Posttraumatic Stress Disorder, *Psychiatric Annals*. Volume 43. Issue 4: 181-187
16. Matthew J. Friedman, Terence M. Keane, Patricia A. Resick (2014). *Handbook of PTSD. Science and Practice*. The Guilford Press, New York.
17. R. Barman, Mark B. Detweiler (2014). Late Onset Stress Symptomatology, Subclinical PTSD or Mixed Etiologies in Previously Symptom Free Aging Combat Veterans. *Journal of Traumatic Stress & Treatment*.
18. Neil Greenberg, Manon A. Boeschoten, Roos Delahaije, Rakesh Jetly, Carl A. Castrl, Alexander C. Mcfarlane (2014). Deployment-Related Mental Health Support: Comparative Analysis of NATO and Allied ISAF Partners. *European Journal of Psychotraumatology* 5: 10.3402/ejpt.v5.23732.
19. Wimalawansa S.J. (2014). Mechanisms of Developing Post-Traumatic Stress Disorder: New Targets for Drug Development and Other Potential Interventions. *CNS & Neurological Disorders – Drug Targets* 13(5):807-16
20. Josefín Sundin, Richard K. Herrell, Charles W. Hoge, Nicola T. Fear, Amy B. Adler, Neil Grinberg, Lndon A. Riviera, Jeffrey L. Thomas, Simon Wessely, Paul D. Bliese (2014). Mental Health Outcomes in US and UK Military Personnel Returning from Iraq. *The British Journal of Psychiatry* 204 (3) 200-207; DOI: 10.1192/bjp.bp.113.129569
21. Margaret Zychlinski, Michael Zychlinski, Peter Siemontkowski (2016). Clinical Aspect of Crews Naval Combat Stress. *Journal of Polish Hyperbaric Medicine and Technology Society*. Vol.55 Issue 2pp. 29 – 38

Abstract

Psychological Debriefing and Combat Stress

NATIA OBGADZE

David Agmashenebeli National Defense Academy of Georgia

This paper discusses combat stress symptoms, risks and possible solutions. Researches show that psychological debriefing as a method of intervention is not effective and often causes exacerbation of symptoms. Nevertheless, a special form of psychological debriefing, which is used as the primary intervention returning from combat zone was developed for military personnel. Intervention is aimed to prevent posttraumatic stress disorder and to strengthen platoon's cohesion.

Keywords: Psychological Debriefing, Stress, Post traumatic stress disorder, combat stress

სიტუაციური ლიდერობა საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და ეროვნული თავდაცვის აკადემიის იუნკერთა ბატალიონში

ქეთევან ჰიბაბიძე

დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია
ასოცირებული პროფესორი

ნიკა შოტოლიანი

ლეიტენანტი, ქვეით უმცროს ოფიცერთა სკოლის მსმენელი

რეზიუმე. ყოველი ორგანიზაციის წარმატებული ოპერირებისათვის მთავარ ძალად ადამიანური რესურსი მიიწინევა. საუკეთესო ხელმძღვანელები კისრითი პრინციპების მისაღწევად მიმართავენ თანამშრომელთა ენერჯის, დროსა და საქმიანობას. მათ ოფლიო მასშტაბით, მენეჯმენტის პრაქტიკაში მრავალი სტრატეგია თუ ტაქტიკა არის ცნობილი და ქვეყნმდებარეულებს საპრაქტიკო საშუალებას აძლევს. ცნებები ლიდერობა და ლიდერობა კაცობრიობის მთელი ისტორიის მანძილზე წარმოადგენდა განხილვის საგანს. აქედან გამომდინარე, ლიდერობასთან, ლიდერობის ტექნიკასთან და ლიდერის ტიპებთან დაკავშირებული ჩამოყალიბდა მრავალი თეორია.

მოცემული ნაშრომის მთავარ მიზანს წარმოადგენს: ლიდერობასთან დაკავშირებულ მრავალ თეორიას შორის სიტუაციური ლიდერობის ძირითადი არის წარმოჩენა, მთავარი მოსტულატების განხილვა და ქართულ რეალობაში მისი პრაქტიკული გამოყენების ჩვენება. სტატიაში ახსნილია სიტუაციური ლიდერობის თეორიების პრაქტიკული გამოყენების წინშეშედეგობა საქართველოს შეიარაღებული ძალებისა და ეროვნული თავდაცვის აკადემიის იუნკერთა ბატალიონის მაგალითზე.

ნაშრომი, ძირითადად, ეყრდნობა XX საუკუნის ბოლოსა და XXI საუკუნის დასაწყისში მოღვაწე ცნობილი დასავლელი ავტორების ნაშრომებს სიტუაციური ლიდერობის თეორიის შესახებ. ამასთან, გამოყენებულია საშუალოდ მოსაზრებები, მათ შორის, იუნკერთა შორადაც გამოყოფილება და შეიარაღებულ ძალებსა და იუნკერთა ბატალიონში არსებული ვითარების ობიექტური შეფასებები ლიდერობასთან დაკავშირებით.

საკვანძო სიტყვები: ლიდერობა; სიტუაციური ლიდერობა; საქართველოს შეიარაღებულ ძალები; საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია

დიდი დრო არ არის გასული რაც სიტუაციური ლიდერობის თეორიები პოპულარული გახდა მენეჯმენტში. ამ თემზე მუშაობდნენ ამ სფეროში მოღვაწე ისეთი ცნობილი ავტორები, როგორებიც არიან - პოლ ჰერსი, კენ ბლანშარი, რობერტ ჰაუზი და სხვანი. საქართველოში აღნიშნული თეორიით დაინტერესება, სამუხარუდ, ნაკლებია. მისი პრაქტიკაში რეალიზების მცდელობები კი, კიდევ უფრო იშვიათი. სათანადო ყურადღება არ ეთმობა ლიდერთა მმართველობის სტილის ჩამოყალიბების საშუალებებს, მეთოდებს და მიმართულებებს. მოქმედი ხელმძღვანელების ნაწილი ნაკლებად ინტერესდება ლიდერობის თეორიებით, რამაც შეიძლება თანამშრომელთა პოტენციალის არასრულ გამოყენებაზე მოგვიცინოს. მსგავსი მიდგომა თავისთავად იისახება ბიზნეს კომპანიების ორგანიზაციულ კულტურაზე, ბაზრებზე მათ კონკრეტულნიშანობაზე, ხოლო სახელმწიფო სტრუქტურაში, დანესებულებათა მოქნილობისა და შედეგაობაზე. სამუხარუდ, ქართულ ენაზე რთულად მოიპოვება სიტუაციური ლიდერობის სასწავლო მასალაც.

თანამედროვე სამუხარუდო და არაკომერციული ორგანიზაციებში მუდმივად დგას საკითხი - ლიდერობის როლის სტილის გამოყენება მიზანშეწონილი მაქსიმალური ეფექტიანობის მისაღწევად. ამ კითხვებზე უნივერსალური პასუხის ძიებაში, გასული საუკუნის მიწურულს უამრავი თეორია შემუშავდა, მაგრამ პრაქტიკაში რეალიზებული თეორიების უმრავლესობა არ ახდენდა ისეთ ეფექტს, როგორსაც მიელოდნენ. შესაბამისად მოვინანებთ შემუშავდა ახალი თეორია, რომელიც წარმატებით დაინერგა მრავალ ფორმში და დღეს მართლაც გამოიყენება ისეთ მრავალფეროვნებაზე ვკავდებით, რომელთა შემადგენლობა

განსხვავდება ცოდნით, სამუშაო გამოცდილებით, უნარების თუ მოტივაციის დონით.

სტატიაში შევცადეთ სიტუაციური ლიდერობის თეორიის წინაარსობრივი აღწერისა და ამავე თეორიის მიხედვით შემუშავებული მოდელის პრაქტიკული გამოყენების საფუძველზე წარმოგვიჩინოთ ამ ტიპის ლიდერობის მაგალითი, პრობლემები, გამოწვევები და პრაქტიკები ქვეყნის საჯარო სექტორში, კერძოდ - საქართველოს შეიარაღებული ძალებისა და ე.ა.ს იუნკერთა ბატალიონში.

რა წერია სახელმძღვანელოში

ლიდერობასთან დაკავშირებულ საკითხებს საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში არეგულირებს წიგნი „სამხედრო ხელმძღვანელობა (ლიდერობა)“ საველე წესდება 7-50. იგი წარმოადგენს ოფიციალურ დოკუმენტს, რომლის მიხედვითაც უნდა ისწავლებოდეს და ხორციელდებოდეს ლიდერობა ქართულ ქვედანაყოფებში. მასში არ არის მოხსენიებული სიტუაციური ლიდერობა, თუმცა, წიგნი იძლევა ნათელ მითითებებს კონსულტაციის ჩატარებისას გამოსყენებულ მეთოდებზე, კონსულტაციის ცნება, ასახავს იმ მოქმედებებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ მეგობრობა და ქვემდგომ შორის ფორმალურ ურთიერთობას საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში.

1. როგორც საველე წესდება 7-50¹ ში არის განხილული, კონსულტაცია წარმოადგენს ლიდერისა და დაქვემდებარებულების მიერ კონკრეტული ფაქტების აღრიცხვის შემდგომ მათ ერთობლივ განხილვას. კონსულტაციის მიზანია მიმყოლებისათვის შეიარაღებული ძალების ღირებულებებისა და სტანდარტების უკუ

გაცნობა და იგი მომავალზე ორიენტირებული. კონსულტაციის ტიპები განსხვავდება თავის შინაარსითა და განზრახვებით, რითაც კონსულტაციის ჩატარებული კონსულტირებულს სხვადასხვა მიმართულებით ავითარებს.¹ [სამხედრო ხელმძღვანელობა (ლიდერობა): ს.წ. 7-50; სამხედრომდებელი თარგმანთა ა.შ.შ.-ში გამოცემული საველე წესდება FM6-22-დან, თბილისი, საქართველოს შეიარაღებული ძალების აკრედიტორი ტვიპი. (2015)]

მართალია, კონსულტაცია ნაწილობრივ საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში ლიდერობის სტრატეგიის თვითონ გამოყენების დასტურია (თუნდაც მსგავსებების მიხედვით), მაგრამ ნათელ წარმოდგენას იძლევა, თუ რა ტიპის ურთიერთობები უნდა ჩამოყალიბდეს ზემდგომებსა და მიმკლემებს შორის.

კონსულტაციის ტიპები ძირითადად თავმოყრილია 3 ძირითად კატეგორიაში: ა) კონსულტაცია მოვლენის შესახებ, ბ) შესრულებული მოქმედების შესახებ და გ) პროექციული ზრდის შესახებ.

კონსულტაცია მოვლენის შესახებ ითვალისწინებს ფაქტებისა და მოვლენების, ან სიტუაციის განხილვას. ის შეიძლება ორიენტირებული იყოს როგორც საომარო, ასევე წარსლის მოვლენებთან. ისეთ საკითხებთან, როგორცაა მაღალი ან პირიქით, დაბალი სტანდარტით შესრულებული მოქმედების შემხვევები. ქვედანაყოფში მიღებასა და ინტეგრაციასთან, კრიზისთან, რთვების მიღებასთან და იმელებით დასოფლებასთან დაკავშირებული საკითხებთან. აგრეთვე მიმართულების მიხედვით კონსულტაცია.

კონსულტაცია შესრულებული მოქმედების შესახებ განიხილავს დაქვემდებარებულების შესრულების მიმდინარე სტანდარტებს. პროექციული ზრდისავე მიმართული კონსულტაციის კი, საუბრობს ინდივიდის ლიდერ და სუსტ მხარეებზე.

წესდება კონსულტანტის როლში მყოფს აძლევს როგორც წინასწარ პაკეტს, განიხილავს კონსულტაციის პროცესში დახვეწულ შედეგებს, რომლებიც გაეცემოდა შეიარაღებული ლიდერებს შორის და გვთავაზობს კონსულტაციისადმი ადაპტირებული მიდგომის 3 სტილს: არაინფორმალურ, დირექტიულ და კომპინირებულ მიდგომებს.

დირექტიული მიდგომა მოკლე ვადაში უზრუნველყოფს მკაფიო მიზნობების და რჩევების მიცემას. მეორეს მხრივ, იგი შეედაპირულია - კონცენტრირებულია იმ მომენტზე არსებული პრობლემის გადაწყვეტაზე და არა კონსულტირებულის მიერ საკითხში სიღრმისეულ გარკვევაზე და შესაბამისად, წარმოადგენს ცალმხრივად-ამ შემთხვევაში მხოლოდ მრჩეველი საუბრობს კონსულტაციის და დაქვემდებარებული ისმენს. გადაწყვეტილებებსაც ზემდგომი იღებს. ამ დროს გამოიყენება ბრძანების გაცემის ფორმები. მიზნობები კონკრეტული სამოქმედო გეგმა. დაქვემდებარებულისათვის ნათელი ხდება თუ რა, როგორ, რითვის და რატომ უნდა შეასრულოს. ეს სტილი ხელსძლევს ენთუზიას სიტუაციური ლიდერობის თვითონ ამავე სახელწოდების დირექტიული სტილს, სადაც უკლებლყოფილია დაქვემდებარებულის მხრიდან კომპინაციის არხი და ლიდერი ორიენტირებულია მიმოქროსათვის ნათელი, წესები და სრულყოფილი ინსტრუქციების გაცემაზე.

არაინფორმალური მიდგომა დირექტიულის საპირისპირო სტილია. ამ შემთხვევაში ლიდერი ღიაა ურთიერთობისათვის, კომპინაცია ორმხრივია და ცდილობს დაქვემდებარებულისათვის შიკრივ დასუსტებულობის განვითარებას. გადაწყვეტილება მიიღება ერთობლივად. უმატრესი ნაკლავანება იმანია, რომ იგი წარმატებულია მხოლოდ მაშინ, თუ კონსულტირებულად და კონსულტაციის ჩამატარებელად გამოირჩევიან მონოპოლისა და კომპეტენციების მაღალი მაჩვენებლებით. მსავალი კონსულტაციები მოითხოვს დიდ დროს. უფრო მეტად გამოიყენება რეკომენდაციების მიცემის

ხერხი. იგი შესაბამეა ლიდერობის მე-4 სტილს, სადაც დაქვემდებარებულების მიმართ დამოკიდებულება მეტად დაქვემდებარებულია დაქვემდებარებულების შირიდან მეტი ინფორმაციის მიღებაზე, ვიდრე გაცემაზე.

- კომპინირებული მეთოდი წარმოადგენს წინა ორი სტილის შეჯერებას სახეს, სადაც დროის ფაქტორი და კონსულტაციის შინაარსი დგას ორი განსხვავებული სტილის შუაში. ზიარად ლიდერი დაქვემდებარებულს სთავაზობს ალტერნატივებს, არწმუნებს მას ამ აძლევს რჩევას. კომპინირებული მეთოდის გამოყენებისას, განსხვავებით სიტუაციური ლიდერობის თვითონა, არ არის გათვალისწინებული განსხვავება კონსულტირებულის ისეთი მახასიათებლებს შორის, როგორც არის მონდომება და საჭირო უნარ-ჩვევები.

როგორც ვხედავთ ძირითადი განსხვავება მიდგომებს შორის განპირობებულია მხოლოდ 2 ფაქტორით: დაქვემდებარებულების მონაწილეობისა და ურთიერთქმედების ხარისხზე. მიუხედავად იმისა, რომ კონსულტაციის მიდგომები, სრულად არამოციან სიტუაციური ლიდერობის საყრდენ პრინციპებს, იგი მაინც მიმართულია განსხვავებული ფაქტორების გათვალისწინებისკენ და უარყოფს მხოლოდ ერთი ტიპის მიდგომის მისაღწევად დაქვემდებარებულის შესრულების სტანდარტების ამოღებისათვის, რადგან სახელმძღვანელოს მიხედვით, თითოეულ ინდივიდთან ურთიერთობისას კარგი ლიდერი უნდა იყენებდეს განსხვავებულ მიდგომას.

ორი ხელმძღვანელობა ლიდერობა

შეიარაღებულ ძალებში წესდება ურავლესობა ნაორგანშია საქართველოს დასავლეთი პარტიზონების სახმედრო საველე სახელმძღვანელოებიდან, აქედან გამოიწინაურ, ხშირად საველე წესდებების გამოყენების ტრადიციის დამკვიდრება რთულდება საქართველოს შეიარაღებული ძალების ქვედანაყოფში. ლიდერობის იყენებენ არასასწავლებელ ხერხებს, რომლებიც არ არის აპრობირებული და მათი დასწავლა უშუალოდ პრაქტიკული გამოყენებისას ხდება.

სოციალური ფორსი გათვალისწინებით, შეიარაღებულ ძალებში თავს იყრან განსხვავებული ტიპის სამხედრო მოსახსურებელი. სტუდენტის მოსიყვარული უნარ-ჩვევების განაპირობებს შერჩევის დაბალ ხარისხს და ქვედანაყოფში ერთად ხვდებიან სხვადასხვა კვალიფიკაციის, ინტელექტის, შესაძლებლობებისა და სურვილების მქონე ადამიანებს. შეიარაღებულის ძალების ამოცანები თუ უკვლავლი რჩება და ორგანიზაციული ძალის მიხედვით მიღწევას ლიდერები არსებული რეალობის მიხედვით, საკუთარი მეთოდებით ცდილობენ. ფორმალურ ლიდერებს შეიარაღებულ ძალებში, ძირითადად, შეადგენს ოფიცერთა და სერვანტთა კორპუსი. მათი ლიდერული უნარ-ჩვევების გამოუმუშავება კი მეტ-ნაკლებად შესაძლებელია არსებულ სკოლებში: ოფიცერთათვის - ეროვნული თავდაცვის აკადემიაში (წაწლის სხვადასხვა საფეხურზე), სერვანტების კვალიფიკაციის ამაღლება კი სერვანტთა მომზადების სკოლაში ხდება.

აკადემიური ტერმინი „სიტუაციური ლიდერობა“, საბრძოლო ქვედანაყოფებში მომსახურე ლიდერების მიხედვით საფეხურზე არ არის პოპულარული. ამ ფაქტის მიზეზადეა, ძირითად შემთხვევებში, ლიდერობის მიერ გამოკლენილი მართვის სტილი ძალიან ჰკავს ჩვენს მიერ აღწერილ სიტუაციურ ლიდერობის თვითონა.

საბრძოლო ქვედანაყოფებში, რომელთა უმეტესობასაც წარმოადგენს ქვეითი ბრიგადები, დაკომპლექტებულია ზემოთ ნახსენებ ტიპის უარსკაცებით. სამხედრო მოსახსურებებს შორის ხვდებიან ძალიან გამოცდილ კადრებს, ახალბედეებს, მონდომებულებასა და უმობიტივარი პერსონალიც. ქვედანაყოფის მეთოდური, დებსით თუ უნაღლით, სიტუაციური ლიდერობის თვითონი ხელმძღვანელობენ. ისინი დავალებებს

¹ საველე წესდება 7-50, ლიდერობა, ბ დანართი, გვ. 213-216.

გასცემენ დაქვემდებარებულების ვალიდურობისა და მოტივაციის სტელის, ხშირად, განსარჩევნის ლიდერის მემდროის მიერ სამართავად არჩეული სტილი და ვარემო ფაქტორები, რომლებიც თავიანთი მნიშვნელობით გაიწიერებენ ტრეიალური სემოქმედების მოვლენებიდან მალადავლებიან გარემოებებამდე.

განვიხილოთ რამდენიმე მაგალითი: სამხედრო საცადიდებელი სამსახურის ჯარისკაცები წარმოადგენენ ისეთ ტიპის ჯარისკაცებს, რომელთა კომპეტენციები გამოუყველობის გამო ძალიან დაბალია, საცადიდებელი სამსახური ხასიათიდან გამომდინარე, მათი მოტივაციაც მძიმეა. ამ შემთხვევაში ხელმძღვანელების დასაყვედრება შემდეგია: იყენებენ დირექტიურ სტილს, ჯარისკაცს მუდმივად ადევნებენ თავსურს, ადავლებების გაცემისას მათ განიხილავენ დეტალურად. ეს შემთხვევა შემსაბამება სიტუაციური ლიდერობის D1 დონეს და გამოყენებული ლიდერობის სტილს S1.

საკონტრაქტო სამსახურში მოღვაწე ჯარისკაცების იმ ნაწილი უნდა ვთქვათ, რომელიც საკუთარი სურვილით უერთდება შეიარაღებულ ძალებს, წარმოადგენს მონივრულ კატეგორიას. მერსის შირე მათ საწყის ეტაპზე არ გააჩნიათ გამოყველობა და სიტუაციური ლიდერობის D2 დონეზე ხვდებიან. მათთან მუშაობისას თვითრეგულ და სერვანტები იყენებენ S2 სტილის ლიდერობას. ამავდროულად მათთვის იყენებენ ინსტრუქტორები საწყისი საბრძოლო მომზადების კურსის (BCT)² -ის წარმართვისას, როდესაც დაქვემდებარებულების არც მოტივაცია და არც უნდავები ცნობილი არ არის.

არსებობს ჯარისკაცების ისეთი კატეგორიაც, რომელიც რამდენიმე წელია მსახურობს შეიარაღებულ ძალებში და ამა თუ იმ მიზეზის გამო დაკარგული აქვს მოტივაცია. მათი უნდავლობა ფლობს საჭირო კომპეტენციებს მაგრამ ცოტანს იყენებენ არა საქმისათვის, არამედ საქმის თავიდან აცილებისათვის. ისინი ხვდებიან მონივრულობის D3 დონეში. შესაბამისად, ლიდერები ცდილობენ მათზე მემოქმედება მოახდინონ მათთვის სამსახურის შესრულების სურვილის გაჩენის მიზნით. ეს ლიდერობის S3 სტილია.

ლიდერობის მე-4 სტილი გამოყენებულია ისეთი ჯარისკაცების მიმართ, რომლებიც მონაღმებულნი არიან და ვალიდურობის სტილს. მათი ახლო ზედაზღვდელობა არ არის საჭირო. სამხედრო მოსამსახურეები, რომელთაც მიღებული აქვთ საბრძოლო გამოყველობა შეადგენენ ამ ტიპის ჯარისკაცების უმჯობესობას.

სამხედრო ხელმძღვანელების დიდი ნაწილი ავტომატურ რეჟიმში ირჩევს სიტუაციური ლიდერობის სტილს. მიუხედავად ამისა, არიან ისეთი ლიდერები, რომლებიც არჩეულ ლიდერობის სტილს (ავტორიტარულს ან დემოკრატიულს) არ ლაღობენ და ხშირად ამ მიზეზით ქვედანაყოფი მარაღობენ. სხვა ქვედანაყოფთან გადანაშენისას, ლიდერობის სტილის შენარჩუნება რთულდება და ისეთი ლიდერი, რომელიც სიტუაციური ლიდერობის მოდელით ხელმძღვანელობდა შეიძლება დადგეს ისევ მხოლოდ ერთი სტილის გამოყენების სამშრობის ნიაშე.

სიტუაციური ლიდერობის ეფექტურობას, ვეფერობთ, ვყვლებ მტად შეიარაღებულ ძალების ამოცანათა ხასიათი განაპირობებს - იგი აუცილებელია შესასრულებლად და დიდ ნაუსიშმებლობას აკისრებს ლიდერებს, რომლებიც ყოველი საშუალების გამოყენებით უნდა მრუნავდენ დასახული მიზნების მიღწევამდე.

უნკერთა ბატალიონი

საბრძოლო ქვედანაყოფებისაგან განსხვავებით უნკერთა ბატალიონში ლიდერების მისია განსხვავებულია. სასწავლო გარემოში ხელმძღვანელები თვითონ უმრუნველყოფენ ახალი თაობის ლიდერების აღზრდას. სასტრატეგული ეროვნული თავდაცვის აკადემიის უნკერთა

ბატალიონში დანიშნულ ოფიცერთა და სერვანტთა კატეგორია საბრძოლო ქვედანაყოფებიდან არიან შერჩეულნი. მათი სახით წარმოვიდგება სიტუაციური ლიდერობის კიდევ ერთი თალანათელი ნიშე.

ზუნკერთა დაქვემდებარებულების ხასიათი, კომპეტენციები და მონივრება ძალიან განსხვავდება უნკერებსა და სამხედრო ქვედანაყოფებში ჯარისკაცებს შორის. მიუხედავად ამისა ხელმძღვანელები, ადვილად ახდენენ თავიანთი ლიდერული სტილის გადაწყობას, რამდენიმე კვირის განმავლობაში. ეს პროცესი ადვილი შესამწვევია ყოველი მხრიდან, როგორც უნკერთათვის, ასევე სხვა ლიდერებისათვის. იშვიათი გამონაკლისების გარდა, ტენდენცია ასეთია.

თოხივ კურსის უნკერები ხასიათდებიან თავიანთი მონაღმებისა და კომპეტენციების დონეებით. უშუალოდ კურსშივე, იშვიათად არიან ერთიანი მახასიათებლის მქონე უნკერები. I და II კურსის უნკერები ხელმძღვანელების მხრიდან მიჩნევიან გამოყვეულ ახალბედებდ, რომლებთანაც განსხვავებულ დამოკიდებულებას იჩენენ. III და IV კურსლების მოპყრობისას კი სხვა წესებით ხელმძღვანელობენ. თვლავ, რომ თითოეული წლის შემდეგ, უნკურის კომპეტენციები იზრდება და შესაბამისად ლიდერების მიერ გამოყენებული სტილიც ცვალდება.

უნკერების მონივრულობისა და მოტივაციის განსაზრვვა პრინციპულად მნიშვნელოვანია მათ სამართავად ლიდერობის სტილის არჩევისას. ამ დროს ხელმძღვანელები ყურდობიან ისეთ მახასიათებლებს როგორცაა უნკურის ავადმეორი მონარების მაქვანებელი, დისციპლინა და სხვ. ეს ფაქტორები სიტუაციური ლიდერობის მოდელში განისაზრვებულა როგორც მონივრულობის კომპონენტი. მხედველობაში მოვალ ასევე ის, თუ რომელ კურსზეა უნკერი - რაც მონივრულობის დეტერმინანტად წარმოვიდგება. სწორედ მათზე დაუყენებით ენიჭებათ უნკერებს პრივილეგიები, რომლებიც განსაზრვავენ მათი ავადმეორის ტერიტორიაზე ცხოვრების ძირითად ხასიათს: დღის განჩრები, გარყვეული ინფრასტრუქტურით სარგებლობის საშუალებას, თავისუფლად დროს, გართობის საშუალებებსა თუ დახოვნება სასულის გრავაცეს.

ლიდერობის შესახებ თეორიების მრავალფეროვნების მიუხედავად, სიტუაციური თეორიის პოპულარობა განაპირობება მისი პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობა. თეორია ადვილად ტრანსფორმირდება მოდელად და შესაძლებელია მისი ლველადიერი სტრქინათობაში დაწერება. სიტუაციური ლიდერობის თეორია დაეყენა მე-20 საუკუნის საცადიდებლად და კვლევებს, რომლებიც ვარირებენ ლიდერის სხვადასხვა ასპექტის შესწავლაში.

ჟურისა და ბლანშარის სიტუაციური ლიდერობის თეორია ეყარება ორ ძირითად დეტერმინანტს, რომლებიცაც გამოიწინარებს დაქვემდებარებულთა 4 ტიპის ქვეუი, რომლებსაც თავის შირე ლიდერობის 4 სტილი შესაბამება. ეს 2 განსამაღვრელი ფაქტორია: მონივრულობა და მონაღმება (მოტივაცია). მონივრულობის შევდილია მოვათასით შემდეგ კატეგორიებში: არამოტივირებული მიმელო გამოყველობის გარემოში; მონივრულობის თანამშრომლები, რომლებიც არ გააჩნიათ საკურსის უნარები; მოცუნე მაგრამ არამოტივირებული ქვეუი და მონაღმებელი პროფესიონალები; მონაღმ მათგან გამომდინარობს ლიდერობის 4 სტილი: სითრთობა, მწერთმელი, მარაღმებერი და დელეგირები;

საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში ლიდერობის სიტუაციური სტილის ეფექტურობა მრავლად არის. ფორმალური ლიდერების მიერ გამოყენებული მეთოდები ემთხვევა სიტუაციური ლიდერობის ძირითად მახასიათებლებს. ეროვნული თავდაცვის აკადემიის უნკერთა ბატალიონში უფრო ნათლად შევიდებიან დავინახოთ სიტუაციური ლიდერობის სტილის გამოყენება ხელმძღვანელების მიერ. მიუხედავად იმისა, რომ

² საწყისი საბრძოლო მომზადების კურსი (BCT) არის სამოქალაქო პირების რეკრუტირების პროცესი შეიარაღებული ძალების რიგებში ჩარიცხვის მიზნით.

შვიარღებულ ძალებში ლიდერობის საკითხი ნაკლებად არის შესწავლილი, დაკვირებებიდან ჩანს, რომ სიტუაციური ლიდერობის ასპექტებს ხშირად იყენებენ დასახული ამოცანების მისაღწევად. მიუხედავად მეთოდის პროაქტიური ხასიათისა, რომელიც მოკლევადიან პერიოდში უკეთეს შედეგებს იძლევა, იგი აზარტულს.

სიტუაციური თეორიის გამოყენებისათვის, ლიდერები

ძირეულად უნდა იცნობდნენ დაქვემდებარებულების შესაძლებლობებს, უნარებსა და სურვილებს. დაქვემდებარებულების ხელშეწყობის სტილის შერჩევას, ლიდერი აუცილებლად უნდა იღებდეს მხედველობაში იმ ფაქტს, რომ დაქვემდებარებულები ვითარდებიან დინამურად. ყველა მიმოიხილეთ ინფორმაცია, რომელსაც უნდა მოაზროს საკუთარი ლიდერობის სტილი.²

ლიტერატურა

1. რობინსი სტივენ პ., ტიმოთი ა. ჯაკი; ორგანიზაციული ქცევის საფუძვლები - მე-9 გამოცემა, ქართული თარგმ., Pearson Education Inc. publishing as Prentice Hall, თბ., ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (2009)
2. სამხედრო ხელმძღვანელობა (ლიდერობა): ს.ფ. 7-50; სახელმძღვანელო თარგმნილია ა.შ.შ.-ში გამოცემული საველე წესდება FM6-22_იდან, თბილისი, საქართველოს შვიარღებული ძალების გენერალური შტაბი. (2015)
3. Blanchard K. H., Leading at a Higher Level, The Founding Associates and Consulting Partners of The Ken Blanchard Companies. (2006)
4. Blanchard K. H., Hersey P., Management of organization behavior: Utilizing human resources. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, Inc. (1982).
5. Blanchard K. H., Hersey P., Life Cycle Theory of Leadership, Training and Development Magazine. (1996)
6. Blanchard K., Zigarmi P., Zigarmi D., Leadership and the One Minute Manager: Increasing Effectiveness Through Situational Leadership, New York. (1985)
7. Graeff C.A., The Situational Leadership Theory: A Critical View, Academy of Management Review, Chapter VIII., (1983)
8. Graeff C.A., The evolution of situational leadership theory: a critical review, The Leadership Quarterly. (1997)
9. სამხედრო ხელმძღვანელობა (ლიდერობა): ს.ფ. 7-50, სახელმძღვანელო თარგმნილია ა.შ.შ.-ში გამოცემული საველე წესდება FM6-22_იდან, თბილისი, საქართველოს შვიარღებული ძალების გენერალური შტაბი. (2015).
10. Hersey P., The situational leader, New York, Warner Books. (1985)
11. Zigarmi D., Situational Leadership After 25 Years: A Retrospective, Journal of Leadership & Organizational Studies. (1993)

Abstract

SITUATIONAL LEADERSHIP AT THE ARMED FORCES AND THE JUNKER' BATTALION OF NATIONAL DEFENCE ACADEMY OF GEORGIA

KETEVAN CHIABRISHVILI

David Agmashenebeli National Academy of Georgia / Associate Professor

NIKA ZHORZHOLIANI

Lieutenant, Listener of School of Infantry Junior Officers

Human resources are considered as a key element for successful fulfillment of organizational objectives. Finest supervisors apply the entire energy and time of their subordinates to achieve managerial goals. There are plenty of policies and approaches for leading followers. Thus, concepts of leader and leadership remain to be a matter of discussion throughout the whole history.

The following essay attempts to expose The Situational Leadership Theory and it's features. Furthermore, work also defines situational leadership circumstances in Georgian perspective.

There are two essential intentions of the essay: - Explaining the impact of the Situational Leadership Theory on Georgian Armed Forces and Junker Battalion of National Defense Academy of Georgia;

Essay is based on models which appeared in XX and XXI centuries according to western Authors of leadership theories. In addition, it conveys considerable assessments of leadership in Georgian Armed Forces, including Junker Battalion.

Keywords: Leadership; Situational Leadership; Armed forces of Georgia; National Defense Academy of Georgia.

² სტატიაში აღწერილი პროაქტიული ნაწილი ეხება საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის 2012–2015 სასწავლო წლებს.

ისრაელის იუდეური სახელმწიფო ახლო აღმოსავლეთის კალიტრაში

3066-კოლაკვიში კონსტანტინე კვიციანიძე

სსიპ - დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ადმინისტრაციის უფროსი

რეზიუმე ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკის განხილვისას შეუძლებელია არ შევხებოთ ისრაელის განსაკუთრებულობას და თვითმყოფადობას. არაბული და მეტწილად მუსლიმური ქვეყნებით გარშემორტყმული ისრაელი, უკვე 70 წელია მყარად დგას თავისი სახელმწიფოებრიობის განმტკიცებისა და აღორძინების შეუქცევად გზაზე. ჩამოყალიბების დღიდანვე ისრაელი ჩაერთო სამეზობლოსთან დიდ რელიგიურ, ეთნიკურ და პოლიტიკურ დაპირისპირებაში. მიუხედავად ასეთი მკაცრი და სასტიკი დაპირისპირებისა ებრაელმა ხალხმა შეძლო თავიდან აეცილებინა სახელმწიფოებრივი განადგურების საფრთხე და შექმნა ერის ერთობის განმტკიცების მყარი საფუძველი. ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკურ რუკაზე ისრაელი თავის წეს-წყობილებით წარმოადგენს დემოკრატიის ნათელ მაგალითს. დღეს-დღეობით ისრაელში რელიგიურ და ეთნიკურ წინააღმდეგ დაპირისპირება მაინც იქნენ თავს, თუმცა რელიგიური უთანხმოებისაგან გამონეწული გაველნა ისრაელის საგარეო თუ საშინაო პოლიტიკურ ამინდზე ნელ-ნელა კლებით ხასიათდება. ახლო აღმოსავლეთში მშვიდობის დამყარების პროცესში ისრაელს მნიშვნელოვანი როლი აკისრია, რისთვისაც მან უნდა გამოახდოს ოქროს შუალედი და შეძლოს ურთიერთობების დამყარება მეზობელ სახელმწიფოებთან, ესეც ეს არაბულ ქვეყნებს თუ მის მთავარ მოწინააღმდეგეს - ირანს.

საკვანძო სიტყვები: ისრაელი, ახლო აღმოსავლეთი, "ქებოლა", ისრაელი და პალესტინა

ახლო აღმოსავლეთი და რეგიონში მიმდინარე პროცესები ყოველთვის წარმოადგენდა მსოფლიოს გლობალური თვალსაზრისის მნიშვნელოვან გამოწვევას. კაცობრიობის შექმნის აკვანი, როგორც ახლო აღმოსავლეთის ურდებენ, შედამ იყო კულტურების, რელიგიათა, ენათების, რასების, იმპერიების, პოლიტიკური სისტემებისა და ცივილიზაციების შეხების ვიციენტრი. ახლო აღმოსავლეთის გეოგრაფია, სამი კონტინენტის - ევროპის, აზიისა და აფრიკის, დაკავშირების ადგილი, ყოველთვის იყო ადგილობრივი და მიგრანტი მოსახლეობის ფენების დაპირისპირების კერა. მყოფე მშვიდობა, რომელიც მყარდებოდა რელიგიური, ენოკლევადიანი და ყოველთვის ახალი ძალადობისა და ბრძოლების ასპარეზად იცვლებოდა.

ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებს შორის განსაკუთრებულად გამოირჩეული ადგილი ისრაელის სახელმწიფოს უკავია. რელიგიური ისრაელი ყოველმხრივ განსვავებული სახელმწიფოებრივი ერთეულია. არაბული და მუსლიმური ქვეყნებით გარშემორტყმული ისრაელი ერთსახეობის დღიდანვე ჩაერთო დიდ რელიგიურ, ეთნიკურ და პოლიტიკურ დაპირისპირებაში თავის სამეზობლოსთან. თორის მიხედვით, დღერთმა ევკიპტიდან გამოსულ ებრაელებს სანეკვარი მიზა ახლო აღმოსავლეთის დასავლეთ ნაწილში, პალესტინის ტერიტორიაზე მისცა. აღნიშნულ ტერიტორიაზე ჩამოყალიბდა ისრაელის გაერთიანებული საამეო. რომელიც შემდეგ ორ ნაწილად, ისრაელისა და იუდეის სამეფოებად გაიყო. საბოლოოდ, ორივე სამეფო დაპყრობილი და განადგურებული იქნა. იუდეის სამეფო რომის იმპერიის მიერ დაპყრობის შემდეგ დაეცა. ებრაელებმა იმპერიის წინააღმდეგ რამდენჯერმე წამოიწესეს აჯანყება, თუმცა რომაელთა მიერ ყველა აჯანყება მკაცრად იყო ავეცილილი. შედეგად იუდეის მიწიდან მოხდა ებრაელების მასობრივი ასახლება და მსოფლიოს სხვადასხვა მხარეში გავანტვა. სხვადასხვა რეკლისა და რელიგიის ტომებთან ერთად პალესტინის ტერიტორიაზე

ებრაელების მხოლოდ მცირე ნაწილი დარჩა. მე-19 საუკუნიდან ევროპაში დაიწყო სიონისტური მოძრაობა, რომლის ერთიანი მიზანს ისრაელის ყოფილ ტერიტორიაზე ებრაელთა სახელმწიფოს შექმნა წარმოადგენდა, ხოლო ამ ამოცანის მისაღწევად აუცილებელი იყო დიდი „ალის“ პროცესის განხორციელება. „ალია“ მიზნად ისახავდა მსოფლიოს ყველა კუთხიდან ებრაელების პალესტინაში დაბრუნებას. მე-20 საუკუნეში სიონისტური მოძრაობა კიდევ უფრო გაძლიერდა და უკვე პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ მოხდა მსოფლიო მოღვაწეებმა პარიზის კონფერენციაზე წამოაყენეს იდეა - ებრაელებსათვის სახელმწიფოს შექმნის შესახებ. ისრაელის სახელმწიფოს შექმნა შესაძლებელი მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ გახდა. ნაცისტური გერმანიის მიერ ებრაელთა მიმართ განხორციელებულმა მასიურმა გენოციდმა მსოფლიო საზოგადოებაზე უდიდესი გავლენა მოახდინა. შესაბამისად, შესაძლებელიყო ალიეებმა გადაწყვიტებოდა მიიღეს ებრაელებისთვის სახელმწიფოს შექმნის შესახებ.

1947 წლის 29 ნოემბერს გაეროში მიიღო 181 რეზოლუცია, რომლის მიხედვითაც პალესტინაში უნდა შექმნილიყო ორი სახელმწიფო, ერთი ებრაელებსათვის, ხოლო მეორე არაბებისათვის. 1948 წელს გაერომ დაადასტურა ისრაელისა და პალესტინის შორის გამოყოფის საბაზისი, რის შემდეგაც დაიწყო კონფლიქტი ებრაელებსა და არაბებს შორის, რომელიც დღემდე გრძელდება. გაეროს დაყოფით ებრაელები იკავებდნენ პალესტინის ტერიტორიის ცენტრალურ ნაწილს, ხმელთაშუა ზღვის ჩრდილოეთ სანაპირო ზოლსა და ქვეყნის სახმრეთ აღმოსავლეთ ნაწილს, ხოლო არაბები განაწილებულნი იყვნენ სამ კომუნად - 1) ლანას ტერიტორიისა და პალესტინის სახმრეთში, სინაის ნახევარკუნძულის საზღვარზე; 2) ე.წ. „დასავლეთ სანაპიროზე“, იერუსალიმის აღმოსავლეთ მხარეზე; 3) პალესტინის ჩრდილოეთ ნაწილში, ლიბანის საზღვართან.

1948-1949 წლებში მოხდა პირველი არაბ-ისრაელის ომი. აღნიშნული სამხედრო კონფლიქტის შემდეგ ებრაელებმა მოახერხეს და დაიკავეს დასავლეთი იერუსალიმი, ასევე დაბტებით შემოვიდნენ მოსახლერე ქვეყნების საფრანგო და დიდი ბრიტანეთები. შემდეგი დიდი სამხედრო შეტაკებები ებრაელებსა და არაბებს შორის მოხდა 1967 წელს - ევსედლიანი ომი, 1973 წელს - ისრაელისა და ეგვიპტე-სირიის ომი 2006 წელს - ისრაელისა და „ჰემბოლს“ ომი ლიბანში, ასევე იყო სამხედრო ხასიათის სხვა დაპირისპირებებიც. თითოეულ ამ დაპირისპირებაში ისრაელმა აჩვენა, რომ ის იყო უფრო ძლიერი სახელმწიფო და მისი ნება და შესაძლებლობები (მათ შორის სამხედრო) მონიშნაღმდევსთან შედარებით იყო უფრო მიზანმიმართული და თანამედროვე.

დასავლეთისა და ძირითადად აშშ-ის მსოფლიო სამხედრო და პოლიტიკური დახმარების ხარვეზ ისრაელმა მოახლეობს თავისი შესაძლებლობების გააძლიერება. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ისრაელის სახელმწიფოს სიბიძრე დაჰყარებულა მის მოსახლეობაზე. ისრაელის სახელმწიფოს დაეჯ ყველა მოქალაქის მოვალეობა, განუყოფელია სქესისა და ასაკისა. ისრაელი ერთ-ერთია მსოფლიოს ცხრა ქვეყანას შორის, სადაც ელდებისათვის საავადმუშელო სამხედრო ვალდებულების მოხდა. შემთხვეი არაბული სახელმწიფოებისაა განსხვავებით (გარდა ლიბანის რესპუბლიკა), ისრაელი წარმოადგენს დემოკრატიულ სახელმწიფოს, საპარლამენტო წყობით. ისრაელის სახელმწიფოს მეთაურად საყოველთაო წესით ირჩევა პრეზიდენტი, ხოლო მთავრობას მართავს პრემიერ-მინისტრი. ისრაელში მოსახლეობის უმრავლესობა არის ებრაელი - დაახლოებით 77%, ხოლო დანარჩენი 23% - არაბი. რელიგიური შეზღვევაობით მოსახლეობის 75% არის იუდეული, არაბების შრიფობა სამხედრო რეგიონებში მახვირებლები ძირითადად არიან სუნიტები, ხოლო ჩრდილოეთში - შიიტი მუსლიმები. ისრაელის სახელმწიფოში მცირე რაოდენობით ასევე არის ქრისტიანი და სხვა აღმსარებლობის მქონე მოსახლეობა.

ისრაელისა და მემობელ არაბულ სახელმწიფოებს შორის არსებული დაძაბულობის შესაქვირებლად მსოფლიო თანამშრომლობის ჩართულობით შედგებდა მომდინარეობს ორმხრივი და მრავალმხრივი მოლაპარაკებები, თუმცა საბოლოო კონკრეტული სამშვიდობო შეთანხმება, რაც გახდებო რეგიონში მშვიდობიანი თანაცხოვრების საუფქველი,დღემდე არ არის აღნიშნული. 90-იან წლებში მადრიდში დაიწყო ახლო აღმოსავლეთში არსებული მდგომარეობის დარეგულირების სამშვიდობო პროცესი. აღნიშნულ პროცესში ისრაელისა და პალესტინის მხარეებთან ერთად ასევე ჩაერთო ევროკავშირი, შერთუბულა შტატები, რუსეთი და სხვა გლობალური პოლიტიკოს განსამაზღვრელი მოთამაშე. მიუხედავად ასეთი მადლი დონის შეზღვევნილობის, მოლაპარაკებები 21-ე საუკუნის პირველ ათწლეულში პრაქტიკულად შეწყდა და გადაიქცა „ახლო აღმოსავლეთის მოვარების“ თამაშად. მოლაპარაკებები არ მიდიოდა რაიმე ხარის კონკრეტულ შედეგამდე, თუმცა პროცესში მონაწილეობათვის იძლეოდა ბევრ პოლიტიკურ და ფინანსურ დივიდენდს.

ისრაელის მთავრობაში ისრაელის პოლიტიკური არენის შემარყვევ მალბების ლიდერის ბენიამინ ნეთანიახუ მოსვლას და არაბულ ქვეყნებზე რეკლუგების ტალღის გადაღვის შემდეგ ახლო აღმოსავლეთის სამშვიდობო პროცესის ჩიხში შევიდა. მოლაპარაკებების მსუღელობისას

ძირითადი წინააღმდეგობა ქალაქ იერუსალიმისა და დასავლეთ სანაპიროზე ებრაული დასახლებების დაფუძნების საკითხს ეხებოდა. ისრაელისთვის წარმოუდგენელი იყო პალესტინელების მოთხოვნა 1948 წელს დადგინდი საზღვრებში დაბრუნებაზე. არაბებში წინააღმდეგობის მძაფრი რეაქცია ასევე გამოიწვია ისრაელის ერთ-ერთმა დაფუძნებელმა მოთხოვნამ - ისრაელის სახელმწიფოსთვის სახელწოდების შეცვლისა და ქვეყნისათვის „ისრაელის იუდეური რესპუბლიკის“ დარქმევა. ისრაელის პოშიცია და მოლაპარაკებების დროს რელიგიური კონტექსტი გამოჩნდა პალესტინელი არაბებისა და მოთიანად არაბული სამყაროსთვის კატეგორიულად მიუღებელია. შესაბამისად, „ორმხრივი მცდელობებით“ პალესტინური პრობლემის მოგვარება ამ რეალური პერსპექტივა დაკარგა.

ახლო აღმოსავლეთში ისრაელისათვის ერთ-ერთი მოვარება, აღნიშნული მონიშნაღმდევ აქვს ირანი. ორმესალც ავითი სავაზომდებელი დომენე პრეს განსამდგრული ისრაელის სახელმწიფოს რუქიდან გაქრობა. ირანის მიერ რადიკალური შიიტი მუსლიმური ორგანიზაციის „ჰემბოლს“ მხარდაჭერა ისრაელისათვის პირდაპირ წარმოადგენს სახელმწიფოებზე საფრთხეს. ისრაელს მიანიწია, რომ ირანის მიზანია დიდი შიიტური იმპერიის შექმნა და შესაბამისად ისრაელის განადგურება. 2006 წელს ისრაელის მიერ ლიბანში წარმოიგული სამხედრო კამპანიის მთავარი მიზანი „ჰემბოლს“ განადგურება იყო. რადიკალურმა ორგანიზაციამ ებრაული სამხედრო შენაერთების წინააღმდეგ ასიშტერიოლი ომი აწარმოა და მძლავრ მონიშნაღმდევს ტოლი არ დადო.

ისრაელისთვის ასევე მიუღებელია საერთაშორისო თანამშრომლობის მიერ 2015 წელს ირანთან გადგომებული ბირთვული პროგრამის დარეგულირების შეთანხმება. ისრაელს მიანიწია, რომ ირანი ატომური იარაღის შექმნის შემთხვევაში, პირველ რიგში ბირთვულ იარაღის ისრაელის წინააღმდეგ გამოყენება. ბენიამინ ნეთანიახუ თავის გამოსვლებში არაერთხელ აღნიშნა, რომ ისრაელმა უნდა მოახერხოს და ყველაშიანი საშუალებით, მათ შორის სამხედრო ჩარევით, აღკვეთოს ირანის მიერ ბირთვული იარაღის შექმნავების პროცესი. თუმცა ისრაელმა ასევე იცის, რომ საკუთარი სამხედრო ძალებით, მათ შორის საპაერო საფრენი საშუალებებით, ირანის ატომური სადგურების განადგურება, როგორც ეს მათ 1981 წელს ერაში „ომირაჟის“ ატომურ სადგურზე დარტყმებით შეძლეს, პრაქტიკულად შეუძლებელია. შესაბამისად ისრაელი ცდილობს სხვა მეთოდებითა და გზებით მოახერხოს საკუთარი ინტერესების დაცვა და საფრთხის პრევენცია. ასევე აღმოსავლეთის ისლაშიური სახელმწიფოების გარემოცვაში მოხვედრილი ისრაელის მომავალი განვითარება უპირველეს ყოვლისა ებრაული და ისრაელის სახელმწიფოში მცხოვრები მოსახლეობის გადასაწყვეტია. ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკური რუქაზე ისრაელი თავის წინ-წყობლებით, მართლაც წარმოადგენს დემოკრატიის ნათელ მაგალიტს. თუმცა ყოველდღიურ ცხოვრებაში რელიგიური და ეთნიკური დაპირისპირების მაგალიტები მანაც იჩენს თავს. ახლო აღმოსავლეთში მშვიდობის დასამყარებლად და მემობელ ქვეყნებთან თანამშრომლობისათვის ისრაელმა უნდა გამოიხიოს ოქროს შუალედი და შეძლოს ურთიერთობების დამყარება, როგორც არაბულ ქვეყნებთან, ასევე მის მთავარ მონიშნაღმდევსთან - ირანთან.

ლიტერატურა

1. აბესაძე ალ., ისლამი არ არის ისლამიზმი – 16.04.2016. <http://iveria.biz/1614--.html>
2. იმედაშვილი გ., ახლო აღმოსავლეთის უკეთესი გასაგებად საჭირო რუკები - ივერია, დეკემბერი 2015, <http://iveria.biz/1513--.html>
3. იმედაშვილი გ., ირანი: როგორ სახელმწიფოსთან დადო შეთანხმება დასავლეთმა – 26.07.2015 <http://iveria.biz/1419--.html>
4. ფრიდმანი ჯ., ევროპის ხანგრძლივი ომი ისლამთან - 22.08.2016. <http://oxygen.org.ge/Details/PublicationDetails.aspx?fid=7058#.WG-gddnbvIU>
5. ჩიკვაძე ალ., საქართველო და ახლო აღმოსავლეთის პროცესები - 2015.
6. ჯანჭღავა ნ., სისხლიანი მოზაიკა ISIS-ისგარშემო - liberali.ge, ოქტ. 2015.
7. Conspiration and sexism, wikipedia – 02.2017 https://en.wikipedia.org/wiki/Conspiration_and_sexism
8. Fisher M., 40 maps that explain the Middle East – March 26, 2015. <http://www.vox.com/a/maps-explain-the-middle-east>
9. Friedman G., Four Maps that Explain Iran's Place in the Middle East – 3. Oct. 2016. <http://www.mauldineconomics.com/this-week-in-geopolitics/four-maps-that-explain-irans-place-in-the-middle-east>
10. Netanyahu praises Trump's decision to de-certify Iran deal - <http://nypost.com/2017/10/15/netanyahu-praises-trumps-decision-to-de-certify-iran-deal/>
11. Rowe P.S., Religion and Global Politics – Ottawa, 2012.
12. UN General Assembly, "181 (II). Future government of Palestine" - A/RES/181, 29 November 1947
13. Welby P., What is ISIS – 10.01.2017 http://www.religionandgeopolitics.org/isis/what-isis?gclid=CPme_cqB-tECFTQz0wodH3wD7Q
14. Ахмедов М. В., Современный Ближний Восток – 2012, <http://naukarus.com/sovremennyy-blizhniy-vostok>
15. Наумов В.В., Ближний Восток: от конфликтов к стабильности – март 2016. <http://www.globalaffairs.ru/valdaya/Blizhniy-Vostok-ot-konfliktov-k-stabilnosti--18044>
16. Хаусхофер К., О геополитике: Работы разных лет - Мысль, 2001.

Abstract

THE JEWISH STATE OF ISRAEL IN THE MIDDLE EAST

LTC KONSTANTINE PETRIASHVILI

Head of Administration

LEPL – Davit Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia

When discussing the Middle East Policy it is impossible not to mention Israel's strength and self-preservation. More than 70 years Israel, surrounded by Arab and largely Muslim countries, has been on the irreversible path to strengthen and reinforce its statehood. Since the foundation of the State of Israel, the country has been involved in great religious, ethnic and political conflict with its neighbours. Despite of the severe and painful conflict, the Jewish people were able to avoid the threat of state destruction and create a solid foundation for the unity of the nation. On the Middle East political map Israel represents a clear example of democracy. However, it still faces conflicts on religious and ethnic grounds, but the impact of religious and ethnic disagreements on Israeli's foreign and domestic policy is decreasing. In the Middle East, Israel plays an important role in the peacekeeping process. However, in order to reach peace, Israel must establish relations with its neighbouring Arab states and with its main rival – Iran because the peace can only be based on mutual understanding between the involved states.

Keywords: Middle East Policy, Israel, Arab States

“რბილი ძალის” ფაქტორები რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში

3066-კლკოკო306630 კონსტანტინე კობიაშვილი

სიპ - დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ადმინისტრაციის უფროსი

რეზიუმე თანამედროვე მსოფლიო წესრიგის განმსაზღვრელი ინსტრუმენტებიდან სულ უფრო და უფრო მეტი ყურადღება და ძალისხმევა ეთმობა სახელმწიფოთა მიერ „რბილი ძალის“ პოლიტიკის განხორციელებას. შიდა და საერთაშორისო პრაქტიკის გადართვისას ყველაზე დიდი და განვითარებული ქვეყნები კი ხშირად უარს ამბობენ „ხისტი ძალის“ გამოყენებაზე და ცდილობენ მთელი პოტენციალი „რბილი პოლიტიკის“ გატარებისკენ მიმართონ. მთელი თავისი ისტორიის განმავლობაში, რუსეთი ყოველთვის გამოირჩეოდა ხისტი და შუადრო საგარეო (ასევე საშინაო) პოლიტიკის განხორციელებით. თუმცა, ბოლო პერიოდში მკვეთრად გაიზარდა რუსეთის საგარეო პოლიტიკურ ვექტორში „რბილი ძალის“ ელემენტები.

რუსეთი ცდილობს საერთაშორისო თანამეგობრობას სხვადასხვა მიმართულებითა და ფორმით შესაბამის თავისი საგარეო პოლიტიკის „რბილი ძალის“ ვექტორები. უკანასკნელი წლების განმავლობაში რუსულ პოლიტიკურ ლეწვიკონში გაიზარდა ახალი ტერმინი „რუსული სამყარო“ («Русский мир»), რაც გულისხმობს „რუსულენოვანი“ მოსახლეობის დარაზმებას სწრაფი პათეტიკური შტრის წინააღმდეგ. „რუსული სამყაროს“ თვითშეგნებით გატარებული მასის კონტროლიც, სწორედ რომ რუსული პოლიტიკის „რბილი ძალის“ ამაყრა გამოვლინებაა. რუსეთი ცდილობს გამოიყენოს „რბილი ძალის“ ელემენტები: ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული, სპორტული წარმატებები და მაილინის ისეთ საგარეო პოლიტიკურ შედეგს, რაც ხისტი და სახეიდრო ძალის გამოყენებით ხშირად მიუღწევიდეს შეიძლება იყოს. თუკა აღსანიშნავია, რომ რუსეთი მანვე იტოვებს შესაძლებლობას მისი სასიცოცხლო ინტერესების განსახორციელებლად აშკარად გადავიდეს „რბილი ძალის“ პოლიტიკიდან „ხისტი ძალის“ გამოყენების პოლიტიკაზე.

საქართველომ, როგორც რუსეთის მეგობელმა, რომელთა ურთიერთობაც უკვე სამ საუკუნეზე მეტხანს გრძელდება, ვარგად უნდა გაიაროს ყველა ის საფრთხე და გამოწვევა, რომელიც შეიძლება რუსეთის შერიდან მომდინარეობდეს. განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია „რბილი ძალის“ პოლიტიკის თანმიმდევრული შედეგები.

საკვანძო სიტყვები: „რბილი ძალა“, რუსული სამყარო, რუსეთის საგარეო პოლიტიკა, „ხისტი ძალა“, პოსტ-საბჭოს სივრცე

თითოეული ქვეყნის სიძლიერის ბალანსში „რბილი ძალის“ წიშმწილობის ზრდა წარმოადგენს ცივილიზაციათა თანამედროვე განვითარების ინტენციას რბილი ძალის პოლიტიკის განხორციელება ისეთი აქტუალური გახდა თანამედროვე ყოფაში, რომ თვით ცვლადი დედი და განვითარებული ქვეყნებიც შიდა და საერთაშორისო პრაქტიკის გადართვისას, ხშირად უარს ამბობენ „ხისტი ძალის“ გამოყენებაზე და ცდილობენ მთელი თავიანთი ძალისხმევა რბილი პოლიტიკის გატარებისკენ მიმართონ. ამის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ურთიერთდამოკიდებელი ეკონომიური თანადამოკიდებულებაა. ეკონომიკა ქვეყნების შორის ისეთ დონეზე ინტეგრირებული, რომ სახეიდრო ძალის გამოყენება გაიზარდად გამოიწვევს არსებით ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ზარალს მოსადავე ქვეყნის გამოცხოვრებას და პარტნიორობისათვის. ასევე, ხისტი ძალის გამოყენების შეზღუდვის დამატებითი მიზეზია, ძალის გამოყენებელი ქვეყნის საერთაშორისო რეპუტაციის მკვეთრი დაცემა მსოფლიო თანამეგობრობის თვალში“ - ჯ. ნავა.

ნაშრომის მიზანია წარმოაჩინოს საქართველოს ჩრდილოეთი მეზობლის - რუსეთის ფედერაციის - შერიდან ძალის გამოყენების საგარეო პოლიტიკის ძირითადი ასპექტები. მათ შორის განსაკუთრებული ყურადღება მიეცეს რუსეთის საგარეო პოლიტიკის „რბილი ძალის“ ელემენტებს, რათა ქვეყანას შეეძლოს უფრო ფხიშლად და ცივი გონებით გაანალიზოს ჩრდილოეთიდან მომდინარე საფრთხეები და გამოწვევები.

რუსეთის ფედერაციის შერიდან წარმოებული საგარეო პოლიტიკის საფრთხეებზე არაერთი სამეცნიერო თუ კვლევითი მასალა გამოქვეყნებული, მათ შორის საგარეო პოლიტიკურ მეცნიერებათა თუ მასობრივი

საინფორმაციო საშუალებების ფურცლებზე. რუსეთი საერთაშორისო თანამეგობრობას, სხვადასხვა მიმართულებით და ფორმით სოციალზმის თავის საგარეო პოლიტიკის რბილი ძალის ვექტორებს უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში რუსულ პოლიტიკურ ლეწვიკონში ახალი ტერმინის „რუსული სამყაროს“ («Русский мир») გაქმნა და შესაბამისად, ამ იდეისათვის „რუსულენოვანი“ (რუსული სამყაროს უპირატესობის თვითშეგნების იდეით შთაგონებული მოქალაქეები) მოსახლეობის დარაზმვა, აშკარად რუსული პოლიტიკური ელემის რბილი ძალის ერთ-ერთი მძლავრი სელაა გარწმობიყობით დამოუკიდებელი რესპუბლიკების გასაკონტროლებლად.

ნაშრომში მოიხილულია ზოგადი ისტორიული ფაქტები, თუმცა ძირითადი აქცენტები კეთდება უახლოეს თხუთმეტ წელწინაზე. მას შემდეგ, რაც რუსეთმა დაასრულა ჩეჩნეთის შიგრი სამხედრო კამპანია, მისმა ეკონომიკამ დაიწყო სწრაფი ტემპებით განვითარება და თანდათან რუსეთის პოლიტიკურ ელემის ამბოციებას საწარმოლიდენ ასრულებულზე გადაიწვავდა. თუმცა მოიცავს ისტორიული კვლევის მეთოდს და ემყარება ფაქტებს, მათ ანალიზსა და მიღებულ ვარაუდებს. მათ შორის გამოყენებულია რამდენიმე მკვლევარის სამეცნიერო ნაშრომი, პოლიტიკური მიმოხილველთა საგანთო და სამეცნიერო სტატიები, ასევე ოფიციალური დოკუმენტები, მათ შორის რუსეთის საგარეო პოლიტიკის კონფიდენცია და სახეიდრო დოქტრინა.

რბილი ძალის ფაქტორები მსოფლიო პრაქტიკის მიმდინარეობისას

გასული საუკუნის 80-იან წლებში მსოფლიო პოლიტიკურ კულტურაში შემოედგნო იყო ტერმინი „რბილი ძალა“ („Soft Power“), რაც გულისხმობს მიზნის მისაღწევიად

სხვადასხვა არაძალადობრივი მეთოდის გამოყენების კომპლექსურ ერთობას. რბილი ძალების განმარტება შეიძლება ფერმულერებულად იყოს შეფასებული - ეს არის კულტურის, განათლების, ნიჭიერი დიპლომატიის, მოლაპარაკებების დროს ლოგიკურად დასახუთებული არგუმენტების, სარწმუნოლო წინადატებების, ტექნიკური მიღწევების და სხვა შესავსი სფეროების მიმდევლობა, რაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სახელმწიფო სიხის გადარწმუნებლობაზე შევადგენის მოხდენას. ამში მდგომარეობის რბილი გავლენის ძალა, მისი ეფექტურობა და გრძელვადიანი შედეგების არსებობის შესაძლებლობა, არ თქმა უნდა, რბილი ძალა არ გამოირჩევა „ხისტ ძალას“, რომელიც კვლავ ნარჩუნდება, როგორც „უპასაქნელი არგუმენტი“. მაგრამ მოგვარე „რბილი ძალა“ არის უფრო ძლიერი იარაღი, ვიდრე სახმადრეო შეშინებლობა.

უპასაქნელი ათი წლის მანძილზე „რბილი ძალების“ თემაში პოლიტიკურ ლიტერატურაში აქტიური განვითარება მოიპოვა და ამის მიზეზი არაერთია: ავღანეთსა და ირანში მიმდინარე პროცესებისას ტრადიციული ძალის ჩაგარევა, სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების მრავალმხრივი გაფართოება, მათ შორის მრეწველობისა და დასავლური კომპანიების განვითარებაზე ქვეყნების გადასვლა, გლობალური და რეგიონალური მითამაშე ქვეყნების საგარეო პოლიტიკის მიდგომების ცვლილება, ასევე დემოკრატიულობა და ფერადი ევოლუციების თანმიმდევრობა.

დღევანდელ სიტუაციაში ყველა გლობალურმა და რეგიონალური ამბიციონი ალტერნატივა ქვეყანამ ჩამოაყალიბა „რბილი ძალების“ კონცეფცია და მისი განვითარებისში დაინერგა საფინანსო და ინტელექტუალური რესურსების ჩადება. ევროპის წამყვანმა ქვეყნებმა, შ.შ. თაყვან ევროკავშირმა, როგორც გეოპოლიტიკურმა მითამაშემ, აშშ-მა, ჩინეთმა, რუსეთმა, ინდოეთმა, ბრაზილიამ, თურქეთმა და ავსტრალიამ დაიწყეს „რბილი ძალების“ პოლიტიკის გაფართოება, როგორც სამსოხლო რეგიონებში, ასევე მეტწილად განვითარებაზე მოყვლე მსოფლიო თანამშრომლობაში. ევროპალიზაციის პროცესში უფრო ნათელი ხდება პოლიტიკური ინტერესების მისაღწევად არაფორმალური „მტკიცე ძალების“, მათ შორის სახმადრეო-პოლიტიკური და ეკონომიკური იძულების, „რბილი ძალები“ ჩანაცვლება.

რბილი ძალების პოლიტიკის განხორციელება სამი შემაჯავებელი ნაწილის ერთობას მოიცავს:

- 1) სახელმწიფოს მათორმარებელი ერთი კულტურა და მისი ის ელემენტები, რომლებიც მიმდევრულია სხვა ერთობას. ასეთი პოლიტიკის ნაწილია ისეთი კულტურული ხასიათის სხვადასხვა აქციის ჩატარება, სადაც სოციალ-ეკონომიკური მიღწევების ფონზე, ყოველმხრივ იყენება ნარწმუნოლო ქვეყნის კულტურის დადებითი მხარეები;
- 2) პოლიტიკური დასაქვლობები, რომლებსაც ქვეყანა ყრდნობა, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე ქვეყნის გარეთ. აღნიშნული პოლიტიკური კურსი მოიცავს თანამშრომლობის განვითარებას - ეკონომიკურ, სოციალურ, უამრთობების დადების და განათლების სფეროს დახმადრეო ღონისძიებებში, ასევე უამრთობული მხარდაჭერის განხორციელებას;
- 3) სახელმწიფოს საგარეო პოლიტიკა, რომელიც უნდა იყოს კანონიერი და მორალურად გამართლებული. მსოფლიო არენაზე დახალანსებული პოლიტიკის გატარება, რაც ქვეყანას საშუალებას მოსცემს ითამაშოს საერთაშორისო და გლობალური პოლიტიკური დია ეკონომიკური სტაბილურობის დასაქვლის მიმდინარეობი როლი. ამ კომპონენტში შესაძლებელია გავრთიანდეს ქვეყნის ხელისუფლებისა და საგარეო პოლიტიკური უწყების მიმდინარეობის ძალებისგვე, საერთაშორისო შეხამალობა და მშვიდობისმყოფელობა.

რბილი ძალების პრობლემატიკის მკვლევარები, დგანან იმ პოზიციაზე, რომ ეს თემა უნდა განხილვებოდეს მსოფლიო პოლიტიკის პრინციპულად ახალ ტრასთან. რბილი ძალების ეს ახალი ტრას ნაკლებად ეტება შიდა სახელმწიფოებრივ დიალოგს და ის დიდი დომით მოიცავს დიალოგს გლობალური მოქალაქეების დონეზე.

პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილე პოლიტიკურ სუბიექტების ინდივიდუალურად განიხილვის ნაცვლად, უფრო მნიშვნელოვანია ამ სუბიექტების ერთობაწილის მიმართ ურთიერთმეორეშედების განხილვა.

რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ელემენტები

რუსეთი, თავისი ისტორიის განმავლობაში სამთავრო-სახელმწიფო-მშვრალ-კავშირი-ფედერაცია, შიდამ ანარმოებად ექსპანსიურ საგარეო პოლიტიკას. მისი ამ საგარეო პოლიტიკის ძირითადი შემაჯავებელი ნაწილი იყო სახმადრეო სიძლიერე და შესაბამისი მსგან გამომდინარე „ეგრავი“ დიპლომატია, ეკონომიკური მხარეა, კულტურულ-რელიგიური ექსპანსია, დაპყრობილ ტერიტორიათა ეთნიკური ასიმილაცია, ხალხისა და ერების გასახლება და სხვა. საერთო ჯამში რუსეთის საგარეო პოლიტიკა ხასიათდებოდა ძირითადად „ხისტი ძალების“ გამოყენებით, „ხისტი ძალა“ ახლავ თანამდერეოვ რუსეთის პოლიტიკის ერთ-ერთი შემაჯავებელი ნაწილია და მისი შედეგები, რუსეთის სხვა მშვრულ ქვეყნებთან ერთად, საერთაშორისო საკვარებად აქვს გამოყვლილი. თუკმა რბილი ძალა ყოველთვის იყო რუსეთის „ხისტი ძალების“ საგარეო პოლიტიკის თანმდევი. შესაქვეყნების რუსეთის მიმდევლობის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი, კავკასიაში, შუა აზიასა და აღმოსავლეთში მტკორებ ხალხობათვის, რუსეთის იმპერიის განვითარებულ ევროპასთან სიახლოვე და შესაბამისად რუსეთის გაღვთი განვითარებისა და ცოდნის მიღების შესაძლებლობის სურველი იყო.

მოგვიერთი ისტორიკოსის აზრით რუსეთმა ექსპანსიური პოლიტიკა დაიწყო მონღოლთა მიერ შექმნილი „ოქროს ურდოს“ დაცემის შემდეგ, მას შემდეგ, რაც მოსკოვის სამთავრომ შივარე დიმიტრის მეთაურობით 1380 წელს კულიკოვს ველზე დაამარცხა „ოქროს ურდოს“ სამხდრო მენაერთი მამის მეთაურობით. თუკმა რაჯალურად რუსეთმა „ხისტი ძალების“ გამოყენებით ტერიტორიების შემოერთება დაიწყო ივანე IV „ტროშის“ მფლობის დროიდან, მას შემდეგ, რაც 1550-1560 წლებში დაამარცხა ყაზანისა და ასტრახანის სახანოები და შეიქმნა კლაქდრამი ციმბირის რესურსებით დედარია მხარის ეტაპობრივი ექსპანსიისათვის. აღნიშნული პერიოდიდან მოყოლებული რუსეთის საგარეო პოლიტიკური ვექტორი, ტერიტორიების გაფართოება და მშვრული სახელმწიფოების „ხისტი ძალები“ დამორთვება, რჩება უცვლელი.

რუსეთის პოლიტიკის „ხისტი ძალების“ ძირითადი იარაღი იყო და არის სამხდრო სიძლიერე. დღეს, რუსეთის სამხდრო შესაძლებლობები მსოფლიო ქვეყნების სამხდრო სიძლიერება კონტენში (თუკმა ძლიერ ჩამოუვარდება თავის დრწმე საბჭოთა ევროპის სამხდრო სიძლიერის დონეს), აშშ-ის, ნატო-ს ვერსულები ქვეყნებისა და ჩინეთის შვიარებულ ძალებთან ერთად, კვლავ რჩება მსოფლიოს წამყვან პოზიციაზე. რუსეთმა ჩვენთვის ომის შედეგებიდან გამომდინარე დაიწყო თავისი შვიარებულობის ძალების მოდერნიზაცია. 2008 წელს საქართველოს წინააღმდეგ ჩატარებულ ოპერაციის დროს გამოყოფილია ნაკლოვანებები კრდე უფრო ნათელი გახადარუსეთის „ხისტი ძალების“ ძირითადი ინსტრუმენტი მოსაოფნელი „პაუტეკური“ საფრთხის მიმართ არადაქვაცობრა.

ცირმის ანეჭლისა და შედეგ აღმოსავლეთ უკრაინაში მიმდინარე მოვლენების, რუსული პოლიტიკა განიხილავდა, როგორც უკრაინული პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთ ინსტრუმენტად და შემდეგ, როგორც „რუსული სამყარო“ სულის ასახალებული კამპანიის საწყისი. რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დღის რეჟიმში არ შედიოდა დასავლეთთან ბირთული ომის გაჩაღება. რუსეთის გეგმა საქმოდ მოკრძალებული იყო - „რუსული სამყაროს“ მესამოლური გაფართოება, ნატო-ს სამხდრო-პოლიტიკური კავშირის ერთობის მრეყვა და მისი ფუნქციონირების მოშლა, ასევე აშშ-ს, როგორც დასავლეთის უსაერთობების განაწინა დასკრევიდებაცია და მსოფლიოს თვალში მისი დონეწა. მიღებული გამოცდილებისა შედეგად დანერგა რუსეთის სამხდრო პოლიტიკის ძირველი რეფორმა, რომელიც მშვრე შვიარებული ძალების ცვლა სახეობას - სახმადრეო

ჯარებს, სახლავო ფლოტს, საჰაერო ძალებს, სტრატეგიულ სარაკეტო ჯარებს, საჰაერო-სადესანტო და სპეციალური ოპერაციების ძალებს. სწორედ 2012 წელს შექმნილი სპეციალური ოპერაციების ძალების ქვედანაყოფები იყვნენ ის ძირითადი სამხედრო შენაერთები, რომლებმაც 2014 წლის მარტის თვეში მოახდინეს ერთდროულად უკრაინული სამხედრო შენაერთების ბლოკირება და შემდეგ შეიღწა ნახევარკუნძულის ოკუპაცია. საერთო კაშპი ეს იქნებოდა შესაშვ (ცივი) მსოფლიო ომში სსრკ-ის დამარცხების გამო შურისძიება, ისევე როგორც მშრე მსოფლიო ომი იყო უკრაინისთვის პირველ მსოფლიო ომში დამარცხების გამო შურისძიება.

თუმცა რუსეთის რეჟიმს შეეძლო აღმოსავლეთით ნასოფლიო კიდეგ რადაც დისტანციაზე, თუ არა მასზე მიწვეული უკრაინული კატასტროფა. რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ფაქტორული შეცვლა განხდა არა თვით ცირიმის ამბიციის, არამედ უფრო პრევენციული „rubi et orbi“ 2014 წლის 18 მარტის უტყინის ცნობილ გამოსვლაში და მის შემდგომ დაგმოსვლაში, როგორც პირველი ნახევი „რუსული სამყარო“ («Русский мир») ამბიციური კონცეფციის რეალიზების განაშ. თავდაპირველად რუსეთის პოლიტიკას ჰქონდა კონკრეტული პრევენციული დატვირება - დაებლოკა უკრაინის ევროპული განვითარების სფერო და არა ევროპა უკრაინას ევროპიკური და პოლიტიკური კონკურენციის ციფლიზებული მოდელი. შემდეგ განხდა რუსული მეთვის შეგაროების იდეა, რამაც უკვე აშკარად გამოჩინა დასავლეთის განაგრძება და აშკარა რუსეთისპირება რუსული საგარეო პოლიტიკისაში. ამ დროის დროისთვის პოლიტიკამ დაუშვა კიდეგ უფრო მიუცხებელი შეცვლა და ახლო აღმოსავლეთში სირიის ლიდერის ასადის გადასარჩენად ახალ სამხედრო დაპირისპირება ჩაება. საინტერესოა რა შედეგს მოუტანს ეს ჩაწევა რუსეთს, მაგრამ ფაქტია, რომ იდეა „რუსული სამყარო“ ადრ არის ისეთივე აქტუალური მოსახლეობის ყოველდღიურ აზაროვნებაში და ის რუსეთის სხვა გამოწვევების ფონზე წელ-წელა ფერმკრთოლდება.

ცალკე განხილვის საგანია რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ძაღის გამოყოფილება ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე პროცესებში. მიუხედავად იმისა, რომ ისლამური რეჟიმების რუსეთის საზღვრებში დოქტრინის ერთ-ერთ მოთაარ სამხედრო საფრთხედაა განსაზღვრული, სირიაში მიმდინარე მოვლენებში რუსეთის ჩარევა გამოწვეულია არა იმდენად ისლამური ექსტრემიზმის საშიშროებით, როგორც ახს რუსეთი შიდა აუდიტორიისათვის და დიპლომატიით საგარეო მოთამაშებისათვის აფერხება, არამედ მიმართულია აღნიშნულ რეგიონში რუსეთის მოკავშირის (ასადის რეჟიმი) დაუცვლა და რეგიონიდან რუსეთის პოლიტიკურად და ფიზიკურად გაძევების აღსაკვეთად. თავდაპირველ ეტაპზე, 2013 წელს სირიაში ქიმიური იარაღის პრობლემის მოგვარების საკითხში, რუსულმა დიპლომატიამ „რბილი ძაღის“ გამოყენების შედეგად მიაღწია ტრიუმფს, მონახა ჩიხური მდგომარეობიდან განსაკუღა და იმ პერიოდში შეიგარა „დასავლეთის მიერ“ რეგიონში სამხედრო ინტერენცია. თუმცა ეს ძაღის მიხედა აღმონდა უშედეგო და რუსეთს მოუხდა „რბილი ძაღლიდან“ „ისიტი ძაღლი“ პოლიტიკის განხორციელებაზე გადასვლა და სამხედრო ძაღლებით რეგიონში ინტერენცია.

რუსეთის „რბილი ძაღის“ პოლიტიკა პოსტსახბაღო სიგრფით ინტეგრაციული პროცესების საზაროებლად

გლობალიზაცია და სულ უფრო სწრაფი და ინტორმირებული მსოფლიო, ამის ახალ გამოწვევებს და მოთხოვს ქვეყნის საგარეო ურჩის მოქმედ პოლიტიკას. შესაბამისად, რუსეთი უკანასკნელი ორი დეკადის მანიალზე ძირითადი ცდილობდა, თავისი საგარეო პოლიტიკის ურჩი ემართა „რბილი ძაღის“ პოლიტიკის საშუალებებით. რა თქმა უნდა, ის კვლავ შატკეთისა და უკანასკნელი გამოწვევების საშუალებად კვლავ „ისტი ძაღლი“ იტოვებს. ამის მაგალითებია სატაროფლოტი, უკრაინისა და სირიაში მის მიერ განხორციელებული ქმედებები. თუმცა გრძელვადიანი ურჩსპექტივების დამკვიდრების შრიგ, რუსეთი ათეთიკონიბირებს, რომ „რბილი ძაღის“ პოლიტიკის

შედეგები უფრო მეარი და საიმედოა. რუსეთში ძაღლი ბევრია ის, რაც სხვა სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის შეიძლება მიმხედველი იყოს და აქედან გამომდინარე რუსეთში ფიქრობენ, რომ „რბილი ძაღლი“ უდიდესი პოტენციალი აქვთ. შთავარია რომ ის იყოს მოძიებელი, სამიწზე აუდიტორიაზეგ მიგნადი და სასურველი შედეგით შეესაბამებლი. „რბილი ძაღლი“ რუსურსის შესაბამელობისა და მიმხედველობის გაგებით, რუსეთი უფრო და უფრო ხშირად მიმართავს მის პრაქტიკულ გამოყენებას.

„ევრაზიული კავშირის“ პროექტის განხორციელებაში რუსეთისათვის „რბილი ძაღლი“ ინტერენცია მიმხედველიანა. მოსკოვი ამ პროექტში პოლიტიკური და ეკონომიკურად ნარმოადგენს ლიდერს. გამომდინარე აქედან ინტეგრაციული სიღრმე და „ევრაზიული კავშირის“ მთლიანი პროექტის ნარმატება შარდპირ არის დამოკიდებელი რუსეთის საგარეო პოლიტიკაზე. პოსტსახბაღო სიგრფით სახელმწიფოთა ურთიერთდაპოკიდებლობა არ არის მარტივი და შესაბამისად ინტეგრაციული პროცესები ზოგჯერ მიმეგ მიმდინარეობს. ერთი შრიგ, მემბლედი ქვეყნები ხშირად გამოითვლება მოსაზრებას, რომ რუსეთი ეკონომიკურად, პოლიტიკურად და სამხედრო შესაძლებლობებით ძლიერი ქვეყანაა, რითაც ის ყოველთვის იქნება დომინანტი და ნებას თავს მოახვევს სხვა სახელმწიფოებზე. თუმცა მთორე შრიგ, ნათელია, რომ ინტეგრაცია ნარმოადგენს მსოფლიო ტენდენციას და რეგიონალური თანამშროლობის შექმნა და გამოიწვევს სახელმწიფოთა ეკონომიკური განვითარების შექმნას.

პოსტსახბაღო სიგრფით ეკონომიკური ინტეგრაცია აღარ არის იმ დროის, როგორც ეს იყო საბჭოთა პერიოდში. რუსეთი ცდილობს აღადგინოს თავისი ეკონომიკური მიმხედველობა და ეკონომიკისა და მიღწეობის დემონსტრირებით, ცდილობს მოახვიოს გარშემოყოფებს „რბილი ძაღლი“ პოლიტიკა. „ისიტი ძაღლი“ გამოვლინება ეკონომიკური წინხის სხვადასხვა ფორმა, რასაც რუსეთში არაერთხელ მიმართა საგარეო პოლიტიკის ნარმოებისას. ასეთი მეთოდები შესაძლებელია მიიღწეს შედეგად, მაგრამ აღნიშნული მეთოდი ამ იქნება მიმხედველი და შესაბამისად აწყ შედეგი იქნება გრძელვადიანი. ასევე სწულიად შესაძლებელია, რომ საბოლოო შედეგი აღმოჩნდეს თავდაპირველად ჩაფიქრებელი მიზნის საპირისპირო. აღნიშნული გაერმოს ნათელი მაგალითია რუსეთ-უკრაინის „გახის ომი“ და თანხედულ შედეგები.

რუსეთი ხეცდება, რომ ევრაზიული ინტეგრაციის მიმხედველობა არ უნდა შეუთავაზდეს მსოფლიო მასში მონაწილე ქვეყნების ეკონომიკური მოგებით. ის ასევე აცნობიერებს, რომ სანყის ეტაპზე ეკონომიკური კავშირის განვითარება ხელს შეუწყობს მშრეფიცი ინტეგრაციული პროცესების განვითარებას. ისტორიულად დასტურდება, რომ ეკონომიკური განვითარება ხელს უწყობს სხვადასხვა კავშირისა და ურთიერთობის აღდგენას. ამ მოსაზრებას ცერდობოდა არაერთი ევროპული ინტეგრაციის „იდეის ფეხმედებელი“. მაგალითობაზეც, ვ მოწინე და რ. შუბანის აზრით - გრძინანისა და სატაროფლოტის შორის ეკონომიკური კავშირის შეუღებელი უნდა გახებოდა ამ ორ ქვეყანას შორის ომის დანება (შე-2 მსოფლიო ომის შემდეგ), რაც თავისი არსით ასევე მოედა. შესაბამისად, ისინი ვარაუდობდნენ, რომ ეკონომიკური კავშირის განყება თავისთავად იწოქმედებდა სხვა კავშირების მოშლაზე, რაც ამ ქვეყნების ვარკვეული წრეებისათვის მიუცხებელი აღმოჩნდებოდა. ფაქტია, რომ ეკონომიკურ სფეროში ურთიერთობის შეწყვეტა, როგორც წესი იწვევს სამცერეო-ტექნიკური თანამშროლობის შემციურებას და სხვა სახის კავშირების განყებას.

„რბილი ძაღლი“ პოლიტიკის გატარებისას უნიმეწელოვანესია ინტეგრაციის შემდგომი განვითარება. შეუღებელია ინტეგრაცია იყოს მეარი, თუ მის საფუძვლებში არის მსოფლიო მერკანტილური ინტერესები და ის არის გამყარებული საერთო დასუტეობების მქონე ნდობით აფსილი მონაწილეებით. დასუტეობებზე დამყარებული ინტეგრაციის ნათელი მაგალითია დღეჯანდელი ევროკავშირი. ასევე ფსუტეობებზე დაფუძნებული

ინტეგრაციით შეავსებდა თავის დროზე აშშ, შვეიცარიის კონფედერაცია და სხვა მრავალი ქვეყანა. რუსეთი ხვდება, რომ საკითხი გადის ეკონომიკური ურთიერთობის სამხედროებიდან და ამისათვის, საჭიროა ევროპული კავშირის მიმიზიდულობის გაზრდა სხვა დამატებითი არაევროპიკური სახისათვის პარამეტრების ხარჯზე. აღნიშნულის განსახორციელებლად რუსეთი იყენებს რამდენიმე მიმართულებას. ერთ-ერთი ასეთი მიმართულება უმაღლესი განათლების განვითარების სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობა.

განათლების სფეროში თანამშრომლობის მეშვეობით რბილი ძალის პოლიტიკის წარმოება რუსეთისათვის მიმამზენაწილია, რადგანაც: 1. პირდაპირ არის დაეკავშირებულ ეკონომიკასთან და განსაკუთრებით მჭიდრო კავშირი აქვს მის დინამიურად განვითარებად ინოვაციურ ნაწილთან. ნათელია, რომ განათლების დონის ამაღლება გამოიწვევს ეკონომიკურ განვითარებას; 2. ევროპულ კავშირში შეესაღწა პოსტსაბურთა წევრთათვის, რუსეთის უმაღლესი განათლების სისტემა კარგადაა ნაცნობი. ეს კი განათლების სფეროში აპირტივებს თანამშრომლობას და რაც მოთავსობა იძლევა სწრაფ შედეგს; 3. რუსეთი უნა, მიუხედავად იმისა, რომ პოსტსაბურთა სივრცეში შეამჯობა თავისი დაფარვის არეალი, მაინც ინარჩუნებს რეგიონში მონიწივე ადგილს. რა თქმა უნდა, რუსეთში განათლების მისაღებად ჩამოსულ სტუდენტს რუსული ენის კარგად ცოდნა თავიდანვე აძლევს „კონკურენტულ საარგებლს“.

რუსეთმა უკანასკნელ წლებში განახორციელა რჩეი ნაბიჯები, რათა მიხედვნილ პოსტსაბურთა სივრცეში უმაღლესი განათლების სფეროში თანამშრომლობის განვითარება. შექმნა უნივერსიტეტთა ქსელი დსო-სა (დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა) და შოთ-ში (შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაცია), განავითარა სტუდენტური გაცვლითი პროგრამები. შექმნა სხვადასხვა ქვეყანაში რუსეთის უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებების ფილიალები და სხვა. მიუხედავად ამისა, რუსულ საგანმანათლებლო სისტემას უჭირს დასავლეთის უმაღლესი სასწავლებლებთან კონკურენცია. კოორუფცია და ახალი ტექნოლოგიების ნაკლებობა არის რუსული საგანმანათლებლო სისტემის აქილევსის ქუსლი. რუსეთში სამაგისტრო პროგრამები გაცილებიან მუდმივ ცვლილებას და ძირითადად ვერ კარგვ არ არის ჩამოყალიბებული განათლების ხარისხის საბალოო შეფასებისა და მისი მიღწევის გზები.

„რბილი ძალის“ ფარგლებში ევროპულ ინტეგრაციულ პროცესში რუსეთის როლის მიმიზიდულობის გაძლიერების სხვა მიმართულება შეიძლება იყოს მეცნიერება და სამეცნიერო სფეროში თანამშრომლობა. რუსეთს განაქვ კარგი სამეცნიერო პოტენციალი, აკადემიური ინსტიტუტები, უმაღლესი სასწავლებლები და სამეცნიერო ლაბორატორიები და ცდილობს, როგორც მინიმუმ პოსტსაბურთა სივრცეში, ეს ინსტიტუტები გადააქციოს მეცნიერების ინტეგრაციის ცენტრებად. მაგრამ ამისათვის აუცილებელია აღნიშნული დანტესებლებების მსოფლიო სამეცნიერო ცენტრებთან მჭიდრო კავშირში შესვლა. რუსეთისათვის მიმიზიდულია ბრისი-სა-ს (ბრაზილია), რუსეთი, ინდოეთი, ჩინეთი და სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის გაერთიანება) წევრებისაგან მავალთის აღება, რომელთაც

მოახერხებს სამეცნიერო სფეროში გარკვეული მიღწევის შექმნა. უპირველეს ყოვლისა ეს ეხება ინდოეთსა და ჩინეთს.

რუსეთი „რბილი ძალის“ პოლიტიკის გატარებით ცდილობს გადალახოს ზოგიერთი მეზობლის მიერ გამოხატული უნდობლობა და პოსტსაბურთა სივრცეში სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობის მიმართოს ეკონომიკურ სფეროში არსებული ინტეგრაციის პოზიტიურ გამოცდილების. რუსეთი ასევე ვარუდობს, რომ მეცნიერების განვითარება შესაძლებელია გახდეს არა მარტო წარმატებისა და ინტეგრაციული პროცენტების განხორციელების საფუძველი, არამედ თანამედროვე ტექნოეკონომიკური იდეის მოდერნიზაციის წინაპირობა.

მხოლოდ ეკონომიკურ, სამეცნიერო და საგანმანათლებლო სფეროებში თანამშრომლობა სრული ინტეგრაციის პროცესის განხორციელებისათვის არასაკმარისია და შეესაბამება, რუსეთისათვის მიმუშენლოვანია სპორტის, კულტურის, რელიგიის, ჯანმრთელობის დაცვის, ახალგაზრდათა გაცვლისა და განვითარების და სხვა პროგრამებში თანამშრომლობის გაფართოება. რელიგიის როლი განსაკუთრებულია რუსული საგარეო პოლიტიკის „რბილი ძალის“ მექანიზმებში, ეხება ეს მართლმადიდებელი ცივილიზაციის ცენტრის „მოსკოვის, როგორც მესამე რომის“ დამკვიდრების იდეას, თუ მუსლიმური (ორივე მიმდინარეობა „შიიტა“ და „სუნიტი“) და სხვა რელიგიური კონფესიების მიმართ რუსული საგარეო პოლიტიკის ნარატივს. შესაბამისად, აღნიშნული „რბილი ძალის“ ელემენტები ცალკე საკითხად შეიძლება იყოს მიწვეული და მათ როლი რუსული საგარეო პოლიტიკის განხორციელებისას დამატებითი მიმოხილვის საჭიროებს.

დასკვნა

რუსეთის პოლიტიკა, იქნება ეს „ხისტი“ თუ „რბილი“ პოლიტიკის მეთოდების გამოყენება, ყოველთვის იწვევს გარშემოცემოფათათვის მომეტებულ საფრთხეს. თანამედროვე გლობალიზაციისა და მსოფლიო თანამეგობრობის სწრაფი და სათანადოდ ინფორმირებულიობის ფონზე, მის მიერ „ხისტი ძალის“ პოლიტიკის გამოყენება აღარ ხორციელდება ისეთი ინტენსიურობით, როგორც რუსეთის „დერვაველ“ ინტერესებს ისტორიულად ახასიათებდა, მაგრამ რუსეთი მაინც იტოვებს შესაძლებლობას მისი სასიცოცხლო ინტერესების განსახორციელებლად ამკარავდ გადაადგდს „რბილი ძალის“ პოლიტიკიდან „ხისტი ძალის“ გამოყენების პოლიტიკაზე.

საქართველომ, როგორც რუსეთის მეზობელმა, რომელთა ურთიერთობაც უკვე სამ საუკუნეზე მეტხასა გრძელდება, კარგად უნდა გაიაზროს ყველა ის საფრთხე და გამოწვევა, რომელიც შეიძლება რუსეთის შირიან მომდინარეობდეს. განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია „რბილი ძალის“ პოლიტიკის თანმდევი შედეგები. მაგრამ ამან არ უნდა გამოიყვოს რუსეთთან სამეგობლო ურთიერთობების განვითარება, მითუმეტეს კავკასიის რეგიონში მცხოვრებ ერუბთან და ქართველებთან მონათესავე ურთიერთობა. რაც მოთავსობა ეს ურთიერთობები უნდა ეფუძნებოდეს საქართველოს ეკონომიკური, სოციალურ-კულტურული და საგანმანათლებლო მიწნებს მიღწეებს.

ლიტერატურა

1. ანთაძე გ. - „გლობალური ომის ერთი მოდელის შესახებ“ თბილისი - 23.02.2013.
2. თევზაძე დ. - „რუსული ფაქტორი: სამხედრო-სტრატეგიული ასპექტები“ - თბილისი, 8.03.2015.
3. ჩხიკვაძე ალ. - „საქართველო და ახლო აღმოსავლეთის პროცესები“ - თბილისი, 10.07.2015.
4. ფიშერი მ. - „როგორ გახდა მესამე მსოფლიო ომი შესაძლებელი“ - 05.07.2015.
5. Винешкий Е. - „Каковы возможности российской армии?“ - 28.09.2014.
6. Казаринова Д.Б., „Фактор мягкой силы в современной мировой политике и проблемы политической стабильности“ - Москва 2013.
7. Лебедева М.М., Харкевич М.В., „Мягкая сила России в развитии интеграционных процессов на евразийском пространстве“ - Московский государственный институт международных отношений (университет) МИД России. Москва 2014.
8. Лизан И. - „Война, которую мы не замечаем: как разгорается Третья мировая“ - 25.05.2015
9. Пионтковский А. - „Путин позорно проиграл две свои войны“ – Радио Свободная Европа, 2015
10. Nye J. - Soft Power // Foreign Policy. 1990. №80.
11. Sharp G. - „from Dictature to Democracy“ <http://www.acinstein.org/wp-content/uploads/2013/09/FDTD.pdf>
12. Концепция внешней политики Российской Федерации - 12 февраля 2013.
13. Указ Президента Российской Федерации от 7 мая 2012 г. N 605 - О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации.

Abstract

Soft power factor in Russian foreign policy

LTC KONSTANTINE PETRIASHVILI

Head of Administration

LEPL – Davit Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia

When discussing the modern world order it is important to identify the role and impact of the “soft power” policy implemented by the Nations. The most powerful countries in the world prefer to use “soft power” over “hard power” when it comes to solving internal and international problems. Throughout its history, Russia has been known for implementing the strict and hard foreign (as well as internal) policy. However, during the last few years the impact of the “soft power” on Russia’s foreign policy has increased significantly.

Russia is actively trying to show the International Community that it is adopting the “soft power” when it comes to implementing country’s foreign policy. In recent years, the term “Russian World” (“Русский Мир”) has emerged in the political dictionary. The term suggests that the “Russian Speaking” population should unite against common pathetic enemy. The control of the masses with massively saturated notion of “Russian world” is the obvious manifestation of “soft power” of Russian politics. Russia is trying to use the elements of the “soft power” that includes economic, social, cultural and sport achievements in order to reach the foreign policy outcome that cannot be achieved by using hard and military power. However, it is worth mentioning that Russia still retains the possibility of using “hard power” when it comes to implementing its vital interests.

Georgia, as Russia’s neighbouring country, whose relationship is longer than three hundred years, must understand all the threats and challenges that might come from Russia, especially, the outcomes of the “soft power” policy.

Keywords: Soft power, Russian World, Russian foreign policy

სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის
ეროვნული თავდაცვის აკადემიის
სამეცნიერო შრომების კრებული
„შრომები“

სამეცნიერო შრომების კრებული „შრომები“ ყოველწლიური რეგულარული პერიოდული გამოცემაა, რომელშიც ქვეყნდება ქართული და უცხოელი ავტორების სამეცნიერო სტატიები თავდაცვისა და უსაფრთხოების, სამხედრო მეცნიერების, მენეჯმენტის, ინფორმატიკის და სხვა მომიჯნავე დარგების აქტუალურ საკითხებზე.

კრებულის მისიაა თავდაცვისა და უსაფრთხოების, აკადემიის საგანმანათლებლო პროგრამების მიმართულებით სამეცნიერო კვლევების განვითარება და ხელშეწყობა, მკვლევართა და პრაქტიკოსთა სამეცნიერო კვლევებისა და მიღწევების წარმოჩენა და გაცნობა ფართო საზოგადოებისათვის.

Lepi-Davit Aghmashenebeli
National Defense Academy
Collection of Scientific Works
„Proceedings“

The Scientific Works collection „Proceedings“ is an annual edition of scientific articles of Georgian and foreign authors on the issues of defense and security, military science, management, informatics and other related fields.

The mission of this miscellany is to develop and promote scientific research in the field of defense and security, academic programs, research and research studies in those fields as well to present and convey scientific researches and achievements of researchers and practitioners to the general public.

ავტორთა საყურადღებოდ

- კრებულში გამოსაქვეყნებლად გამოგზავნილი სტატიები უნდა შესაბამებოდეს ჟურნალის მისიას;
- კრებულში გამოსაქვეყნებლად გამოგზავნილი სტატიები გადის რეფერირებას მინიმუმ ორი რეცენზენტის მიერ. რეფერირების ანონიმურობა უნდა იყოს დაცული. რეცენზენტი შესაძლოა შერჩეულ იყოს როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე ქვეყნის გარეთ.
- რეცენზიების საფუძველზე რედკოლეგია იღებს გადაწყვეტილებას სტატიის გამოქვეყნების შესახებ
- სტატიები მიიღება ქართულ და ინგლისურ ენებზე და ქვეყნდება ორიგინალის ენაზე
- სტატიის გამოქვეყნება უფასოა

- სამეცნიერო სტატიის გაფორმების წესი:
  - სტატია წარმოდგენილი უნდა იყოს ნაბეჭდისახით A4 ფორმატის ფურცელზე (არეები – 2 სმ, ინტერვალი – 1,5);
  - სტატია შესრულებული უნდა იყოს doc ან docx ფაილის სახით (MS Word) დაჩანერილი – ნებისმიერ მაგნიტურ მატარებელზე;
  - ქართული ტექსტისთვის გამოყენებული უნდა იყოს შრიფტი Sylfaen, ზომა 12;
  - ინგლისური და რუსული ტექსტებისთვის – შრიფტი Times New Roman, ზომა 12.

- ინფორმაცია ავტორთა შესახებ (წარმოდგენილი უნდა იყოს ქართულ და ინგლისურ ენებზე):
  - ყველა ავტორის სახელი და გვარი სრულად, აკადემიური ხარისხი, E-mail და საკონტაქტო ტელეფონი;
  - ორგანიზაციის სრული სახელწოდება – ყოველი ავტორის მუშაობის ადგილი, ქვეყანა, ქალაქი;

- ნაშრომს დართული უნდა ჰქონდეს გამოყენებული ლიტერატურის სია, რეზიუმე და საკვანძო სიტყვები ქართულ და ინგლისურ ენებზე.
- ნახაზების ან ფოტოების კომპიუტერული ვარიანტი შესრულებული უნდა იყოს ნებისმიერ გრაფიკულ ფორმატში გარჩევადობით 150 dpi;
- მათემატიკური ფორმულები აკრეფილი უნდა იყოს რედაქტორ Equation-ის გამოყენებით;
- სტატია შედგენილი უნდა იყოს წიგნიერად სწორ მეტყველებისა და ტერმინოლოგიის დაცვით, სტილისტური და ტექნიკური შეცდომების გარეშე;
- ავტორი/ავტორები და რეცენზენტები პასუხს აგებენ სტატიის შინაარსსა და ხარისხზე.

For the attention of the authors

- The articles sent for publishing in the compilation must comply with the journal's mission;
- The articles sent for publishing pass through a minimum of two reviewers. Reference anonymity should be protected. The reviewer may be selected both within and outside the country;
- On the basis of reviews, the editorial decides to publish the article;
- Articles are available in Georgian and English languages and are published in the original language;
- Publishing the article is free;

- Scientific article entry:
  - The article is to be printed on an A4 format sheet (areas - 2 cm, spacing - 1,5);
  - The article must be done in doc or docx file format (MS Word) on any magnetic capacities;
  - Sylfaen font should be used for Georgian text, size 12;
  - For English and Russian texts - font Times New Roman, size 12;
  - Information about authors (presented in Georgian and English languages);
    - Name and surname of all the authors in full, academic degree, e-mail and contact phone;
    - Name of the organization - the place of work of each author, country, city;

- The work must have a list of literature used, resume and key words in Georgian and English;
- Drawings or computer versions of the graphics should be done in any graphic format with a choice of 150 dpi;
- Mathematical formulas must be typed using the editor Equation;
- The article should be drawn up in terms of theory and terminology, without stylistic and technical errors;
- Author / authors and reviewers are responsible for the contents and quality of the article.

სსიპ - დავით აღმაშენებლის
სახელობის საქართველოს
ეროვნული თავდაცვის აკადემია

შრომები

2017